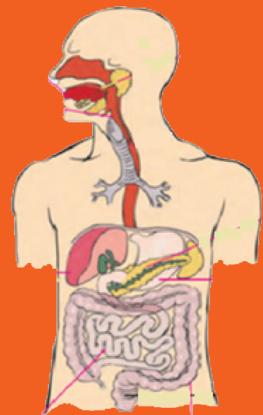

አካባቢ ስይንስ

የተማረመች መጽሐፍ

5ኛ ክፍል

ይህንን መጽሐፍ በጥናቸው በመያዝ ተጠቀምበት/ማሬት

አክስ ሌጅን

57 min

ይህ መጽሐፍ የትምህርት በትሃ/ሽ ንብረት ነው:: ገዢት
እንዳታደርሰበት/ሽበት ወይም ገዢት እንዳደረሰበበት
መብት/መብቁ::

ይህን መጽሐፍ በጥናቸው በመያዝ መከተል ያለበትን
መመሪያዎች ተጠቀም/ማሬት

1. **መጽሐፍን በርካቤት፣ በጥልስቴት ወይም በተገኘው ወረቀት ስፋት/ሽ::**
2. **መጽሐፍን ሁሉንም ደረቅ እና ንብረት በሆነ በታ አሳቀምጥ/ማሬት::**
3. **መጽሐፍን ሁሉንም በንብሩ እና የሆነ/ገር::**
4. **መጽሐፍን ሌይ ምንም አይነት ውሣኔ አትቀና/ሽ::**
5. **የምትራልጋውን/ገዢን በታ በመከፈልት ክርድ ወይም በጣም ወረቀት
እንደ ምልከት በማስቀመጥ ተጠቀም/ማሬት ::**
6. **እንደም ገዢ ወይም እንደም ስዕስ ከዚያ ለመቀደድ አትቀና/ሽ::**
7. **የተቀደድ ገዢ ክል በማስተካከል ወይም በጥልስቴር እያደገኘ/ገር::**
8. **በመንገድ ሌይም መጽሐፍ በማይቻል ሁኔታ የሆነ/ገር::**
9. **መጽሐፍን ለሌላ ስው ስታውስ/ሽ በጥናቸው ይህን::**
10. **በእኩል መጽሐፍ ለመጀመሪያ ገዢ ለተጠቀም/ማሬት መጽሐፍን በጀርባ
በማስቀመጥ በእኩል ገዢ ተቋት ገዢትን በቋ ገልብጥ/ማሬት:: ቅስ በለሁ/ሽ
የመጽሐፍን መሄል በእኩል/ሽ ማን በል/ይ:: ይህም ነው የመጽሐፍን
ሽፋት እንዳደረገው ይረዳል::**

የኢትዮ. ስ.፲፻፲፭

የተማሪዎች መጽሐፍ እምትሰኞ ክፍል

አዘጋጅቶ

ግርማይ ደሳር

እስጥቶ ደረጃ

ጥቃቶ ክበደ

ጥታ ቤንድ

ታርከ ዓይ

ተርጉማዎች

ጥዋት ድንቅ

ሁብትመ. በየነ

ዘዴድ ገዢ

ገምጋሚዎች

በቀለ ቅኑስ

በከ ቅለሳ

በቅዱው እበራ

ዓባ ገመኩ

ኬጋሽ ፈቦ

ገራፍክስ

ታደሰ ድንቅ

© የኢትዮ. ካይንስ የተማሪ መማርያም መጽሐፍ 5ኛ 2014/2021

ይህ መጽሐፍ በኢትዮ. ካይንስ የተማሪ መማርያም መጽሐፍ 5ኛ በአዲነ መምህራን
የተማሪ ክፍል ትምህር በ2014/2021 ቀን የለ::

የዘመኑ መጽሐፍ የባለቤትናት መብት በሀገር የተመለቀ ነው::
ከኢትዮ. ካይንስ የተማሪ መማርያም መጽሐፍ 5ኛ የፈጸም ወጪ በመልዕክም ሆኖ በከራል
ማሳተምዶ ሆኖ አባላትው መሳሪሱት በሀገር ያሰጠች::

መ.መ.

መ.መ. 1 የአትርክቶ መገኘ	1
1.1 የአትርክቶ መገኘ በከርታ ሌይ	2
1.2 የአትርክቶ አገልግሎት እና ፍቃሚዎች መገኘ	3
1.3 ክነሰበት ህገድ ቡድ በማለዃዎች የአትርክቶ መገኘ ሁኔታ በከርታ ሌይ አሳይ	7
1.4 የአትርክቶ መገኘ እና የቦታዎች አቅርቦች	8
1.5 ክርታ መሳሪያ እና አለም አቀፍዎች ግኝት (GPS)	11
መ.መ. 2 ስራንስ ባለሙያ ማደረግ	16
2.1. የሰው ስራንስ-እንስጻርሻት	17
2.2. ወሂ	24
2.3. ልብት	29
2.4 የንፈሰት ጥንቃቄ	38
2.5. ደምጽ	39
መ.መ. 3 የአትርክቶ የተፈጥሮ ህብት	48
3.1 የአትርክቶ የአየር ነገሮች	50
3.2 የአትርክቶ የተፈጥሮ ህብቶች	53
መ.መ. 4 የአትርክቶ አካባቢ ህብት+ሰብት	76
4.1 የአትርክቶ የበሱ ልብት	77
መ.መ. 5 የተለዋ ተከራካሪ የምሽ ጉዳዮች	112
5.1 እቶ.አይ.ሽ. እና በአትርክቶ መሰጥ	113
5.2 ክሚከላከቶችን እና መድሆናቶችን በወረዳ ወሰኖች የለአባባዎች መጠቀም	119
5.3 በአካባቢዎችን ሌይ ጉዳት የሚያጠበው ልማዕች	122
5.4 ደረጃ እና ሆኖ	126

ምዕራፍ 1

የኢትዮጵያ መግኘ

ቦታዕራፍ ትምህር ማረጋገጫ እና ማጠናቀቂያ ለይ:-

- ኢንዲሮዎች መግኘ እና ፍ.ወ.ማግዃ መግኘን ጥንበኑ ተግልዋለሁ/ሽ፡፡
- በኢንዲሮዎች መግኘ እ.ት.የአድራን በክፍት ለይ ተግልዋለሁ/ሽ፡፡
- እ.ት.የአድራን በፍወ.ማግዃ /አስተ.ሮም/ መግኘ ተለያለሁ/ሽ፡፡
- በኢት.የአድራን ክፍት ለይ የከተማው እና የከንት.ሮም መሰመርቶን በመጠቀም የበታቸውን መግኘ ተሳይለሁ/ሽ፡፡
- በኢት.የአድራን ክፍት ለይ የበታቸውን አቅጣጫ ተሳይለሁ/ሽ፡፡
- ፊ.ጥ.ኤሌ፡ የመራት ክፍት እና የትግል ክፍትን በመጠቀም የበታቸውን መግኘ የመለከት እና የመመዘገብ ቅሉ.ታን ተቀብረለሁ/ሽ፡፡
- ቅልል የሉ ክፍትወችን በመዘጋጀት የኢት.የአድራን ክልሎችን ኢንዲሮዎች መግኘ ተሳይለሁ/ሽ፡፡
- የኢት.የአድራን ክረበት የሚተ.ት.ን ሁጻች በስም ተለያለሁ/ሽ፡፡

መግለጫ

ባለቤት ክፈለው ወሰጥ ከዚህ ኢንዲሮ እስከ ክልል ያለትን ትምራችን ለመስጠት በዚህ የመጀመሪያ ወሰጥ ደግሞ ሲለ እ.ት.የአድራን መግኘ እና አዋጅ ሁጻችን ት.መግለጫሁ፡፡

1.1 የኢትዮጵያ መገኘ በከርታለይ

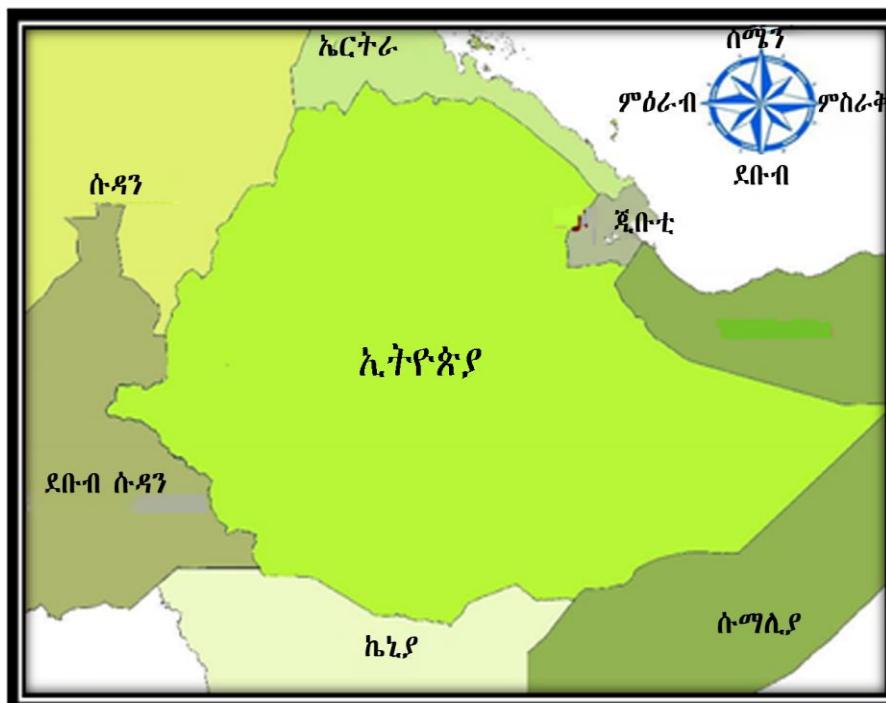
በደንብ ተማሪዎች ለትናናና የሚጠበቅው የመመግር በቃት-

- የኢትዮጵያ ሲሆነት የሆነትን ሁኔታ በሰም ተሳያለሁ/ሽ፡፡

መገኘ ምንድን ነው?

መገኘ ማለት የኢትዮጵያ ሁኔታ በታ ወይም አቅጣጫ የሚያሳይ ነው፡፡ የኢትዮጵያ መገኘ ማለት በከርታለይ ለይ እትዮጵያ የምትታኝበት በታ ማለት ነው፡፡

እትዮጵያ በሰምን ምስራቅ በአፍርሻ ቅኑድ አካባቢ ተግናለቷ፡፡ የአፍርሻ ቅኑድ ማለት በምስራቅ አፍርሻ መኖር አካባቢ ነው፡፡ እትዮጵያ በሰምን ምስራቅ ይበኩለ፡፡ በምስራቅ እና በደቡብ ምስራቅ ለማለያ፡፡ በደቡብ ካና በሰምን ምስራቅ ለማለያ፡፡ በደቡብ እና በሰምን አቅጣጫ ይቀጣ ካና ስርጓሜ ይችላል፡፡

ሥራል 1.1 የኢትዮጵያ መገኘ እና አዋጅ ሁኔታ

ተግባር 1.1

- የኢትዮጵያን መገኘ በክርታ ላይ አሳይ/የ::
- አትዮጵያን የሚያውሃት-ትን ነጋበት ማረቻትን በክርታ ላይ አሳይ/የ::

መልመጃ 1.1

- የኢትዮጵያ ነጋበት ማረቻትን ስም ካርክር/ር::

1.2 የኢትዮጵያን አንቀጽ ፍቃድ ፍቃድ መገኘ

በዚህ ተማሪዎች ለገኘው የሚገባው የመመግር በቁጥር::

- አንቀጽ እና ፍቃድ መገኘን ምንነት ታላፊነት/ሽ::
- በአንቀጽ መገኘ እትዮጵያን በክርታ ላይ ታሳፊነት/ሽ::
- የኢትዮጵያን ፍቃድ /አስተዳደር/ መገኘ ታለፊነት/ሽ::
- ቁል የለ ካርታዎችን በማዘጋጀት የኢትዮጵያ ክልሎችን አንቀጽ መገኘ ታሳፊነት/ሽ::

የአንቀጽ እና ፍቃድ መገኘ ለየነት ምንድን ነው?

መገኘ ማለት የአንድ በታ ወይም አንድ ነገር የሚገኘበት ልቦ በታ ማለት ነው:: መገኘን በሁለት መንገድ መግለፅ አንቀጽ/ለንድ:: እነዚህ:: አንቀጽ እና ፍቃድ መገኘ ዓይነ::

የኢትዮጵያ አንቀጽ መገኘ

አንቀጽ መገኘ ምንድን ነው?

የአንድ ማረቻት በታ መገኘ በፊት ማረቻት በታ ማረቻት በታ መግለፅ የሚገለፅ አንቀጽ መገኘ ይሞላል::

በመፈት ገዢ ላይ አንድ እከበዚ ወይም ማረቻት የሚገኘበትን በታ በቀላሉ ለማወቅ የሚጠቃሙን አንቀጽ መገኘ ነው::

መዝጠናዎች 1.1 የኢትዮጵያ አንቀጽዋ መግኘቶች

የኢትዮጵያ ነገበት ሁኔታ	የሚያወሰንበት አቅምነቶች
ስራንስ	ለማንኛ ምርመራ አቅምነት
ደቡብ ስራንስ	በጥምህር አቅምነት
ክልተት	በጥምህር አቅምነት
ሰማሌያ	በጥምህር እና ደቡብ ምርመራ አቅምነት
አጻር	ለማንኛ አቅምነት
ከናሬ	በደቡብ አቅምነት

ሥራ 1.2 የኢትዮጵያ ነገበት ሁኔታ

ፍዕማዊ መግኘቶች

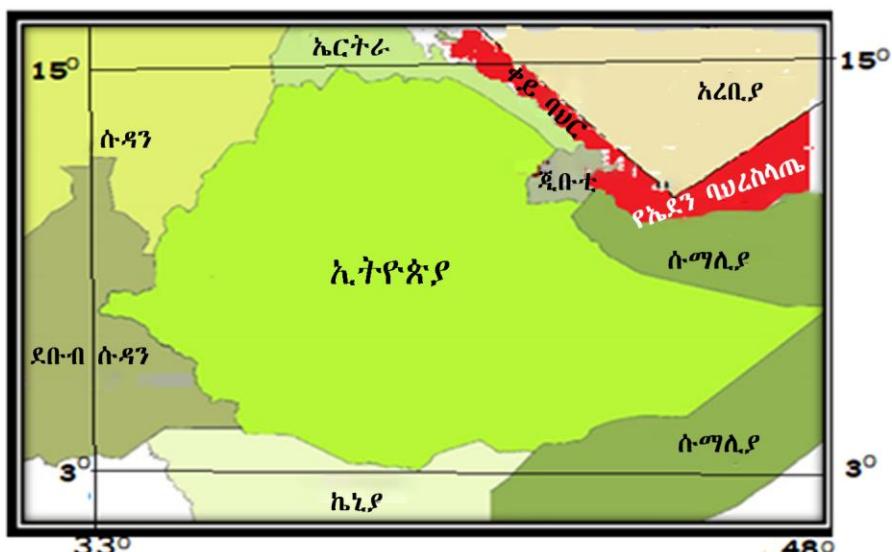
ፍዕማዊ መግኘቶች ጥንቃናን ነው?

ፍዕማዊ መግኘቶች የኢትዮጵያ አካባቢ ወይም ሁኔታ የከናሬዎች እና የደቡብዎች

የሁሳብ መስተምርዎችን በመጠቀም ታክክለኛውን መግኘቶች የሚገልፅ ነው::

የኢትዮጵያ ፍዴማዊ መንግሥት በከተማውን መስመር በደቡብ እ.ት.የክ.የም በአድራሻው ክልል ከጥያቄ ማኅ አንስቶ እስከ ስሜን እ.ት.የክ.የም ትግራይ ክልል ባድሃነ መኖር ያረሰ የሚረጋገጥ ስሆን በከተማውን መስመር ያግጣ ከምዕራብ እ.ት.የክ.የም ምምበላ ክልል አካባቢ ማኅ አንስቶ እስከ ምስራቅ እ.ት.የክ.የም ለማለያ ክልል አጋዥን ማኅ ዓይነ የሚረጋገጥ ነው::

በዚህ ሁኔታ እ.ት.የክ.የም በከተማውን መስመር ትግራይ ማኅ 3° ስሜን እስከ ባድሃነ ማኅ 15° ስሜን ስሆን በከተማውን መስመር ያግጣ ከእሳሁ ማኅ 33° ምስራቅ እስከ አጋዥን ማኅ 48° ምስራቅ መከተል ትንተስቸ::

ሙሉ 1.3 የኢትዮጵያ ፍዴማዊ መንግሥት

መልመክ 1.2

1. የኢትዮጵያ አንቀጽ እና ፍዴማዊ መንግሥት ለየነትና ግለጽ/ጠና::
2. የከተማውን እና የከተማውን መስመርናን በመጠቀም የኢትዮጵያ ፍዴማዊ መንግሥት ግለጽ/ጠና::

1.3 ከነጋበት ሁኔታ የሚገኘው የአትምክንያን መግኘት በከርታ

ለይ አሳይ

በደንብ ተማሪዎች ለትናቀሩ የሚገባቸው የመማሪ በቻት·

- የአትምክንያን ነረበት ሁኔታን በስም ይለያለ·

የአፍሪካ ቅናድ ሁኔታ እንማን ዓይቷል?

አትምክንያን ከአፍሪካ ቅናድ ሁኔታ እንዳ ስትሮን በቆዳ ስራት ከእነዚህ ሁኔታ በመጀመርያ ይረዳ ላይ ታጥፊያች:: የአፍሪካ ቅናድ ሁኔታ የሚሰላለሁ:: እትምክንያን የሚሰላለሁ:: እና እርትራ ዓይቷል::

የአትምክንያን ነረበት ከሆነት ሁኔታ ወሰጥ ከሱለም በላይ ልኩም የወሰን መሰመር ከአትምክንያን የሚሰላለሁ:: ከወሰን መሰመር ከአትምክንያን የሚሰላለሁ:: ከወሰን መሰመር ከአትምክንያን የሚሰላለሁ:: እና እርትራ ዓይቷል::

በአትምክንያን የሚሰላለሁ:: ከወሰን መሰመር የሚሰላለሁ:: ከወሰን መሰመር ከአትምክንያን የሚሰላለሁ:: ከወሰን መሰመር ከአትምክንያን የሚሰላለሁ:: ከወሰን መሰመር ከአትምክንያን የሚሰላለሁ:: ከወሰን መሰመር ከአትምክንያን የሚሰላለሁ::

አትምክንያን የሚሰላለሁ:: ከወሰን መሰመር የሚሰላለሁ:: ከወሰን መሰመር ከአትምክንያን የሚሰላለሁ:: ከወሰን መሰመር ከአትምክንያን የሚሰላለሁ:: ከወሰን መሰመር ከአትምክንያን የሚሰላለሁ::

በአቶምክንያን መሰመር ላይ የምናር የነረበት ሁኔታ ሁኔታ በተለያዩ ማህበራዊ እና አካውያዊ ጉዳዮችን ከአትምክንያን ሁኔታ የሚሰላለሁ:: ከወሰን መሰመር ከአትምክንያን የሚሰላለሁ::

መ• 1.3

በብድን በመመለሰ ማሳተፊትና ጥያቄዎች ለማ::

ሀ. በሁሉም አቅጣጫ የሚገኘትን የአትጥክቶ ነረበት ህንጻችን ስም

በመዘርዘር አሳይ/የ.

ለ. ከየአትጥክቶ ወር የውሉን መሰመር ያላቸውን ህንጻች ካሬሽሙ.

የውሉን መሰመር ወደ አጭሩ የውሉን መሰመር በቅድም ተከተል ዓይ/ፈ

1.4 የአትጥክቶ መግኑና የቦታዎች አቅጣጫ

በይንስ ተማሪዎች ለገኘበኩ የሚገባቸው የመመግር በቃት::

- በአትጥክቶ ካርታ ለይ የከከለ እና የከንትራለ መሰመሪችን
በመጠቀም የቦታዎችን መግኑና ተሳይሱ/ሽ::
- በአትጥክቶ ወሰጥ የሚገኘትን ተዋፋ በታዎችን ስም ጥራ/ሮ:: እነዚህ
ተዋፋ በታዎች የት የት የገኘለ?

በአትጥክቶ ወሰጥ በዚ ተዋፋ በታዎች ይገኘለ:: ከእነዚህም ወሰጥ
ጥቃቶች በሚከተለው ሁኔታ ተዘርዝረዋል::

1. እርታ

እርታ በሰሜን አትጥክቶ በአዲር ካልል ወሰጥ ይገኘል:: ይህ የአዲር
ካዕተኛ በታ 140 ዓይመሷትር ያለው እና ወደ ታች 90 መትር የሚጠልቁ
ገድጻድ ያለው ነው::

ሥል 1.4 እርታ

2. ሪሳ ዓሽን

የራሳ ዓሽን ተራራ በሰሜን አት-የጀክቶ በአማራ ክልል ወሰጥ የሚገኘ ነው::
የራሳ ዓሽን ተራራ በአት-የጀክቶ ወሰጥ ካማገኘ ተራራውች በርዝሮች
አንደኛ ነው::

ሥዕለ 1.5. ሪሳ ዓሽን ተራራ

3. የባለ ተራራውች በፊኔራዊ ፖርሱ

ይህ ፖርሱ በአድማራ ክልል በባለ ሆነ ወሰጥ የሚገኘ ነው:: በአት-የጀክቶ
ውሰጥ በቃ የሚት-ገኘ ቅጂ ቅበረ በዚህ ተራራ ወሰጥ ተ-ገኘለች::

ሥዕለ 1.6. የባለ ተራራውች በፊኔራዊ ፖርሱ

4. የአዋሽ ወንበ

የአዋሽ ወንበ መሆል እና ምብራቅ አትጥቃቻን አካሎ ይገኘል፡፡ የዘመዣ ወንበ መነሻ አጠማሪ ካልለ ምብራቅ ተንበሩ አካባቢ ሌላምን ከእትጥቃቻ ሲይመጣ የተለያየ አገልግሎቶችን ካስው በታላ በፋይ በፋይ እና በእትጥቃቻ ይጋበር አካባቢ በኋላ ሂይች እና በእኔር አስቀ ወሰጥ ሰርት ይቀረል፡፡

ሥል 1.7: የአዋሽ ወንበ

5. የባኩ ሂይች

የባኩ ሂይች በሰሜን አትጥቃቻ በእማራ ካልለ ወሰጥ ይገኘል፡፡ ይህ ሂይች ለመዘዴኝ እና ለዓሳ እርባታ አገልግሎት ይሰጣል፡፡

ሥል 1.8 የባኩ ሂይች

6. የአጥብቃዊ ጥርከ

የአጥብቃዊ ጥርከ በደቡብ ኢትዮጵያ ይገኘል:: ይህ ጥርከ ማረከብ የመሬት አቀማመጥ እና የተለያየ የፋር አራዊቶችን በውጫዣ አቅርብ የያዘ ነው::

ሥል 1.9: የአጥብቃዊ ጥርከ

7. ሽግበላ በፊዕራዊ ጥርከ

የሻግበላ በፊዕራዊ ጥርከ በምዕራብ ኢትዮጵያ በሻግበላ ክልል ወሰጥ ይገኘል:: በዚህ ጥርከ ወሰጥ የተለያየ የፋር አራዊቶች ይገኘበታል:: ከእነዚህም ወሰጥ ነገር አንዳ ነው::

ሥል 1.10: ሽግበላ በፊዕራዊ ጥርከ

መልመጃ 1.4

1. የኢትዮጵያ ታዋቁ በታወቂ በመዘርዘር የሚገኘበትን በታ ግለግ/ጠረ::

1.5 ካርታ መሳሌ እና አላም አቀፍዋ ግኝት (GPS)

በደንብ ተማሪዎች ለገኘበኝ የሚገባው የመማሪ በቃት::-

- በኢትዮጵያ ካርታ ላይ የበታወቂን አቅጣጫ ታስቦለሁ/ሽ::
- አለማቀፅዋ የመገኘ ስርዓት(GPS)፣ የተባለ ካርታ እና የመራት ካርታን በመጠቀም የበታወቂ መገኘ የመለከት እና የመሰራር ተለያችን ታካሞራለሁ/ሽ::

1.5.1. ካርታን መሳሌ

ካርታ ጥንድን ነው? ካርታ ለምን ለምን ያገለግለኝል? የካርታ ዓይነቶች ጥንን የምን ያችው?

ካርታ በወረቀት:: በስለዳድ:: በጠራቁ ወይም በእንዲሸት ላይ መለያ ወይም ማማሽ የመራት አካልን የሚያሳይ ነው:: በካርታ ላይ የተፈጥሩ ክስተቶች፣ የተለያየ የመራት አቀማቻዎት፣ የፊዕዱዎች ስርዓት፣ ሰላምዎች፣ የመሳሰሉት እና የመሰሳሰሉትን የሚያሳይ ነው::

እንዲሆም እንደ ከተወቂ:: መንገዶች:: የእርሻ መራት እና የመሰሳሰሉትን ጥልከቶች:: ለመስጠት፣ ለመስጠት፣ የተለያየ ቀለማት ቅበ የሚያሳይ ማለት ነው::

ካርታን የተለያየ አካል ይጠቀሙታል:: ከእነዚህም ወሰጥ ጥቃቶች:: የጠር ቤይኖች፣ መንጓዝ፣ ቅርንጧም እና የመሰሳሰሉት ያችው::

እንዲሆም የእርሻ-ምድር ባለሙያዎች:: የምዕከ ሁብት ባለሙያዎች:: የታሪክ አጥቃዎች:: የቅርቡ-አካል አጥቃዎች እና ለመሰሳሰሉት ተልቅ መቋሚያ እየሰጠ ይገኙል::

ይህን እንዲ ካርታ በይበለጥ በቀሚች ያለው በሁበረተሰብ ስይንስ
ትምህርት ወሰጥ ነው:: ለምሳሌ:- የተፈጥሮ ክስተት ስርቃት:: የተለያየ
አከባቢዎች ማሬል:: የከሰተቶች ባንኩነት እና የሚገኘበትን በታ ለማሳየት
ያገለግለል::

የካርታ አከራል መሰራርቶች በዚ ዓቶዎ:: ከእነዚህም ወሰጥ በእከላል
ለይ ተመርክሱ ንርታ በስራት ይከፈላል:: ታልቅ የካርታ እከላል::
ትንሽ የካርታ እከላል እና መከከለኛ የካርታ እከላል ዓቶዎ:: በለለ በከል
ዶግሞ በሚሰጠት ተቀም እንዲር ፍዴር ንርታ እና የባህል ንርታ
በመባል ይከፈላል::

በካርታ ላይ የሚገኘትን የተለያየ መረጃዎችን በመოቀም ንርታን
እናነበረን:: እነዚህም መረጃዎች የካርታ ጠርሃ መረጃ ተብሎው
ይታወቂለ:: የካርታ ጠርሃ መረጃዎች የሚባለት እርከበት:: እከላል::
መግለጫ/ቁልፍ/፣ የሰሜን አቅጣጫ አመልካች ምልከት:: የተሰራበት
ዓ.ም፣ የተሰራበት በታ እና የመሰሳለት ዓቶዎ::

እነዚህን መረጃዎች ተጠቁሙን ንርታን በማንበብ እስፈላጊ የሆነትን
ከሆሉቶች እና እውቀትን ማማገኘት ይችላል:: በተጨማሪም ምልከቶችን
እና በስምምነት የተወከለ ምልከቶችን፣ የከከርና እና የከንትርና የሆነ
መሰመርቶችን አጠቁቀም ማውቅ ወገኑ ነው::

በኢትዮጵያ ንርታ ላይ እንደሚታየው እትዮጵያ በተለያየ ክልሎች
የተከፈለች ዓለ:: እነዚህም:: እድሜ፣ እማራ፣ ስማለ፣ የደቡብ በሁር-
በሀረሰቦች እና ህዝቦች፣ በኋሻንጻል ገመሆ፣ የምበራ፣ አፏር፣
ትግራይ፣ ሲያማ ሆኖ እና የደቡብ ምልሬብ እትዮጵያ ክልሎች ዓቶዎ::

ተግባር 1.2

በብድን በመደራቸት ቅል የእትዮጵያ ክርታን በመሳሌ በከልሎች
ከፈለት:: ከዚያ በረሰ የእንዲ ክልል መገኘ ከለላው ክልል በየትናው.
አቀማው እንዲማግኘት ተወያዩበት::

1.5.2. አለም አቀፍዋ የመገኘት ስርዓት (GPS)

አለም አቀፍዋ የመገኘት ስርዓት (GPS) ባንድን ነው? አለም አቀፍዋ
የመገኘት ስርዓት (GPS) ለምን ይጠቀማል::

አለም አቀፍዋ የመገኘት ስርዓት (GPS) ፍዴማዊ መገኘን እንዲናገኘ
የሚረዳን ወመናዊ ቁጥሮች ነው:: ይህ መሳሪያ የሚሰራው በሰማያ
ወሰን በምትኑቀሳቀስ ስተላይት በመታገበ ነው::

አለም አቀፍዋ የመገኘት ስርዓት (GPS) የሚጠቀሙው ሲወች ይህንን
መሳሪያ ይዘው. የት እንዲለ እንዲሁም በሚቀጥለው ጊዜ የት እና
እንዲት እንዲማሂቻው ለማቀድ ዝግጁል::

መልመክ 1.5

1. የነርታን ባንድ እና በቀመጥን ግለթ/ጠና::
2. አለም አቀፍዋ የመገኘት ስርዓት (GPS) ባንድን ነው?
እንዲትን ይሰራል?

የጥዃዕራፍ 1 ማጠቃለያ

- ከርታ ለወቻ መረጃዎችን ለሌሎች አካላት የሚያሳተሉልኩብት መሳሪያ ነው፡፡በዚህም ለወቻ ከርታን በመጠቀም የሚፈልገትን በታ ለማግኘት የጠቀሙበታል፡፡ በፊላ በከል ድግሞ ከርታን በመጠቀም የቦታዎችን መገኘ በአንቀጽ እና በፍዃመማዊ ዘዴዎች ለመግለፅ ያገለግለል፡፡
- አንቀጽ መገኘ ማለት የአንድ ሁገር ወይም በታ መገኘ ካለለ ሁገር ወይም ካለለ ተዋወቄ በታ ጉር በመነጣዱር የሚገልዥ ነው፡፡ በአንቀጽ መገኘ አትዮጵያ በአፍሪካ ቅንድ ታገኘለች፡፡
- በእሁኑ ገዢ በቴክኖሎጂ እድገት ምክንያት የቦታዎችን መገኘ እና ወደ ፍት ለሚከናወነው ነገር እቅድ ለማወጣት አለም እቅድ የመገኘና ስርዓት “GPS” ሲሆ ለይ ወደል፡፡
- የአትዮጵያ ከርታ፣ የአፍሪካ ከርታ እና የመሰሰለትን በመሳሌ የቦታዎችን መገኘ ለማሳየት እና የተለያየ መረጃዎችን ለሌሎች ለወቻ ለማሳተሉልና ይችላል፡፡

የጥዃዕራፍ 1 መልመክ

- I. **የሚከተሉትን ዘረፍት ነገዽች ተከክል የሚነውን “እውነት” ስህተት የሚነውን ድግሞ “ሁለት” በማለት መልስ/ሸ፡፡**
 1. አትዮጵያ በአፍሪካ ቅንድ አካባቢ ታገኘለች፡፡
 2. አትዮጵያን በአርታ ለይ ማሳየት ይችላል፡፡
 3. “GPS”ን በመጠቀም አንድን በታ ማግኘት አስቃርሱ ነው፡፡

**II. በ “ለ” ሥር የሚገኘ አደጋ-ቃድን የሚያዋሉት ማረጋገጫ በ“ሀ” ሥር
ከሚገኘት አቀባጭዎች ዝርዝር አዘጋጅ/ክ.**

“ሀ”

1. ስማን ምስራቅ

2. ምስራቅ እና ደብ-ብ ምስራቅ

3. ደብ-ብ

4. ምስራቅ

5. ስማን ምስራቅ

6. ስማን

“ለ”

ሀ. ካኬያ

ለ. ፕሮ-ቱ

ሐ. ስ-ዳን

መ. ደብ-ብ ስ-ዳን

መ. ስማለያ

ረ. እርት-ራ

III. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ተከከለኛውን መልስ በመምረጥ መልስ/ክ::

1. አንቀጽ-ዋ መግኑ ከየት-ናው ስማን መኖር አንስቶ የሚለካ ነው?

ሀ. ባድመግ

ሐ. አጋዳን

ለ. አከቦ

መ. ባዕዳ

2. የአንድናን በታ መግኑ በከርታ ስይ ለማሳያት የሚያገለዋል የቱ ነው?

ሀ. ከንት-ሮስ መሰመር

ሐ. ሁ እና ለ

ለ. ከከሮስ መሰመር

መ. መልስ የለውም

IV. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባለዕ/ሙ::

1. የከርታን እና አለም አቀፅ-ዋ የመገኙና ስርዓት (GPS) ለየነት-

ግለዕ/ሙ.

2. የአንቀጽ-ዋ እና ፍዴ-ማዋ መግኑ ለየነት-ን ዘርዝር/

ምዕራፍ 2

ሰይንስ ገልፅ ማድረግ

የዘሮ ምዕራፍ ትምህር ተ የመማር ግበታች

ቦምዕራፍ ትምህር ተ ማረጋገጫ እና ማጠናቀቁ ለይሁ-

- የምግብ ስርዓት-እንዲርሻለት አበዳ ከፍለውን ለመጥቃቅን በመዘርዝር መስፈትቶች ተዋባቸውን ትግልግለሁ/ሽ፡፡
- የምግብ ስርዓት-እንዲርሻለት ከፍለው ተቆጥቶችውን ትግልግለሁ/ሽ፡፡
- የወሂኑ ተቆጥሱ ትብረራራለሁ/ሽ፡፡
- መጠኑ-ቀቡር ሪፖርት-ድዢት፡ ገዢ የመሰከላለትን ለመስከላት ትለሚመካለሁ/ሽ፡፡
- እንቅስቃሴ እና ለወጥ እንዲረጋግጧ የምረዳ የተሰበት የጊዜውን እና ተቆጥው ለምሳሌ፡ምግብ፡ ነቅድ፡ የወሳኔ በርሃን ትብረራራለሁ/ሽ፡፡
- የድምወትን ቅድ በመሰበት በተለያየ ነገሮች ወስጥ መተለለና መጀለቶችውን ትብረራራለሁ/ሽ፡፡

መግለጫ

ሰይንስ ገልፅ ማድረግ በምሳሌ ምዕራፍ ወስጥ የምግብ እንዲርሻለት፡ የምግብ እንዲርሻለት መዋቅር፡ የምግብ እንዲርሻለት መዋቅር ተቆጥቶች፡ የወሂኑ ቅድ እና ሁይወት ለለቶች ያለውን ተቆጥው በዘሮ ምዕራፍ ወስጥ ተብረርሱታዋል፡፡ እንዲሆኑም የመጠኑ-ቀቡር ሪፖርት-ድዢት፡ ገዢ እና መጠኑ-መ-ቀት ለከተት ትማራለሁ/ሽ፡፡

በተጨማሪ የተሰበት ቅድና የጊዜው፡ የድምወት ቅድ፡ ዓይነትና መተለለና ትማራለሁ/ሽ፡፡

2.1. የሰው ስርዓት-እንስቲትዩት

በይንሰ ተማሪዎች ማግኘት ያለባቸው በቁጥር:-

- በምግብ ስርዓት-እንስቲትዩት የሰው የሰው ከፍለው ስምምነት መስፈርቶች አገልግሎታቸውን ተብራራለሁ/ሽ፡፡
- በምግብ ስርዓት-እንስቲትዩት የከፍለውን ጥቅም ችግልዋለሁ/ሽ፡፡

2.1.1 የምግብ እንስቲትዩት

የምግብ እንስቲትዩት ፖስታው?

ለምግብ ለመኖር የተለያየ ተግባራትን የከናወናለ:: ይህን ተግባር ወይም ለሆነ ለማካናወን ጉልበት ይፈልጋለ:: ጉልበት ደንገጧ ከምንበለ ፖስታ ይገኘል:: ፖስታ ጉልበትና ለለው ጥቅም ለመስጠት መፈጸመት አለበት:: የምግብ እንስቲትዩት ችግልዋ የሆነት ፖስታውን ወደ ችግኩሽ የመስጠበር ሂደት ነው:: የምግብ እንስቲትዩት በሁሉት መልካ ይከፋይል:: እነዚህ ፈቃድ እንስቲትዩት እና ከሚከላ እንስቲትዩት ዓይነት ፖስታው:: እነዚህ ፈቃድ እንስቲትዩት ፖስታውን በጥርስ ማጥኑና ማደረግ ነው:: ጥርስ የአዲቶን በዝርሱ መዋቅር ሆኖ ፖስታ የሚያደቅ ነው:: አዋጅ ስ.ቻ.ስ. 32 ጥርስ አለው::

ተግባር 2.1

ተማሪዎች በበድን በመሆኑ:

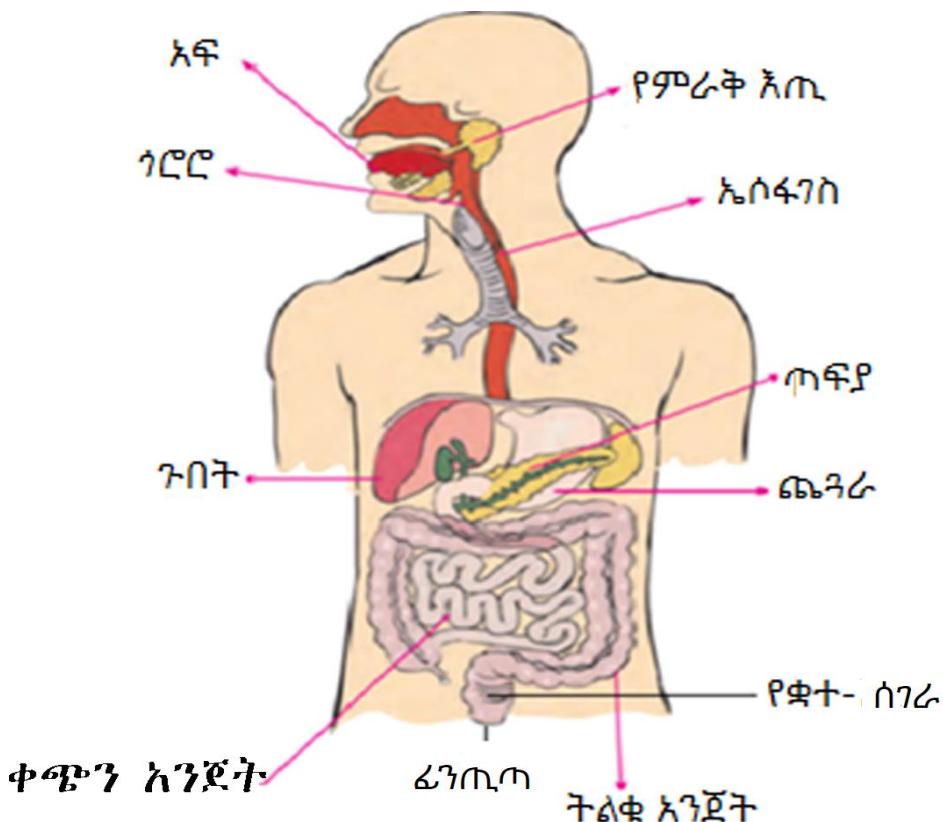
1. ጥርስ በጥርስ ተጨማሪ ለመምህራቸው የገኘው::
2. እያንዳንዱ አዋጅ ስ.ቻ.ስ. በጥርስ የሚከላ እንስቲትዩት ማስቀመጥ ነው::

ከሚከላ እንስቲትዩት በጥርስ የተሰጣውን ፖስታ የከናወና አገልግሎት በመካሂድ ወደ ችግኩሽ ጥሎከተለው የሚቀይር ነው:: እነዚህ ችግኩሽ ተሰጥቶ በጥርስ የሚገኘው ለለው ለለው የሚሰጠው ነው:: እነዚህ ችግኩሽ እንስቲትዩት ለማካሂድ እንዘረጣቸ አስፈላጊ ፖስታው:: እንዘረጣቸ ከተለያየ እጠዜቸ የምመነጨ ፖስታው:: እንዘረጣቸን የምመነጨ እጠዜቸ በአድራሻ በቅርቡ በአንቀጽ በጥርስ የሚሰጠው ወሰጥ ይገኘል::

2.1.2 የምግብ ስርዓት-እንስርክስት ወና ወና ክፍሎች

የሰው ጥምግብ ስርዓት-እንስርክስት ወና ወና ክፍሎች እነማን ዓይነ?

የምግብ ስርዓት-እንስርክስት ወና ወና ክፍሎች ቅንቃና የምግብ እጠወችን የከትትል:: የአንድ አዋጅ ሰው የምግብ እንስርክስት ቅንቃና 9 መትርር ለረዝጥ ይችላል:: የምግብ እንስርክስት ቅንቃና ትለዎች ክፍሎች እነዚ አሉ:: ጉዳዙ:: እስሩት ስርዓት መጠገር:: ቀመን እንደሆ:: ትለዎች እንደሆ:: ቅተ-ሰንጻ እና ፍንጻጣጥ ያቀረብ ነው:: ሥዕስ 2.1 ተመልከት::

ሸዕስ 2.1: የምግብ እንስርክስት ወና ወና ክፍሎች

ሀ) አኅ

በግዢብ እንዲርስረት ወሰጥ የአኅ ጥቅም ምንድነው? የግዢብ እንዲርስረት በአኅ ወሰጥ ይችምሸል:: በአኅታን ወሰጥ የግዢብ በጥርስ ይፈጸም ይደቂል:: በጥርስ የተፈጻሚ የግዢብ ደንብ በኢትዮጵያ ተብሎታ ይበለጥ ይደቂል:: ተደልን የግዢብ እንዲይሆ ካምሩቅ እስከ የሚመለጥ ሆኖ የግዢብ ለማድቂቷ ይረዳል:: ተደልን በአኅታን ወሰጥ እስታርቶ ወደ ማለቶ ለመቀር ያግባል::

ይህን የወጪ?
ጥላስታን
10,000ከ-ከተ-ከ
ጠቅሙ ጠዕም
መለየት ይችላል::

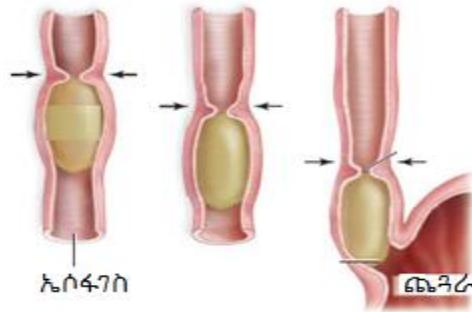
በአኅ የግዢብ እንዲርስረት መዋቅር ወሰጥ ምለስ እንዲ ነው:: ምለስ የስሜት ሁዋሳት ሆኖ የግዢብን ማዕጣ ለመለየት ያግባል:: ምለስ በጥግብ እንዲርስረት ወሰጥ ጥቅም እለው:: የግዢብ በአኅታን ወሰጥ በጥርስና በኢትዮጵያ ካድቀቷ በታላ በግዢብ ተለውስ በምለስ የኩስ ቁርቆ እንዲያረዥ ይደረጋል:: ምለስ የግዢብ በአኅታን ወሰጥ በማገለበጥ በጥርስ እንዲፈጸም በማድረግ ከሱታና ደርሻ እለው:: ምለስ የድቀቀውን የግዢብ የኩስ ቁርቆ እንዲያረዥ በማድረግ ወደ ገዢ በመግኑት ወሰጥ ሚኒ እለው::

ለ) እስራተስ

በግዢብ እንዲርስረት ወሰጥ የእስራተስ ጥቅም ምንድነው?

እስራተስ ገዢ መጠገሪያ የሚያገኘውን ፖንዲ ነው:: በእስራተስ የግዢብ እንዲርስረት አይዘኗም::

የመ-ከሰ ፍላጊ እስራተስ ወሰጥ የግዢብ በቀለሉ እንዲያደርግ ይደረጋል:: በአኅ ወሰጥ የተፈጻሚ የግዢብ የኩስ ቁርቆ ይዘው ወደ መጠገሪያ ጥገና ወጪት በግዢብ ሂደት ይለፈ:: በጥግብ ወጪት ወሰጥ የግዢብ እንዲርስረት የኩስ መንቃዣ በመከማጥርና በመዘርጋት የግዢብ ወደ የቀጥለው መዋቅር እንዲያደርግ ይደረጋል(ሥዕል 2.2 ተመልከት)::

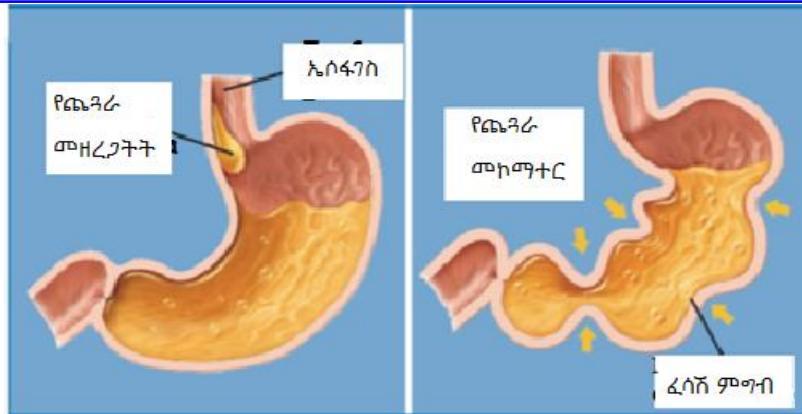
ሁል 2.2: የአሰጣጥ ጥገና መጠት

ክ) ማሻሻል

በጨምሩ ወሰጥ የምግባ እንዲርስዱት እንደሆነ ይከናወናል?

ትልቅና ሰላም የሚመለው የምግባ እንዲርስዱት ፍንደት ቁይሮ ይባላል፡፡ የኩስ ቅርዱ የምመስለው ምግባ ካኬሳቸውን ወደ ማሻሻል ይገባል፡፡ የጨምሩ ግድግዳ ለምግባ እንዲርስዱት የሚውሉ እንዘረምዎችን ያመነጣል፡፡ ከጨምሩ ግድግዳ የሚመነጨ እንዘረምዎች ተተለንና ልኑን ዓቸው፡፡ ተተለን ተረካን ጉጥረ ምግቦችን ወደ ትናንሽ ባለሙያዎች ለመሰበበር ወይም ለማግድቀች ይረዳል፡፡ ልኑን ደግሞ የተረካን ወተት እንዳረዚ ያደርጋል፡፡ የጨምሩ ግድግዳ ተንታወች በመከማጥርና በመዘርጋት ምግባ ከጨምሩ ልኑን ጉር እንዲደባለቷ ያደርጋል፡፡ የለም ምግባና ማሻሻል ልኑን ከይም የሚባል ልኑን ይፈጥራል፡፡

ምግባ በጨምሩ ወሰጥ ካ4-6 ላ.ቁይ ይችላል፡፡ ከዚህ ሰዓት በጀት ወደ ቀመን እንደሆነ ያለፈል፡፡ ማሻሻል ባለ ስሜን በመተመበና ይከማጥራል፡፡ በምግባ ስጠረ ደግሞ በመዘርጋት ይሻፈናል፡፡ ይህን ክስተት ከሥዕስ 2.3 ላይ ተመልከተዋል፡፡

ሸፍል 2.3: የመጨረሻ ተግባር

ሙ) ቀመን አንድት

የቀመን አንድት ተግባር ጥንቃናው?

ቀመን አንድት ተጥጥል የሆነ ፍንደ ሆኖ በመጨረሻ በትልቅ አንድት መከከል የሚገኘ ነው:: በመጨረሻ ወሰጥ የተወስለ ምግባር ወደ ለምነት ከተቀየረ በታላ ወደ ቀመን አንድት ይገባል:: ምግባር በቀመን አንድት ወሰጥ የተለያየ አንስርስት ልሳሽ የሆነ ይደባለዋል:: አንስርስት ልሳሽ ወሰጥ የሚገኘው ካሱ ንብረቱ የሚገኘ ወደ ትኩንስና ቅል(ለምነት) ይቀይሶል::

የቀመን አንድት አንስርስት ልሳሽ ወሰጥ የሚገኘት ከቀመን አንድት ማድረግ:: ከተብትና ከባይ, የሚመለው ዓይነ:: ከቀመን አንድት የሚመለው የእንበይቶች ልሳሽ እንደ ማልተካ፣ ለተክሬቢ፣ ለከተከና ይህን የመሳሰሉት በወሰነ የሂል::

ገበት ሁኔታን የመለመል:: ሁኔታ ልሳሽ ሆኖ ወደ ቤጻኑት፣ የሚጠር ቅልም አለው:: የተዘጋጀ ሁኔታ በሁኔታ ቅረቡት ወሰጥ ይከማኝል:: ሁኔታ ከሁኔታ ቅረቡት በሁኔታ ፍንደ ወሰጥ ወደ ቀመን አንድት ያለፈል:: ሁኔታ እንበይቶ የለውም:: ዓን ሁኔታ የሁኔታ መው አለው:: የሁኔታ

በዚህ በቁጥሩን አንቀጽ ወሰኑ መማንኛ ዘዴት ለመቆራረጥ ይውለል፡፡
መማንኛ ዘዴት የመቆራረጥ ተግባር አመልካምና ይባላል፡፡ መማንኛ
ዘዴት መቆራረጥ ተግባር ለለተስ አንቀጽው ሆኖታን ያመታታል፡፡

የሸጻ የጨረሻ እስከ ሆኖ የታችነውን ክፍል ይዘንድል፡፡ የሸጻ የጣሸጻ
ፈሳሽና ያመማቷል፡፡ የጣሸጻ ሌሎች ከጣሸጻ ወሰኑ ወደ ቁጥሩን
አንቀጽ ያለፈል፡፡ አምስክ ከርብሃይድሬትን፣ ለተስ ለተደንን አንቀጽ ሆኖ
ትረጋጭ ተሸቻችን ያንስራስል፡፡

የምግብ ምოት

የምግብ አንስርስት በቁጥሩን አንቀጽ ወሰኑ ይጠናቀቂል፡፡ የምግብ
አንስርስት ከተጠናቀቀ በቻለ ታናንሽና ቅል(ለም) የሆነ ገዢ ምግቦች
ለለ የሰውነት ከፍለው ላይ መድረሰ አለባቸው፡፡ ለም የሆነ ገዢ ምግቦች
ከምግብ አንስርስት ፍንደ ወደ የም ፍንደ የመግባቱ ሂደት ምოት
ይባላል፡፡ ገዢ ምግቦች በደም ወሰኑ ወደ ሁሉም የሰውነት ከፍለው
ይደርሰል፡፡ ቁጥሩን አንቀጽ ሁሉት አበዳ ተግባራት አለው፡፡ እነዚያ፡
የምግብ አንስርስትና የምግብ ምოት ማከናወን ነው፡፡

ተግባር 2.2

ተማሪዎች አራት አባላት በለው በታች በመቆራይት፡-

1. ከጨረሻ ግድግድ፣ ከቁጥሩን አንቀጽ ግድግድና ጥሸቻ የሚመማሩ
አንስርስት አንቀጽውን ያለዋል፡፡
2. እነዚህ አንቀጽውን የታችውን ገዢ ምግብ ወደዚት ለመቆየር
አንቀጽው በስራት በክፍል ወሰኑ እርስ በእርስ ገለ እርት፡፡

ወ) ተልፁ አንቀጽ

በምግብ አንስርስርት ወሰኑ የተልፁ አንቀጽ ጥቅም ምንድነው?

የጥቃበት ሁሉ ያደመሰ ማለት አንድነትም:: ስይፈጸመና ስይመጠጥ የቀረብ ጥማት ከቀዢነት አንድነት ወደ ትልቅ አንድነት ያልፏለ:: ትልቅ አንድነት ትልቅ ፍንደ ያለው ሆኖ ስይፈጸም የቀረመን ጥማት ለማስወገድ ይረዳል:: ትልቅ አንድነት ከቀዢነት አንድነት አምርጾና ወጥረም ነው:: ስይመጠጥ የቀረመ ወሂጥ የተወሰነ በትልቅ አንድነት ወሰጥ ይመጠባለ:: ሌሎ ስይሆን የቀረ ጥማት ለአምር ገዢ በቋጥ ሰነድ ወሰጥ በመጠራቀም በፈጸመ በከላል ወደ ወጪ ይመገኘል::

ሰንጠረዥ 2.1: የጥማት አንድነትና መዋቅና ጥቅምች

መዋቅና	ጥቅም
አፍ	የጥማት አንድነትና የጥምድምጋበት በታ.
ጥርሰ	ጥማት ለማጥኑ፣ ለማድረግ፣ ለመፍጨነት ይወለል
ምሳሽ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ የጥማትን ጠዕም ለመለየት. ▪ የጥማት ተፈጻሚ የኩስ ቅርዱ አንዳጋረመ ይደርጋል
ጥርጋ	አፍና እሳኔንስ ያገኝናል
እሳኔንስ	ጥማትን ከአፍ ወደ መንፈሻ ያሳልፏል
ጥብት	ሂጥትን በማመንጨነት ወደ ሂጥት ቅረበት ያሳልፏል::
የሂጥት ከረጥት	ሂጥትን ለማጠራቀም ይወለል::
መንፈሻ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ የጥማት አንድነትና መካሬ:: ▪ የጥማት ወደ ከይም መቀየር::
ጠፊያ	የጥማት አንድነትና ልቦች በማመንጨነት ወደ ቅጹን አንድነት ያሳልፏል::

ቀመጥ አንቀት	<ul style="list-style-type: none"> ▪ የመጨረሻ የምግብ እንዲርሰራት የሚከሆደበት በታ:: ▪ የምግብ የግዢመጠጥበት በታ ነው::
ትልቅ አንቀት	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ለም ስራውን የቀረቡትን ያስወጣል::

ሙሉሙክ 2.1

1. የምግብ እንዲርሰራት የሚደነው?
2. የምግብ ስርዓት-እንዲርሰራት ወና ወና ከፍለው አርባር/ራ::
3. የምግብ ስርዓት-እንዲርሰራት የአበይ ከፍለው መሰረታዊ ተግባራቸውን ግለሽ/ይለ::

2.2. ወሄ

በያንስ ተማሪዎች ማግኘት ያለባቸው በቻት:-

- የወሄ ጥቅም ተዘዘሩዘሁ/ሽ::
- ወሄ መግኘድነው?
- በስንት ሁኔታ መንገድ ለገኘ ይችላል?

ወሄ ፈሳሽ ሆኖ መልካ፣ ጠቅም፣ ምት አልባና በርሃንን በውስጥ የሚያሳሉና ነው:: ወሄ፣ ወቅያና፣ ባህር፣ ሲይቅ እና በኋላ ለመኖር የሚረዳ ነው::

ወሄ በፈሳሽ፣ ጠቅርና በጋስ ሁኔታ ለገኘ የሚችል ነው:: በዚህ የሚገኘ ከሚገኘ ነገሮች ወስጥ በስንት መልካ የሚገኘ ወሄ በቻ ነው::

ሀ. ፈሳሽ

ለ. መጣር(በረዳ)

ሐ. ጽኑ

ሙሉ 2.4: ስሳቱ የወሂንድ ሁኔታ

ወሂንድ የመራትን ስባ አምስት መቶች (75%) ከፍል ይይዛል:: የወሂንድ በደረሰ:: ተነት:: ቅጠልለዋት:: ያመና እና አናብ ይይዛል:: ወሂንድ በደረሰ የሚጠበቅ ሂደት ነው:: ወሂንድ ከወቃያዎች፣ ከበርድ፣ ከአይቃቅ፣ ከወንገድ፣ ከምንቻው እና ከመራት ወሰጥ ለጊዜ ይችላል::

ወሂንድ ከሁለም ምንጻው በትኩረት ወደ ወሂንድ ይገባል:: ተኩረት በፈሳሽ ሁኔታ ያለውን ንጽሕት ወደ ምስ ሁኔት የሚቀይር ሂደት ነው:: ወይም የሚቀየር ተኩረት ነው:: ይህ የወሂንድ ተኩረትን ይፈጥራል:: በእመና ወይም በከንድናስሽን ወደ ፈሳሽ ይመለሳል:: የመና ከገዢ የሚፈጻሚ ነው:: እና ለወሂንድ የተጠራቀመጥ ጉዳውን የሚፈጻሚ የሚቀመጥ የወሂንድ መብት ነው::

በዚህ የወሂንድ መብትም በሚያደረጋበት ባይ ከፍተኝ የሆነ ከበደት ይኖርታዋል:: ይህን ከፍተኝ ከበደት የሞላው በዘመና መልክ ወደ መራት ይመጣል ማለት ነው::

የወሂንድ በደረሰ ቅጠልንት ያለው በደረሰ ነው:: የወሂንድ በደረሰ መሸመራያና መቆምያ በታ የለውም:: ሆኖወሰን ለለቻው ሁሉ የወሂንድ በደረሰ አስፈላጊ ነው:: ወሂንድ ቅጠልንት ባለው ሂደት ወደ መራት የሚያመለስ ከሆነ ሆኖወሰን ወለቻው ለለቻው መኖር አይችለም::

ወሂንድ የሆነ ቅጠል የለውም፣ ንጽሕት ገን ይዘት አለው:: ወሂንድ በትኩረት ቅጠል ወሰጥ ማለቱ ይችላል:: ሆኖወሰን ወለቻው ሁሉ ከሁለም በለይ ወሂንድ

ይሬልጋለ:: ለምሳሌ፡ የሰው ለቻ ያለምግባ ለጥቅት ቁኔት መቆየት ይችላል
፤ ነገር ጥን ያለውኑ ጥቅት ቁኔት መቆየት አይችልም::

ክፍል 2.3

በጥልቀት ማስብ

ወሄ የሚደገኘበት ቅስ አካባቢ ያለ ወሄ ከቆየሁ/ሽ፤ አንድ በርሃዊ
ወሄና መርቃ አንድ ሌይ ፍርጻልሁ/ሽ አንዳን ባሮታ/ሙ በትብል/ይ
የተኞች ተመርጓለሁ/ሽ? ለምን?

የወሄ ጥቅም

ወሄ ሁይወት ለለጥወ ምን ዓይነት ጥቅም አለው? ወሄ ለሰው አካልና
ለለሎችም ሁይወት ለለጥወ ከፍተኝ ጥቅም አለው::
የሰው አካል ሁሉ ወሄን ለተለያየ ተግባራት ይጠቀምበታል:: የወሄ
ጥቅምና እንደምከተለው ተገልጻዋል:

ሀ) ወሄ የነገሩት ጥሩ አማካይ ነው::

ወሄ ሁይወት ባለጥወ አካል መስጥ የተለያየ ተገኘውን ለማማሪያት
ይጠቀማል::

ክፍል 2.4

በበድን በመሆኑ:

1. ስፋር በወሄ መስጥ ተጨምሮ በማማይ፤ አማካይ የቱ ነው?

ለ) ወሄ ምራቅ ለመፍጠር ይረዳል::

ምራቅ ወሄና እንዘረምናን በወሰኖ የያዘ ነው:: ከምራቅ ይዘዋል መስጥ
ወሄ የነኝነት ነው::

ሐ) ወሄ የአካልን መጠኑ-መ-ቀት ለመቆጣጠር ይረዳል::

በሄ ወሄ በሰውነት መስጥ መኖሩ የአካልን መጠኑ-መ-ቀት ለመቆጣጠር
መሳሽ ነው:: በቻ አካባቢና የአካል በቻ እንቅስቻ ሰናከናዣን ወሄ በለብ

መልካ ከእኩለታን ይወጣል:: ይህ የአካል መጠኑ-ሙ-ቀት እንዲወርድ ያደርጋል:: በላይ የወጪው ው.ሆ የሚደተካ ከሆነ የአካል መጠኑ-ሙ-ቀት ከፍ ይለል::

ሀ) ው.ሆ በለበ፡ በሽንት እና በሰንጻ ቁስኔን ለማስወገድ ይረዳል::

ለላብ፡ ለሽንትና ለሰንጻ እንቅስቃሴ አካል ው.ሆን ይፈልጋል::

ሁ) ው.ሆ የሰንጻ ደርቀትን ለመከላከል ይረዳል::

፩.ይህር ምግቦታን መመገቢ የሰንጻ ደርቀትን ለመከላከል ይወጣል::

በቁ ው.ሆ መመሰሪያ ደርቀትን ለመከላከል ደርሻ አለው:: በቁ ው.ሆ መመሰሪያ ሲጋዬው በቁ ው.ሆ ሲሳማናሩው በቀለሉ እንዲጠቀሱ ያደርጋል::

ጀ) ው.ሆ ለልመት/እንዲርሻር ይወጣል::

ከምግብ በፈት፡ በምግብ ገዢና ከምግብ በቃላ ጽዕሃ ው.ሆ መጠጣት ምግብ በቀለሉ ላጥበ እንዲሰበበር ያግባል:: ይህም ምግብ ይበልጥ እንዲረዳው በምግብ ወሰጥ ያለትንን ነገሮች በጥሩ ሆኖታ እንዲጠቀሱ ያግባል::

ሐ) ው.ሆ በሚመጠጥ ጽጥረ ምግቦች ወሰጥ ከፍተኛ ደርሻ አለው::

ምግብ እንዲረዳው ከምግብ ባሻንር፡ በተጨማሪ ማረጋገጫዎች፡ መቆኅናትን እና ለለ የምግብ ዓይነቶችን እንዲማማሙና እንዲመጠጥ ያግባል::

ኔ) ው.ሆ የተለያየ በሽታዎችን ለመከላከል ይወጣል::

የሆን በአግባቡ መጠጣት የተለያየ በሽታዎችን ለመከላከል ወሰጥ ደርሻ አለው:: ለመከላከል ከምወሰዱ በሽታዎች ወሰጥ የተወስኑት፡

- የሰንጻ ደርቀት
- የከ-አለት መጠር

- የሽንት ቃንጻ መበከል
 - ከፍተኛ የደም ግዢት እና የመሳሰለት ደቻዎ::

Փ) Ուշ գիշերական բացառությունները:

ቁጥ በቁጥ ወ.፩ በመግኘት እንዲያበረቀርቁ የደርጋል::

Ո) Ուշ բհկաց քսդի քիլոմետր:

የኢትዮጵያ አካል በቁ ወ.ሂ አለማግኘት ነው:: አካል በቁ ወ.ሂ
ከለማግኘት ወሰንበት የሆነ ጉዳቶች ይኖረዋል:: ከፍተኛ የኢትዮጵያ ድርጅት
የሚከተሉትን ጉዳቶች ለመከተል ይችላል:: እነዚህ በሙንቁለት ወሰጥ
እብጠት እና ከሳይት ለበካል ይችላል:: ለምቶ በቀን መመሪያ ካለባቸው.
ውሰጥ ሂደት መቶ(20%) ከምጣብ ያገኙል:: የቀረመን ደግሞ ከመጠጥ
ው.ሂና ከተለያየ የመጠጥ ፍይነቶች ያገኙል:: ለእኔና አዋጅ ወንድና ሲታ
የሚያስፈልጋቸው የወ.ሂ መጠን ለለያይ ይችላል:: ለአዋጅ ወንድ በቀን
15.5 በርሃቅ ወይም (3.7 ለትር) ያስፈልገዋል:: ለአዋጅ ሲታ ደግሞ በቀን
11.5 በርሃቅ ወይም (2.7ትር) ያስፈልጋቸል::

ԱՌԱՋՄԱՆ Փ.Կ ԲՊՀԻՒՆԴՐ ԴՔՊՄԴ ՀՅԴՀՄԸ

- ወ.ሣ ለዕዥዋት እድገት አስፈላጊ ነው::
 - ወ.ሣ ፈመግብ ለማብከል፣ ለወጥት፣ ለመታጣበ፣ ለበለ ለማጠበ፣ የምግብ እቅዱችን ለማዘጋጀትና ለማጠበ፣ የበት እቅዱችን ለማሻሻት እና ይህን ለመሰሰለት፣ አገልግሎት፣ ደጋፍ::

ወ.ሂ ለመዘገበ እንደጋለጊ ይውጫል:: በምሳሌ::

- ለምና
 - ለእና እርባታ
 - የእሌትርክን ጉልበት ለማመንጨት
 - ለተጀሪያለን
 - ክሳት ለማጥፊት

• ሌክርና

የገኝበ፡ የገድጻዳና የመሰጥ ወ.ሆ ለዘሱ አገልግሎት ለመል ይችላል፡፡

መልመች 2.2

1. ወ.ሆ ምንድነው?
2. ወ.ሆ በደንት ሁኔታ ይገኘል?
3. ወ.ሆ ህይወት ለለም ያለውን ተቀባዩ ንርዝር/ይ::

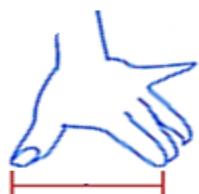
2.3. ልከት

በደንብ ተማሪዎች መትናገኑ ያለባቸው በቃት፡-

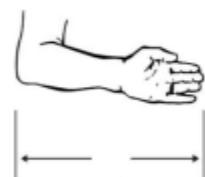
- መጠኑ-ቆስ፡ ሪፖርት፡ ይዘት፡ ገዢ እና የመሳሳይትን ለመለከት ይለማመዳለ፡፡

ሌከት ምንድነው?

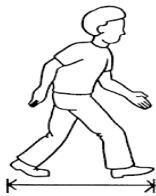
ሌከት አንድ መጠኑ ያልታወቀውን ነገር መጠኑ ቅድም ሲሉ ከታወቀው ነገር የገድጻዳና ነው፡፡ የአንድ ነገር ልከት በቀጥርና በአካል ይገለጋል፡፡ በደርሱ ገዢ የሰው ለቋጥ አነዱሁን ፍጤት አካላት አንድ ገዢ፡ መጠኑ-ቆስና ሪፖርት ለመለከት የተለያየ ባህላዊ መሳሪያዎችን ለሌከት ለጠቀምበት ቅድጋል፡፡ ገዢን ለመለከት ተከራይ በቀጥታ አኩት ለይ ለት-ሆን አካልዋን እያለ ለጠቀሙት ቅድጋል፡፡ አንዲሆም ይግባኝ ሪፖርት በቅርቡ ለተጨማሪ ለመለከት አንድ ነው፡፡

v) ስንዝ

ለ) አንድ

ክ) እርምጃ

መ) መጠጥ

አዋጅ 2.5: የባህላዊ መለከታ አყልች

በባህላዊ መንገድ የኩስልን መጠን ለመለከት እናደ ስልቶ፣ ጥብ፣ ቁና(ሰራዳ) እና የመሳሰሉትን ልከተቶች እንጠቀማለን::

ሀ) ንግድ

ለ) ጥብ

ሐ) ቁና(ሰራዳ)

አዋጅ 2.6: መጠንን ለመለከት የሚጠቀሙ ማረጋገጫ መሰራያ

እናደ እንሰራ፣ ወንጻ፣ ምጣ እና የመሳሰሉት እቃዣዎች በባህላዊ ዘዴ የፈጸምን ይዘት ለመለከት ይረዳል::

ሀ) እንሰራ

ለ) ቁል

አዋጅ 2.7: ማረጋገጫ የይዘት መለከታ

የሳይንስና ተክኖሎጂ እድገት በአስተማማችና በተማካለ አყልች ለመጠቀም እናደንች እድርጋነናል:: በዓለም ላይ ያለ ላይንቸው እለም ዓቀፍ ጉባኤ በማካሬ የመለከታ አყልችን በኢትዮ እቀፍ ይረዳ የተማካለ እናደመን እድርጋዋል:: እነዚህም አყልች በዓለም እቀፍ ይረዳ የተማካለ አყልች(SI) በመባለ ይታወቂሉ:: ለምሳሌ የCIIመት የተማካለ አቅድ መትርC(m)፣ የፖ.ሪ የተማካለ

አሁን ለተጨማሪ(s)፡ የመጠኑ-ቁስ የተማግኘለ አሁን ከለመገኘም (kg) እና የመሰሳለ-ት ፍቃዣ፡፡

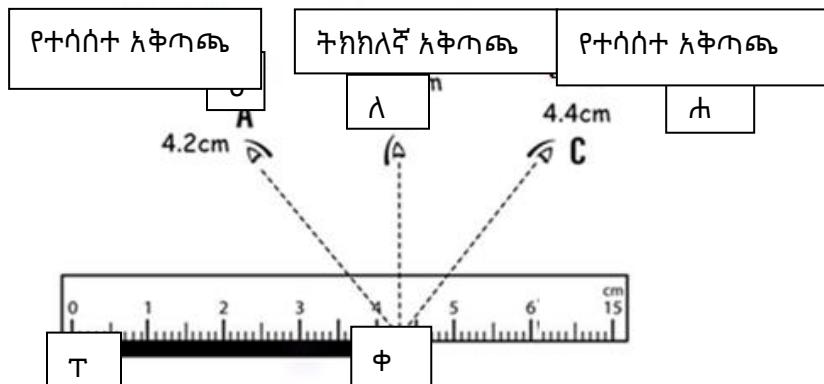
ርዝመት፡ መጠኑ-ቁስ፡ ገዢ፡ ይዘትና መጠኑ-መ-ቁጥር መለከት

ሀ) ስርዝመትን መለከት

ርዝመት፡ ጥንቃናው? እንደሆነ ይለካል?

ርዝመት በሁለት ነጥቦች መከከል ያለው ሁኔታ ነው፡፡ የርቃቶች የተማግኘለ አሁን ማቅረብ(m) ነው፡፡ በትምህርት በትና በበትሮ/ሽ መከከል ያለውን ሁኔታ ወይም የመማርሱ ከተልሆነ/ሽን ተንና ቁመት በምትናገርበት/ሮት ገዢ ሁኔታን መለከትሸን/ሽን ያስያል፡፡ ለለዚች ስርዝመትን ለመለከት የሚረዳ ያልተማግኘለ አለ፡፡ እነዚህ ማቅረብ(cm)፣ ማሳላ ማቅረብ(mm)፣ ከለመ ማቅረብ(km) እና የመሰሳለ-ት ፍቃዣ፡፡

ከታች ባለው ሥዕል 2.8 ላይ እንደማረጋገጥ በ "T" ፍ በ "Φ" መከከል ያለው ሁኔታ እንደሆነ እንደማረጋገጥ ያስያል፡፡ በ "U" እና "L" እንደማረጋገጥ ልዩት ለነበሩ ለያዊ አይታይም፡፡ በ "L" ላይ እንደታየው በቀጣ ወደ ታች ይጠበኗል፡፡ በዘመኑ መሰረት ተከክለኛ የልከት ታቦ ቀን 4.3cm ይሆናል፡፡

ሥዕል 2.8 የንብረት አቅጣጫ የምያሳይ

ሀ. መሳሪያ

ለ. ተጠቃላይ መሆኑ

ሁኔታ 2.9: የCIIመት መሰከም ዓይነቶች

መልመድ 2.3

1. CIIመት የሚለከ መሳሪያዎችን ዘርዝር/ራ::
2. የክፍልህን/ሽን CIIመት በመለከት ለተማሪዎች ግለጽ/ብር:: .
 - ሀ. የመማሪያ ክፍል CIIመትና አገዳጭ
 - ለ. የጥቅር ስሌዳ CIIመትና ቁመት

ለ) መጠኑ-ቀስ መለከት

መጠኑ-ቀስ የሚደንበው? በአካባቢያዊ መጠኑ-ቀስ በጥንት ይለከል? ለምሳሌ: የቅበ: የማር: እኔ የመሳሳይት መጠኑ-ቀስ በጥንት ይለከሉ?

መጠኑ-ቀስ በአንድ አካል ወሰጥ የሚገኘ የቀስ አካል መጠኑ ማለት ነው:: መጠኑ-ቀስ መሠረታዊ ተስፋሮ አካል ነው:: የመጠኑ-ቀስ የተማካለ አሟድ ካለመራም (kg) ነው::

የመጠኑ-ቀስ ያለተማካለ አሟድ ነው(g): ቅን(t) ማረጋገጫ(mg) እና የመሳሳይት ዓይነቶች:: መጠኑ-ቀስን ለመለከት የሚያገለግል መሳሪያ ማዘጋጀት

ይህንም ቁጥር?

$1\text{kg} = 1000\text{gm}$

$1\text{kg} = 1\text{tonne} = 100\text{kg}$

$1\text{kg} = 1000\text{kg}$

ይባለል:: የተለያየ የሚሆን ፍይነቶች አሉ:: አነስተኛ:: የሰጥርንጻ ማሆን:: በለ
ሰነት ዘንዴ መጠኑ-ቀቡ ማሆን:: የሰው ማሆን መዘርዝር ይታላል::

አዕል 2.10: የተለያየ የሚሆን ፍይነቶች

መልመድ 2.4

1. በሚሆን የሚለከ አካላትን በእከባበያዎች በሚገኘ ሲቋቃ በመመልከት እንዲሸጠ እንደሚለከ በቅድምጣከተል በመቀና ለክፍል ሪፖርት አድርግ::
2. የዚህ መጽሐፍ መጠኑ-ቀቡ ገዢነት/ቁ:: በመቀመልም ማሆንን በመጠቀም ለከታታዎሁ ከግምታታዎሁ ወር አነቀጽ::
3. በእከባበያዎች ገዢና ሲንደ በጠቦች ወሰጥ በምን ይለከል?
4. የእከባበያ ሲጠኑ ይበታሱት/ቁ:: በመለከት አሟርን ጉለሽ/ሙ::

ክ) ገዢን መለከት

ገዢ የሚፈጸመ? ገዢን
የሚገለበበት መሳሪያዎች
የሚፈጸመ?

ይህን ያወቀ ጥሩዋል?

1ደቂቃ= 60 ሰከንድ

1ሰዓት= 60 ደቂቃ

1እንድ ቀን = 24 ሰዓት

1ሰምንት= 7ቀናት

ንዑስ የአንድን ድርጋት መቻመራያ እስከ መጠረቅ ያለውን ቅድታ ወይም ደግሞ

የአንድን ክሰተት ቅድታን የሚገልጹ ነው:: የጊዜ የታማካለ አንድ ስነጋድ(s)

የጊዜ መሰከም መሰረም ስጋት ይባላል:: የተለያየ የሰጣት ዓይነቶች እስ:: እነሰጥ:: የጠራሽነት ስጋት:: የእጅ ስጋት እና የመሰሳለት ፍቃው:: አንድንድ የእጅ ስጋቶች የሰጣት:: የደቀቂና የሰነጋድ መቀበራያ አላቸው:: የሰነጋድ ቅጣር አንድ ዘርዝር ስተዋል:: የደቀቂ ቅጣር አንድ ይሆት ታንቀሳቀስለታቸ:: ይህ ማለት አንድ ደቀቂ መሆኑን ያሳያል:: የደቀቂ ቅጣር አንድ ዘርዝር ስተዋል:: የሰጣት ቅጣር ደግሞ አንድ ይሆት ታንቀሳቀስለታቸ:: ይህ አንድ ስጋት መሆኑን ያሳያል:: የሰጣት ቅጣር አንድ ዘርዝር ስተዋል አስፈላጊ(12) ስጋት መሆኑን ያሳያል::

ሀ) የጠራሽነት ስጋት · ሌ) የእጅ ስጋት · ፏ) የእጅ ስጋት (ፊልጋጌል)

ሙዳ 2.11: የተለያየ የሰጣት ዓይነቶች

ተግባር 2.5

1. የሚከተሉትን ተግባር-ት ለመለከት የሚታወቁው የንብ አካላትን

ዘርዝሩ/ሽ/ የፍ/ድ::

ሀ. የልብሁ/ሽ ችግቶ

ለ. የአንድ የትምህርት ክፍል ገዢ ችግቶ

ሐ. ካበት ተነስተሱ/ሽ ችግር በት ለመደረሰ የሚመለክበሁ/ሽ
ገዢ::

2. ከታች ባለው ስሜት ላይ የሰነድና የደቀቃና የሰዓት ቅጂ በመለያት

ስሜት ስሜት እንዲጠማማይል ተናገሩ/ሽ::

ሙ. ይዘትን መለከት

የዘት የሚደለው? በምን ባይነት መሳሪያ ይለከል?

ቅስ-እኩል በታ ይይዛል:: እናድ ነገር(ቅስ-እኩል) መሆን የሚታለው በታ
የነገሩ ይዘት ይመናል:: መጠሪ:: ፊልጻና ዘስ ይዘት አለታው:: የነገሩን
የዘት በመሳሪያ ይለከል::

የፈሳሽ ይዘት የሚለከ መሳሪያ ሲለንዳር ይበላል::

ሙሉ 2.12: ሰላጊዎች

ሰላጊዎች በእኩዕስ ተከተለው የተቀኑ ቀጥርች አለው:: የፈለሽ ይዘትን የሚለከ የታወቁ አყራጅ ለ.ት.ር(L)ና ማረጋገጫ(ml) የታወቁ:: የተማግኘለ አყራጅ ጥን ለ.ት.ር ነው:: ለ.ት.ር(L)ና ማረጋገጫ(ml) ባንቃነት አላማው:: አንድ ለ.ት.ር=አንድ ሆኖ ማረጋገጫ(1L=100ml) ነው::

በሰላጊዎች ለከት በመታገኗ ይዘትን ለመለከት የሚከተለውን ቅደምተካተል ተከተል/ይ:

- ፍሳሽን ለመለከት ፍሳሽን በሰላጊዎች ወሰጥ መሬምር/ሮ
- የለከት ሰላጊዎችን ወጥ የሆነ በታ ላይ አስቀምጥ/ጠና
- ፍሳሽ የደረሰሰበት በዓይነት/ሽ ተይዞ አግዳግማ አንብብ/በ..
- ፍሳሽ የደረሰሰበት በታ ቀጥር ካለው በትናንሽ እኩዕስ ተጠቀም/ማ

ሙሉ 2.6

1. የተለያየ ይዘት ያለቸውን ሰነት ጥርጋው-ሰቶችን አዘጋጅ/ክል:: በሁ-ሰቱ ጥርጋው-ሰ ወሏ መ-ሳ/ይ:: ተረጋግጧ ከሆ-ለቱም ወደ ሰነቱ ጥርጋው-ሰ ገልበጥ/ጠና:: ብን ተረዳም/ሽ?
2. ወተት:: በይ-ት:: ዓይነ እና ለሎች ፍሳሽ በእኩዕስ/የችሁ በምን እነደማለከ መይቀሁ/ሽ ለከተል አቅርቦ::

ወ) መጠኑ-መ-ቁጥር

መጠኑ-መ-ቁጥር የሚገኘው? የሆ኏ ቅን ይሞችል ወይም ይቀበቅባል?

ጠዋት ቅበቅዎች የሆ኏ የአየር ሁኔታ፣ ቅን ደግሞ ለሞች ይችላል:: የመ-ቁጥር ወይም የቅበቅዎች ለከተት መጠኑ መጠኑ-መ-ቁጥር ይባላል:: መጠኑ-መ-ቁጥር በባህላዊ ሆነ በዘመናዊ መንገድ ይለካል::

ክፍል 2.6

በኢትዮጵያ/ሽ/ የሚገኘውን መና-ጣቦች ሂደና/ፌር ቴርጉምሮች/ር መረጃዎች/ሽ
ተመልከት/ሽ:: መጠኑ-መ-ቁጥር/ሽን ለከተቱ/ሽ መዝግብ/ብ:: ያንቀ/የንቃ
ና የንኩሁ/ሽ መጠኑ-መ-ቁጥር የሚገኘው? ይበላለባል? ተወያዙት::

ለምሳሌ፡ የአንድ መኖሩ ስው መጠኑ-መ-ቁጥር 37°C ነው:: ስወቻ በባህላዊ
መንገድ ቅበቅዎች በመጠቀም ይሞችል ወይም ይቀበቅባል በማለት መጠኑ-
መ-ቁጥርን መግለጫ ይችላል:: ቅበቅን ደግሞ ተከከለቶ መጠኑ-መ-ቁጥር
መግለጫ አይችልም:: የመጠኑ-መ-ቁጥር የተማካለ አካል ቴርጉምሮች/ር
የባላል::

ሙሉ 2.13: የተለያየ የቴርጉምሮች ዓይነቶች

በአዲሱ ገዢ ቴርጉምሮች በስንት-ማርኤል ይጠበቅል:: ይህንን እንዲ
የተማካለ የመጠኑ-መ-ቁጥር አካል ካልሸን ነው::

መልመጃ 2.6

1. ለከት መንድነው?
2. በአካባቢያች ሰነዝርና ክንድን በመጠቀም ለለከ የሚችሉትን እሱት ነውች አርብ/ሪ::
3. በግብርና በዘመናዊ(SI) አገልግሎት መከከል የለውን ልቦት-
4. በክንድ ቅን ወሰጥ ሰነት ሲቀርብ ይችላል ሲከንድ አለ?

2.4 የተልበት መንጫቻ

በዚህ ትማሪዎች መካናወች ያለባቸው በቁጥር::

- የተልበት መንጫቻ አስፈላጊነት ለማንኛውም እንቅስቃሴ፣ ወይም ለማንኛውም ለመጥናት የሚያጠበኩ፣ ለምሳሌ፣ የሚባ፣ ካይ፣ የዕዳደሪያ እና የመስረጃዎችን ተብራሪሉሁ/ሽ::

2.4.1. የተልበት መንገት

የልበት መንድነው?

እንዲን ሥራ ለመስራት ገልበት አስፈላጊ ነው::ለምሳሌ፣ እቅዱዎችን ለማንቃሻቃለ፣ ገዢው ለመስከምና ይህን ለመስረጃት ገልበት አስፈላጊ ነው:: ስለዚህ ገልበት እንዲን ሥራ የመስራት እቅዱ ነው::

2.4.2 የተለያየ የተልበት መንጫቻ

የገልበት መንጫቻ እነማን ዓይወ?

ገልበት ከተለያየ ነውች ይገኘለ:: ገልበት የምነገኝበትው ነውች የተልበት መንጫቻ ይባላለ:: የገልበት መንጫቻ ከሆነት ወሰጥ ተቀኑቸ፡ ተከይ፣ ካይ፣ ገኔ፡ ትኔ፡ ይኔ፡ የከርስ መደር እንዲለሙት፡ እንጂ፡ በምግባ፡ ይኔ፡ ይኔ፡ ከስል እና የመስረጃት ዓይወ::

2.4.3 የተለበት አስፈላጊነት

ተለበት በነርሃኝን ወሰጥ ለተለያየ ነገሮች ያስፈልጋል:: አነስተኛ::

- ከምግብ የሚገኘ ገልበት:: ለእድገት:: ለእንቅስቃሴ:: ለሰውነታችን መቀት እና ለመሳስለት::
- ከነዚ የሚገኘ ገልበት:: መከና ለማንቀሳቀስ:: በተለያየ ፍ.ብርቱ ወሰጥ ማሽያችን ለማንቀሳቀስ እና ለመሳስለት::
- ከዚሁ የሚገኘ ገልበት:: ለበርሃን:: መቀት:: ለዕዥዋት እድገት እና ለመሳስለት::
- ከንፃፃና ከዚሁ የሚገኘ ገልበት:: የእሌት-ረክ ገልበት ለማመራት::
- ከእንጨት የሚገኘ ገልበት:: የሚባ ለማብሰል:: በርሃንና መቀት ለመሳጠት ያማዘል::

መልመድ 2.7

1. የተለበት ምንጻውንን ዘርዝር::
2. የተለበት አስፈላጊነት ጥለግ::

2.5. ደምጽ

በደንብ ተማሪዎች መሳሪያዊ ያለባቸው በቁት::-

- የድምጽን ቅድ በመሳጠት በተለያየ ነገሮች ወሰጥ የድምጽ መተላለፍ ይዘረዘረለ::

2.5.1 የድምጽ ምንነት

ድምጽ ምንድነው?

ድምጽ እንደት ይፈጸመል?

የገሮች ደምጽ ለምን የተለያየ ሆነ?

- ደምጽ የተለበት ዓይነት ሆኖ በገሮች እርግጠጣት የሚፈጻሚ ነው::
- ደምጽ በመከማማት/በስማምት የምናረጋግጣ ፈዴሳለዋ ክስተት ነው::

ዶግናን የሚያመለውኩ ሁሉ የድግና ችሎታው ይባላል:: የተለያየ
እርግብጻት የተለያየ ደግናን ይፈጥሶል:: በነገሮች የሚፈጻሚ የድግና
መለያየት በነገሮች መኖረት:: ሆነመት:: እና, ይችላል:: እና በመሳሰሉት ላይ
ይወሰናል::

2.5.2 የድግና ፍይነቶች

የሰው ይህ ደግናን የመስማማት ችሎታ መስረት በማድረግ ደግና በሁሉት
በቃ ይከተላል:: እነሰም:

- የምስማ ደግና
- የማይስማ ደግና ፍቃመ::

የሚስማ ደግና ለይሱ ስሜት የሚሰጥ ነው:: የማይስማ ደግና ድግሞ
ለይሱ ስሜት የማይስማ ነው:: እንደነዚህ ያለ ደግና ለሰው ባይከማጥሏ
ለለሙት እንሰሳት ለሰማ ይችላል:: የክናያቱም እንዳንድ እንሰሳት የተለየ
የመስማት ችሎታ ለለቀቃዎ ነው::

2.5.3 የድግና አስተղለፈ

ደግና ለመተላለፍ የሚያስፈልጋል?

ደግና ለመተላለፍ አስተղለፈ አካል ይፈልጋል:: ደግናን የሚያስተላለፈ
ነገሮች የድግና አስተղለፈ አካል ይባላል:: ይህ የድግና አስተղለፈ
በጣሉትናይሉት የተገነባ ነው:: አካል በይዘዎ የጥልክሉት እርግብጻት
የክናያት ደግና በአካል ወይም ቅስ መስጥ በማስተላለፍ ለይሱትን
ይደርሳል:: በአጠቃላይ ደግና ለመተላለፍ የድግና አስተղለፈ የሆነት
መጠሪ:: ፍሳሽና ጉቢ ያስፈልገዋል:: ይህን እንዲ በእነዚህ ለሰት ሲሆን ሲገኘ
መስጥ ደግዥ የሚተላለፍበት ፍጥነት እንዲ አይደለም:: የክናያቱም
የጠጠር ቅስ አካሉት ቅጂጠጠቅ:: በጣም ተቀራዩዎ ለለማግኘት
ቁጂጠጠቅ:: በቀላሉ ለለማግኘዎ ደግና በጥጥነት እነዚተላለፍ ያደርጋል::
ነገር ገን የፈሰምና የጋቢት ቅጂጠጠቅ:: በጣም ተራጋው ለለማግኘት

በመከላለችው ያለው ግዢት አነስተኛ ነው:: ሰላም የድምጽ ፍጥነት በፈልጊዜና በፖ.ስት ወሰጥ በጠጣር ወሰጥ ከሚተለለፍበት ፍጥነት ያነስ ይሆናል:: በተመሳሳይ ሁኔታ ወሰጥ ያለው የድምጽ ፍጥነት ከፈልጊዜ ወሰጥ ካለው ያነስ ነው:: ነገር ጥን ደምጽ ማዘዣ(በደ በታ) ወሰጥ አይተለለፍም::

መልመል 2.8

1. በመርጫበት ደምጽ የሚፈጥሩ ነገሮች ዘርዝር::
2. የድምጽ ዓይነቶችን በመዘርዘር ገለጋ ስጥ::
3. ደምጽ ምን ወሰጥ ለተተለፈ ይችላል?
4. ደምጽ ለምን ማዘዣ ወሰት መተለለፍ አልቻለም?

የጥናት 2 ማጠቃለያ

- የጥናት እንዲርስረት ማስተካከለ ትልልች መጠን ያለቸው ወደ ትንተኩ የመሰባበር ሂደት ነው::
- ሁሉት ዓይነቶች የጥናት እንዲርስረት አለ:: አነስተኛው ሁዋናልና ከሚከላከል እንዲርስረት ፍቻዎ::
- የጥናት ሰራተኞች-እንዲርስረት የጥናት እንዲርስረት ፍንደና የጥናት እጠዚቶችን ያቀረ ነው::
- የጥናት እንዲርስረት ፍንደ የሚባለት:: አሁን ገርጹ:: እስቀባለ:: የጨጭ:: ቅዱን እንደት:: ቅዱን እንደት:: ትለቅ እንደት:: ቅተ-ሰንጧ-እና ፍንጠጣን ያቀረ ነው::
- የእንዲርስረት እጠዚቶች የሚባለት የጥናቱ:: የጨጭ የድምጽ:: የቀቡን እንደት እና ጥራያ እጠዚቶች ፍቻዎ::
- ገበት መማና ዘይት ለመቆራራጥ የሚውል ሁሞት ያመካመል::
- የጥናት እንዲርስረት እና ምጠት በቀቡን እንደት ወሰጥ ይጠናቀቁል::

- ወ.ሣ ቁለጥሮ አልባ ፈሳሽ ዓ.ሻኑ ጥቅም የለሽ ሆኖ በርሃን በውሰዱ የሚያሳይ ነው::
- ወ.ሣ በሰነድ ሁኔታ የገኘል:: እነዚህ በመጣር፣ በፊልግና በርከ ዓቶዎ::
- ወ.ሣ ህይወት ለላቶዎ ነገሮች በዘ. ታቀም ይሰጣል::
- የእኔድ ነገር ልዩት በውሰዱ ሁሉት ነገሮችን ይጠበል:: እነዚህ በቀጥርና በአሁን የሚገለጫ ዓቶዎ::
- ፍልክለዋ ተስፋር አካላው በቀጥታ ወይም በተዘዋዋል መንገድ ለለከ የሚቻሉ ሲሆን በውክል፣ በቀጥርና አሁን ይገለጋል::
- ልዩት እኔድ መጠኑ ያልቻወቂወን ነገር መጠኑ ቁደም ሲል ከታወቂወ ነገር ምርመራ ነው::
- ጉልበት ሲሆ የመስራት አቀም ነው:: ሲሆዎ እኔድ አካል ለሆ መሥራት ከጅለ ጉልበት አለው ማለት ነው::
- ጉልበት የተለያየ ምንጭዬ አለት::የገልበት ምንጭ ከሆነት ወሰጥ ታቀኩ:: ብሩይ፣ ካዳማ፣ ገብረ፣ ፍቅር፣ የከርስ ምድር እንዲለንት:: እንጨት:: ባየማሳ፣ ይንጋጌ ከስል እና የመስሳለት ዓቶዎ::
- ከተለያየ የገልበት ምንጭዬ የተለያየ ጉልበት እናገኘለን::
- ከገልበት የሚኖጥኝው ታቀሞች ታቀቀች:
 - በበት ወሰጥ መ-ቀት ለማማኑት
 - ለበርሃን
 - ለተለያየ የኤሌትራክ እቃወች
 - ለተለያየ የፋብሪካ ምርቶች
- ይሞኑ የገልበት ዓይነት ሆኖ በገሮች እርምጃዎች የሚፈጻሚ ነው::
- ይሞኑ በመስማት/በስማት የሚኖረውን ፍልክለዋ ከስተት ነው::
- ይሞኑን የሚያስተላቁ ነገሮች ይሞኑ አስተላለሁ አካል ይባላለ::
- ይሞኑ ለመተላለሁ የይሞኑ አስተላለሁ የሆነት መጣር፣ ፈሳሽ ላይ ያስፈልግዋል::

የጥምና ተክክል መልመድ

- I. **የሚከተሉትን ዓረፍታ ነገሮች ተከክል ከሆነ “እውነት” ተከክል የለሆነትን “ሳሰት” በማለት መልስ ስጥ/ጤ::**
 1. ከፈጥሮ መጠኑ-ቅስ ለመለከት የጥምና መቀመጥ. መሰራዊ ነው::
 2. የከርስ ጥናር (፩አተርመማል) ጉልበት ከዚህ የሚገኘ ጉልበት ነው::
 3. የእንቅስቃሴ ጉልበት የመከናወል ጉልበት ዓይነት ነው::
 4. ደምና የገልበት ዓይነት ሆኖ በነገሮች እርግብጻት የሚፈጻሚ ነው::
 5. የተለያ እርግብጻት አንድ ዓይነት ደምና ይፈጥራል::
 6. በአዋር ወሰጥ ያለው የደምና ፍጥነት መጠር ወሰጥ ከለው ይበልጣል::
 7. በጥርስ የሚከሂደ የምግባ እንዲርስጥ ፈተሱለዋ ይበላል::
 8. ከምግባ ጉልበት ለማጥናት እንዲርስጥ የግድ እያደለም::
 9. ጉበት ለምግባ እንዲርስጥ የምዕራል እንዲያም ያመነጣል::
- I. **“ሀ” ስር ለተዘረዘሩት ዓ.ነገሮች “ለ” ስር ከተዘረዘሩት ዝር አካምና/ቁ::**

“ሀ”	“ለ”
1. የመግቢት ወደ መንፈ ማድረሰ	ሀ. መንፈ
2. የመግቢ በአኅ ወሰጥ እንዳረጥበት ማድረግ	ለ. ጥርስ
3. የመግቢ ለመሰጣዊ ለመፈጻሚት ይወለል	ሐ. እስቀንስ
4. የመግቢ ወደ ከይም ይቀረራል	መ. የጋዢ
5. ቅሽናን ማጠራቀም	ሙ. ቅተ- ስገድ

II. ለመከተሉት ጥያቄዎች ታክክለኛውን መልስ የይዘውን መልስ

በመጥረጥ መልስ/ሽ፡፡

1. ገዢን ለመለከት የሚጠቁሙው የተማካለ አሟድ የቱ ነው?
 ሆ. ማትር
 ለ. ስትናድ
 ሻ. የሚጠቁሙው የቱ ነው?
 ሆ. መጠኑ-ቁስ
 ለ. ምንመት
 ሻ. መጠኑ-መ-ቁት
 ለ. ከተሰበት ዓይነቶች ወሰጥ በምግባ ወሰጥ የሚገኘው የቱ ነው?
 ሆ. የእሌት-ርክ ገልበት
 ለ. የመከናከል ገልበት
 ሻ. ህይወት የሚገኘው ገልበት የቱ ነው?
 ሆ. የድጋፍ ገልበት
 ለ. የበያጋስ ገልበት
 ሻ. የሰላም ገልበት የሚገኘው የሁኔታ የቱ ነው?
 ሆ. ማረቃ
 ለ. ተከይ
 ሻ. ከዚያ የምናገኘው የገልበት ዓይነት የቱ ነው?
 ሆ. ደምብ
 ለ. በርሃን

7. የጥልበት ጥቅም የሆነ የቱ ነው?

- ሀ. ቤት ለማጥቃቅ
ለ. ለኔሌት-ርክ ሽያል
ሐ. ለኔሌት-ርክ እቅዱታዊ ፈጣንፎች
መ. ሁሉም መልሰ ፍቃድ.

8. ከሚከተሉት ወሰጥ ድምግኝን በከፍተኛ የሚያስተላለፍ የቱ ነው?

- ሀ. ወሂ አረት
ለ. አየር
ሐ. በረት
መ. በይት

9. ከሚከተሉት ወሰጥ ድምግኝን የሚያስተላለፍ የቱ ነው?

- ሀ. በረዳ
ለ. መሰተምት
ሐ. ተብሎም
መ. ወሰ

10. ድምግኝ የሚፈጸመው:

- ሀ. በቁጥር አካል
ለ. ከሞቃት አካል
ሐ. በምርጫበት አካል
መ. በባድ በታ

11. የድምግ አስተላለፈ አስፈላጊነት ለምንድነው?

- ሀ. ድምግ ለማውጣት
ለ. ድምግ ለማስተላለፍ
ሐ. ድምግ ለማቅረብ
መ. መልሰ የልግም

12. ድማዕናን በራሳ ወሰጥ በፍጥነት ለማስለፍ ታትክክለኛ ቅደም ተከተል

የሆነ የቱ ነው?

- ሀ. መጥር > ወሰ > ፈሳሽ
ለ. ወሰ > መጥር > ፈሳሽ
ሐ. ፈሳሽ > መጥር > ወሰ
መ. መጥር > ፈሳሽ > ወሰ

13. በምግብ እንሰርስት ክፍለው ወሰጥ የምግብ እንሰርስት

የሚችሉዎች የት ወሰጥ ነው?

ሀ. ካና

ሐ. መንፈ

ለ. ጥርሱ

መ. ቁጥርን እንደት

14. የነበረ ቁርዕ የሚመስል ያለው ምግባር በ_____በሚባል እንቅስቃሴ

ወደ መንፈ ያልፏል::

ሀ. ማሳወገድ

ሐ. ፖርስታልስስ

ለ. ምጠት

መ. ማጥኑ

15. በምግብ እንሰርስት መዋቅር ወሰጥ ምግባር h4-6 ስት

የሚያጠራቁሙዎች የቱ ነው?

ሀ. ቁጥርን እንደት

ሐ. እስራት

ለ. ተልቀ እንደት

መ. መንፈ

16. የንጥረ ምግባር ምጠት _____ ወሰጥ ይከናወናል::

ሀ. ካና

ሐ. ተልቀ እንደት

ለ. ቁጥርን እንደት

መ. ቅተ-ሰንፈ

17. ከሚከተሉት ወሰጥ ሁኔታ የሚያመነጨው የቱ ነው?

ሀ. ጥራያ

ሐ. ከተልተ

ለ. ገበት

መ. ስንጣ

18. ወሂን አስመልክቶ ታክክል ያልሆነው የቱ ነው?

ሀ. ከላይ የለሽ ነው.

ሐ. 25%የመራትን ክፍል ይሻኞናል

ለ. ስያት ሁኔታ አለው.

መ. በስዕስት ወሰጥ በብዛት ይገኘል

22. የወሂኑ ተቀምሮ የሆነ የቱ ነው?

- ሀ. ካምራች ይዘት ወሰጥ እንዲ ነው::
- ለ. የሰውነት መጠኑ-መ-ቁት እንዲያደርጋ ያደርጋል::
- ሐ. መፈጸመት ወሰጥ ይረዳ የለውም::
- መ. የሰንጻ ይርቀት እንዲከሰት ያደርጋል::

23. በቀሚን እንደት ወሰጥ መጠኑ ጊዜት መቆራረጥ _____ ይበላል::

ሀ. መመገብ	ሐ. አመልካቸ
ለ. ማጠራቅም	መ. ማስወገድ

24. ፈጠጥ የሃሳቦች ቅርዱ እንዲያዘግባ የሚያደርግ ማኅው?

ሀ. ፈሳሽ	ሐ. ጥርስ
ለ. ጥርር	መ. እስራት

III. ለማከተሉት ተያቀምቶ አዋጅ መልስ ስጥ/ሙ.

1. ለማከተሉት ቅርቡ ቅጽ ስጥ/ሙ::

ሀ. ልከት ሲሸጋ ሌሎች ስጥ/ሙ::

2. ጥልበት ምንድናነው?

3. ከተሰበት ምንጠቃቻን ወሰጥ አሬታን ዘርዝር/ሮ::

4. አሬት የተሰበት ዓይነቶችን የፋይ/ፋ::

5. በይንስ ሰነት የተሰበት ተቀምቶን ዘርዝር/ሮ::

6. የድምዱ ዓይነቶችን ዘርዝር/ሮ::

7. ይምሩ ምን ሁኔታ ወሰጥ መተለለኝ አይችልም?

8. የድምዱ አስተላለፈ የሆነትን ቅጽ ዘርዝር/ሮ::

9. በምግባ መሻጭ ወሰጥ የተሰበት ሥራ ምንድናነው?

ክፍል 3

የኢትዮጵያ

ተፈጥሪ ህብት

የጥምና የመማሪ መጠቃቄ

በጥምና ትምህርት መጨረሻ ለይ:-

- በአየር ሁኔታ እና አየር ጽብረት መካከል ያለውን ለየነት ትናገራለሁ/ሽ፡
 - የአየር ጽብረት ይዘዋችን ትዘዘዝዘለሁ/ሽ፡
 - የኢትዮጵያን አየር ጽብረት የሚወሰኑ ወና ወና ነገሮችን ትለያለሁ/ሽ፡
 - የኢትዮጵያን የተፈጥሪው ሁብት ዓይነቶች ትለያለሁ/ሽ፡
 - የኢትዮጵያን የአፈር ዓይነቶች እና የአፈር ዕጥበትን ትለያለሁ/ሽ፡
 - የኢትዮጵያን የፊዕዱት ዓይነቶችን ትለያለሁ/ሽ፡
- በኢትዮጵያ ወስጥ የደን ሁብትን እንዲከተሉ መዝከቦች እንደሚችል ትናገራለሁ/ሽ፡
 - የደን ሁብት ባቀሙናን እንዲከተሉ መሳቀም እንደሚችል ትለያለሁ/ሽ፡
 - የኢትዮጵያን የወሂን ሁብት የሚትወቅ ወና ወና ምክንያቶች ዘርዝር/ሸ፡
 - የኢትዮጵያን የአይወቅ ዓይነቶች እና ባህረያዎን ትለያለሁ/ሽ፡
 - የኢትዮጵያን የወጪዎች ሆኖታ-ፍስት እና ፍይቻት ሁኔታን በማጥናት ትለያለሁ/ሽ፡
- በኢትዮጵያ ወስጥ የሚገኘ የመጀድናት አጠቃቀም ሁኔታ እና በአጠቃቀም ማረጋገጫ ወስጥ በአከባቢ ለይ ለደደርሰው የሚችሉትን ተወስኗ በጥልቀት ታጠናለሁ/ሽ፡
- የኢትዮጵያን የፋር እንሰሳት ሌሎች የሚችሉ ወና ወና

የኢትዮጵያ ስራተኞች የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

ምክንያቶችን ትንተስላለሁ/ሽ፡፡

- በኢትዮጵያ የሚገኘው ወር ወር የሂጻል ምንጻዣቶችን ትንተስላለሁ/ሽ፡፡
- የሚታደሰ እና የሚይታደሰ የሂጻል ምንጻዣቶችን ትለደለሁ/ሽ፡፡
- በኢትዮጵያ እና በኢትዮጵያ ስጋት የሆነ ወር ወር ቅጂዣቶችን
ትንተስላለሁ/ሽ፡፡
- በኢትዮጵያ ወሰጥ ወር ወር የኢትዮጵያ በከለት ምክንያቶች እና
የተሰበው መኖትና ሌሎች ትወያያዣሁ፡፡

መግለጫ

የዘመኑ ምልሬና ወር ትከረት ስለ እትዮጵያ አያርር ገብረት፤ አያርር ሆኖታ እና
የአያርር ገብረት ልቦነት፤ የአያርር ገብረት ይዘዋል፤የአያርር ገብረት ዘመኑ እና
የሚመለከተውን ስምኑ በለላ በከል ደግሞ የኢትዮጵያ የተለያየ የተፈጥሮ
ህብቶች እንደ፡- አዲር፤ ወሄ፡ ደሞ፡ የፋር እንስሳት፤ ማዳድናት፤ እና
የመሳሰለት፤ ዓይነ፡፡

በተጨማሪም በዘመኑ ምልሬና ወሰጥ የኢትዮጵያን የጋዢ ምንጻዣ
ዓይነቶች፤የኢትዮጵያ የጋዢ ምንጻዣ ባህሪዎች፤ የሚታደሰ እና
የሚይታደሰ የተፈጥሮ ሁብቶችን ይሟል፡፡

በመቀመጥም ወር ወር የተፈጥሮ ሁብት ቅጂዣቶች እንደ፡-የኢትዮጵያ መሻርሻር፤
የደሞች መጨመርመኖ፤የወሄ እና የአያርር በከለትን የወሄ ስምን የተፈጥሮ
ሁብት እንከበከበ እና ልደረግለቶው የሚገባ ጥበቃ የዘመኑ ምልሬና ወር
የዘመኑ ዓይነ፡፡

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

3.1 የአትዮጵያ የአየር ገብረት

በደንብ ተማሪዎች ለትናዕና የሚጠበቅው የመመጣ በቃላት:-

- የአየር ሁኔታ እና አየር ገብረት ምንነትን በመለያት ተገልጻለሁ/ሽ፡፡
- በአየር ሁኔታ እና አየር ገብረት መከከል ያለውን ለጥናት ትናገራለሁ/ሽ፡፡
- የአየር ሁኔታን ምሳሌ ተሰጣለሁ/ሽ፡፡
- የአትዮጵያን የአየር ገብረት የሚመስት ውና ውና ነገሮችን ተለያለሁ/ሽ፡፡
- የአየር ገብረት ይዘዋችን ትዘረዝራለሁ/ሽ፡፡
- በአየር ገብረት የሚያደርሰውን ተዕዳኖ ተገልጻለሁ/ሽ፡፡

3.1.1. የአየር ሁኔታ እና የአየር ገብረት ልዩነት

በአየር ሁኔታ እና በአየር ገብረት መከከል ያለው ልዩነት ምንድን ነው?

የአየር ሁኔታ ማለት በአንድ በተወስኑ በታ ላይ ከገዢ ወደ ገዢ የሚቀየር የአየር ተባይ ማለት ነው፡፡ ለምሳሌ፡-የአየር ሁኔታ በስዓት፣ ቀን፣ ላምጫት፣ ወር እና በዓመት የሚቀየር ነው፡፡

የአየር ገብረት ማለት የአንድ በታ የአየር ተባይ በአማካይ የአየር ገብረት ይዘዋች ለይቀየሩ በተመሳሳይ ሁኔታ ለረጅም ገዢ የሚቀይ ነው፡፡

የአየር ገብረት እና የአየር ሁኔታ ያለቸው ጥንቃነት ተመሳሳይ የአየር ገብረት ይዘት የዚህ ስምን ለየነጋቶችው ያግባው ያለቸው የጊዜ ሪፖርት ነው፡፡

3.1.2 የአየር ገብረት ይዘዋች

የአየር ገብረት ይዘት ማለት የአንድን የተወስኑ አከበበ የአየር ሁኔታ የሚጠበቅ ነው፡፡ እነዚህም፡-

- መጠኑ መ-ቀሉ
- ገናብ

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

- የአየር ገዢት
- ጉዳስ
- ደመና
- የዕድሜ በርሃን
- የአየር እርጥበት እና የመሳሰለት ፎቃዣ::

3.1.3. የአየር ገዢት ሆኖች

እላማ በመጠኑ መ-ቀት ላይ ተመርከተው በስሳት የአየር ገዢት ሆኖች ት-ክፈልለቶች፡፡ እነዚህም፡-

- ጥቅምት-ማ የአየር ገዢት ዘንድ
- መካከለኛ የአየር ገዢት ዘንድ
- ቅዱታዊ የአየር ገዢት ዘንድ ፎቃዣ::

ጥቅምት-ማ የአየር ገዢት ዘንድ፡- የዚህ አየር ገዢት ክልል በከከለኩ መሰመርቶች 0° - 23.5° ስሜን እና ይጋብ መካከል ይገኘል፡፡ ይህ ክልል ዓመታን መ-ሳ-ዕዳ ስካላ ሲለማት-ርዕስ ከፍተኛ መ-ቀት የሚያገኘ ነው፡፡
መካከለኛ የአየር ገዢት ዘንድ፡- ይህ ክልል በሰሜን እና ይጋብ ጉዳዕ-ክበብ በከከለኩ መሰመርቶች 23.5° - 66.5° መካከል የሚገኘ ነው፡፡ ይህ ክልል መካከለኛ መ-ቀት ያለው ነው፡፡

ቅዱታዊ የአየር ገዢት፡- ይህ ክልል በከከለኩ መሰመርቶች 66.5° - 90° በሰሜን እና ይጋብ ጉዳዕ-ክበብ የሚገኘ ነው፡፡ የዚህ ክልል አየር ገዢት በጣም ቅዱታዊ ወይም በበረራ የተስራነት ነው፡፡

እኔም ክፍል የአየር ገዢት ሆኖች መ-ሳ-ዕዳ በግዢር መንበ አከባቢ በሚገኘው በጣም መ-ቀት-ማው የአየር ገዢት ዘንድ መ-ሳ-ዕዳ ት-ገኘለቶች፡፡

የኢትዮጵያ ስትጭነት የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

አት-የቅድም በት-ርጋር ወሰጥ በት-ገኘዎም የዘመን አከባቢ እናር ጽበፈት በ-በብት-የለት-ም፡፡ ይህም የሆነበት ምክንያት በ-በብት-ከና ያለ የመራት አቀማመጥ ያላት ሰላምኑ ለረጋጭ የሚችሉው ከፍተኛ መ-ቀት እንዲያንስ አድራሻታል፡፡

3.1.4 የኢትዮጵያ የሚመለት ነገሮች

የኢትዮጵያ የተመለት አከባቢ የኢትዮ ቀበሌ እንዲቀያየሩ የሚያደርግት ነገሮች የኢትዮጵያ የሚመለት ነገሮች ይባላል፡፡ እነዚህም የሚመለት ነገሮች የኢትዮጵያ የሚመለት ሰርቃት በበታ እና በጊዜ እንዲይመለሳል ያደርጋለ፡፡ የኢትዮጵያ የሚመለት ሰርቃት ከሚመለት-ቀና ወኩም፡፡

- የመራት ከፍታ
- ደመና
- በአከባቢ የሚገኘው የባህር ሆነታ
- ከዚህ አካላት ያለው ሁኔታ
- የንብረት አቅጣጫ

3.1.5 ወኩ ወኩ የኢትየቅድም እናር የሚመለት ዓይነቶች

ወኩ ወኩ የኢትየቅድም እናር የሚመለት ዓይነቶች የሚበለት ምን ምን ዓይነው?

የኢት-የቅድም እናር የሚመለት ሰርቃት በመራት አቀማመጥ ለይነት ላይ የተመለከተ ነው፡፡ ይህም ማለት በዘመና በታች በማም ባቃቃጭ እና በረሱም ከሆነት ገዢታዊ በታች እስከ ከፍተኛ የመራት አቀማመጥ እና በማም ባቃቃጭ የኢትዮጵያ የሚመለት በመለመ ያቀረ ነው፡፡

የመራት ከፍታ እየጨመራ በሂዳ ቁጥር መጠኑ-መ-ቀት ቁስ በቀስ እያቀነስ ይረዳል፡፡ በገዢታዊ በታች ከፍተኛ መ-ቀት ሲኖር በት-ለልቻ ተራራውቷ ላይ ይግሞ በማም ባቃቃጭ ነው፡፡ ይህም ማለት የመራት ከፍታ እና መጠኑ-መ-ቀት ተቋራኑ ዓይነው ማለት ነው፡፡

መንጠረቻ 3.1: እናር የሚመለት ሰርቃት ይመራት ከፍታ እና መጠኑ-መ-ቀት

የኢትዮጵያ የተማሪ መጣሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

የመሬት ክፍታ(መቶC)	የአየር ገበያ ስም	መከተለኛ መጠኑ-መ-ቁጥር (C°)
≥ 3300	ወርቅ	10°C በታች
2300m — 3300	ደንብ	10°C -15°C
1500 — 2300	ወይም ፍላጊ	15°C -20°C
500 — 1500	ቍል	20°C — 30°C
500 በታች	በረካሚ	30°C — 40°C

3.2 የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ህንጻ

በግንባት ተማሪዎች ለገኘው የሚገባው የመመጣ በቁጥር

- የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ህንጻ በስት ዓይነቶችን ተለያለሁ/ሽ::
- የኢትዮጵያ የአዲር ዓይነቶች እና የአዲር መሰርዓቱን ተገልጻለሁ/ሽ::
- የኢትዮጵያ የእወቅት ዓይነቶችን ተገልጻለሁ/ሽ::
- በኢትዮጵያ ወሰጥ የሚገኘትን የድን ሂሳብ እንዲከበብ
ቸተገራለሁ/ሽ::
- የድን መጨመር-መኖር የሚቆምበትን ሆኖታ ተለያለሁ/ሽ::
- የኢትዮጵያን የወሮ ሂሳብ በስትን የሚገኘው ምክንያቶች ተዘረዝረለሁ/ሽ::
- የኢትዮጵያን የባህር ዓይነቶች እና ባህሪያዎችን ተለያለሁ/ሽ::
- የኢትዮጵያን የወንበት ለሥርዓት-ፍሰት እና ሲደቀች ሆኖታ
በማጥናት ተለያለሁ/ሽ::
- በኢትዮጵያ ወሰጥ የሚገኘው የሚደረሰት አጠቃቀም ሆኖታ እና
በአጠቃቀም ሂደት ወሰጥ በአከባቢ ሌይ ለደደርሰ የሚችሉትን
ተዕዳኖ በጥልቀት ታጠናለሁ/ሽ::
- የኢትዮጵያን የፋር እንሰሳት ለትዕ የሚችሉ ወር ወር ምክንያቶችን
ተገልጻለሁ/ሽ::
- በኢትዮጵያ የሚገኘው ወር ወር የሂያል ምንጫዣቶችን ተዘረዝረለሁ/ሽ::

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

- የሚታደለ እና የሚይታደለ የሂጻል ምንጫቸውን ትለዕለሁ/ሽ::
- በኢትዮጵያ እና በኢትዮጵያ ስጋት የሆነ ወርቅ ትንተስተካቸው/ሽ::
- በኢትዮጵያ መሰጥ ወርቅ ወርቅ የኢትዮጵያ በከለት ምክንያቶች እና በታሰበው መቀሳቀሱ ለይ ትወቃያለቸሁ::

የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሁሉት ዓይነቶች

የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሁሉት ዓይነቶች ወንድ ወንድ ዓይነው?

አትዮጵያ በዚ የተፈጥሮ ሁሉት ዓይነቶች አሳት:: ለምሳሌ:- አ&C፡ የተፈጥሮ እወጣት:: እና የፋር እንስሳት:: ወሂ፣ማሻሻልኩት:: እና የመሰሳለት:: ዓይነው::

የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሁሉት በሁለት ይከራለል:: እነርሱም::

የሚታደለ እና የሚይታደለ የተፈጥሮ ሁሉት ዓይነው::

- የሚታደለ የተፈጥሮ ሁሉት::- ከተጠቀሙንበቸው በቻላ በተፈጥሮ እሬዳቶዎን የሚተከ ወይም በተፈጥሮ እሬዳቶዎን የሚያደስ ዓይነው:: ለምሳሌ:-አ&C፡ እወጣት:: የፋር እንስሳት:: እና የመሰሳለት:: ዓይነው::
- የሚይታደለ የተፈጥሮ ሁሉት::- ከተጠቀሙንበቸው በቻላ በተፈጥሮ እሬዳቶዎን መለስ የሚይተከ ወይም በተፈጥሮ እሬዳቶዎን የሚያደስ እና የሚያልቀ ዓይነው:: ለምሳሌ:-ማሻሻልኩት:: ካዳቸ፡ የተፈጥሮ ጽሑ እና የመሰሳለት:: ዓይነው::

3.2.1 የኢትዮጵያ የአ&C ዓይነቶች

የኢትዮጵያን የአ&C ዓይነቶች ዘርዝር/ሸ::

የኢትዮጵያ የአ&C አ&ማጠር ሁኔታ ከድር ይንጋግቸው አ&ማጠር ታረክ ጽር የተገኘኝ ነው:: ይህም የአ&C አ&ማጠር እና አመዳዲብ ከመራት አ&ማጠር መዋቅር ጽር የተያያዘ ነው ማለት ይችላል::

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

በኢትዮጵያን የሚገኘ የአዲር ዓይነቶች በዘመኑ በመተዳደሪያ በማከተለው.

መስራርት ሌይ ተንተርሰለው ይከፈላለ::

ሀ. የኢትዮጵያ ሁኔታ:- ከተረጋግጧት ድንጋጌዎች፣ የአየር ገብረት፣ የመራት·

እቅማማው እና የመሳሰሉት ዓይነ::

ለ. የአዲር ተበዳድ:- ይህም የሚያጠቃልለው ፈጻሚነት ለመጥና እና ከሚከተለው

ለውጥ ዓይነ::

ሐ. ለእራሻ ሥራ አገልግሎት:- ይህም ማለት ከረታማማነት፣ የመራት·

እቅማማው፣ ወሂ የመያዝ ሁኔታ እና የመሳሰሉት ዓይነ::

መ. የአዲር መንኛ በታ:- የተለያየ የአዲር ዓይነቶች የሚገኘበት በታ ማለት·
ነው::

በኢትዮጵያ ሁኔታዎች ሌይ ተንተርሰለን በኢትዮጵያ ወሰጥ የሚገኘ አዲር
ዓይነቶችን እንደማከተለው የሚከፈል::

1. ንጽሕል አዲር

ይህ የአዲር ዓይነት ከፌ ያለ እና ወደ ማቅማነት በማጠገኗ መራት ሌይ
ይገኘል:: ይህ የአዲር ዓይነት በደጋጭ የአየር ገብረት እና ከፍተኛ ገኙባ
ባለቸው በታዎች ይገኘል:: በኢትዮጵያ ወሰጥ በበዛት የሚገኘው በምዕራብ
ወሰን ይጋሙ በታዎች፣ በደጋጭው (ይብብ ምዕራብ አለአባበር እና ይጋማ)፣
በደጋጭው ይብብ፣ መካከለኛ እና የሥራው አይቶ ይገኘል::

2. ስርተሰሰ አዲር

ስርተሰሰ አዲር ዓይነት ሲረጥበት የሚከበድ እና ሲደርቁ ይገኘው
የሚሰነጣው ስክለማ የአዲር ዓይነት ማስፈጸም::

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

ስለጥብ በዚህ ወጪ የመጀሮ አቅም ስለለው ተቀም ላይ ለማዋል አስቻቸው
ነው:: ይህንን እንዲ ይህ የአፈጻሚ ምክንያት የአየር ሆኖታ ባለበት አከባቢ ለእርግኩ
ሸራ ተሰማማቸው ነው::

ይህ የአፈጻሚ ዓይነት በደንብማው እና መከከለኛ የአየር ጽጋዬት ባለቸው ይበብ
ምዕራብ፣ በመከከለኛው እና በደብብ ምስራቅ ነፃም፣ ስዋ፣ አርብ፣ የሌሎች እና መከከለኛ
ህረርና ከፍተኛ በታወቂ ወሰጥ ይገኘል::

3. ለተሳሳቢ፣ ከምበራሰቢ እና ሪፖርል.

ይህ የአፈጻሚ ዓይነት ወጪ ገዢ በሆነ መረጃቸው እና በከፍተኛ ደንብ ባለቸው
በታወቂ ላይ ይገኘል::

በእናዳለሁ ዓይነት የመረጃ አቀማመጥ ላይ የሚፈጸመ አፈጻሚ ጥልቀት
የለለው እና ለም ያልሆነ ነው::

ይህም በዚውን ቤት ለነፃ እና ለእጥበት የተካሬት ነው:: በተጨማሪም
ጥቃት፣ አናገር ባለቸው አከባቢዎች የሚገኘ ነው::

በደንብ እና መከከለኛ ከፍተኛ አከባቢዎች፣ በስምተ ሳለቆ ዓይነት እና
በምዕራብ ሁረርና ከፍተኛ በታወቂ ላይ ይገኘል:: በተለያዩ ሪፖርል እና
ለተሳሳቢ የአፈጻሚ ዓይነቶች በአፈጻሚ ደናከል ገዢተኛ በታወቂ ወደ
ምስራቅ ይገኘል::

3.2.2. የኢትዮጵያ የአፈጻሚ መሻርጓዢ ምክንያቶች

ለአፈጻሚ መሻርጓዢ ምክንያቱ የሆነት ነገሮች ምክንያት ያችው?

የኢትዮጵያ የአፈጻሚ በተለያየ መንገዶች ለሽረሰር ይችላል:: ለዘመኑ የተወቁ
ዋና ውና ምክንያቶች በነፃ እና በንፃፋ የሚከሰት የአፈጻሚ መሻርጓዢ
ናቸው::

የኢትዮጵያ ስምንቅ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

በኢትዮጵያ የሚከሰት የአዲር መሻርሻር:-

ከናተኞች የወሂን ነገር አዲርን ካስተዳደር በታ መጠኑ ወደ ሌላ በታ ለመስራድ ይችላል::

ከና ያለ ደንብ የሚከሰት የሚከሰት የአዲር መሻርሻር መሠረት ላይ ዘመኖች በኋላ እና የአዲር ዓይነት ለአዲር መሻርሻር ዓይነቶች ምክንያት ለሆን ይችላል::

የአዲር በንፃፈ መሻርሻር:-

በንፃፈ የሚሻርሻር አዲር በባባት የሚከሰተው በእዕወጥ በሌተሻሻሉ በረሃም አከባቢዎች ላይ ነው:: በንፃፈ የተሻሻሉ አዲር ለእርም ሥራ የሚሰጠው በታት አነስተኛ ነው::

ሙሉ 3.1: በኢትዮጵያ የተሻሻሉ አዲር

3.2.3. የአትሞች የተፈጥሮ እዕወጥ

ከኢትሞች የተፈጥሮ እዕወጥ መካከል የሚታወቁውን/ቁወን ተናገር/ሸ::

የተለያየ የመሬት አቀማመጥ እና የአየር ገበያት ዓይነት በኢትሞች ወሰጥ ሰላምግኝ የተፈጥሮ እዕወጥ በስብት ውና ውና ዓይነቶች ይከፈላለ:: እነዚህም:: የግብር መሬት እና ቅጥቃው ዓይወ::

ይህ:: ይህ መሬት የተለያየ ዘር ያለታው ነገሮች ወይም ተመሳሳይነት ያላቸው ሆነው በቁ በኋላ በሌበት አከባቢዎች ወሰጥ የሚግኝ ዓይወ::

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

የኢትዮጵያ ዓንቀጽ 23 በሁለት ተስለቁ ዓነቶች ይከናላለ:: እናርሳም፡- በደንግ አካባቢ የሚገኘ እና በዘመኑ በታወቁ የሚገኘት ዓኖቶ ትወቄ::

ሀ. በደንግ አትዮጵያ የሚገኘ ዓኖቶ

በኢትዮጵያ ወሰጥ ዓኖቶ በብዛት የሚገኘበት በደንግማው ይበብ ጥምራዊ እና ደቦብ ጥምራዊ አካባቢዎች ነው:: ይህ የደንግ ዓንቀጽ የሚሸጠው አቀማመጥ ከፍታው በአማካይ 1400ሜ — 2500ሜ በሆነው ለይ ይገኘል::

የደንግ አትዮጵያ የደንግ ዓይነቶች ከሆነት ወሰጥ፡-

i). ቅጠል ስፏራ የሆነ የደንግ ዓይነቶች

እነዚህ ዓኖቶ ዓመቱን መሰረት ከፍታች ነኝበ ባለቤት በታወቁ ወሰጥ ይገኘል:: በኢትዮጵያ ወሰጥ እነዚህ የደንግ ዓይነቶች በብዛት የሚገኘት፡- በወለድ፣ አለአባበር እና ፕሮግራም ወሰጥ ትወቄ::

የህ የደንግ ዓይነት የሚሸጠው አቀማመጥ ከፍታው በአማካይ 1500ሜ — 1800ሜ በሆነው ለይ ይገኘል:: በዚህ ዓንቀጽ ወሰጥ የሚገኘ የሚ ዓይነቶች መካከል ተቀጥቶ፡፡ ወይም፣ ተቀር እንጨት፡፡ ወንበ፡ ከግባ እና የመሰሳለት ትወቄ::

ii) ቅጠል የሚያረግኩ የደንግ ዓይነቶች

እነዚህ ዓኖቶ ቅጠል የሚያረግኩ የአየር ገበረት ባለቤት በታወቁ ወሰጥ በብዛት ይገኘል:: በዚህ ወሰት የገዢ እና አጥረትን ለመቆቻም ቅጠል የሚያረግኩ የሚሰራል:: ለምሳሌ፡- ወርሃ እና የሽያጭ እንጨት ዓይነቶች ትወቄ::

ለ. የኢትዮጵያ ገዢ ዓኖቶ

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

እነዚህ ደንብ በኢትዮጵያ ወሰጥ ገዢተኞች በሆነ በታወች በውጭዎች የር
የሚገኘው ፍቃመ:: ለምሳሌ:- በአዋጅ፣ በዋጭ ስጻለ እና ገኬለ ወጪዎች የር
ይገኝለ::እነዚህ የገዢተኞች በታ ሂደት ደንብ ደግሞ እንደ:- ወርሱ እና እና
የመሳሰሉት ፍቃመ::

የሰር መሬት::- የሰር መሬት የሚገኘው በተለያየ የሰር ዓይነቶች በተስፈላጊ
አካባቢዎች የሚገኘ ነው:: ይህም ስር ሂደቱ ደግሞ እና አጠቃር ስርቶን
በውሰጣ የሸዘነ ነው::

ይሁን እንዲ አልፎ አልፎ ሂደት ተቀለቷልዎለት ለገኘ ይችላለ:: ለምሳሌ:-
ነዋ ስር በፊራማዊ ፖርክ፣ የምብላ በፊራማዊ ፖርክ እና በመሳሰሉት ወሰጥ
ይገኝለ::

ቁጥቃለዎች::- ይህም ማለት አጠቃር እና እሽԿማ የእዑዎች ዓይነቶች
የሆነ እና በበረሃም አካባቢዎች የሚገኘ ፍቃመ::የዚህ የእዑዎች ዓይነቶች
በኢትዮጵያ፣ በስሜን ገዢተኞች በታወች እና በመሳሰሉት ወሰጥ
ይገኝለ:: ለምሳሌ ቁልቻል እና ለሎተ አጠቃር የእዑዎች ዓይነቶችን
መጥቀስ ይችላል::

3.2.4 የኢትዮጵያ ደንብ መጨመርና ምክንያቶች

የኢትዮጵያ ደንብ መጨመርና ምክንያቶች ጥን ጥን ፍቃመ?

የኢትዮጵያ ደንብ መጨመርና ምክንያቶች በተ ፍቃመ:: እነዚህ::

- የሀገሪቱ ቁጥር መጨመር
- ለበቶች ባንበሩ
- የኢትዮጵያ መሬት መስራት
- ለማንኛ እንዲሁት እና ለከሰለ
- የተለያየ የበት ዕቃወችን ለመሳራት
- የከተማው መስራት እና የመሳሰሉት ፍቃመ::

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

ለዕላ 3.2: የተጨረሱበት ደንቃ

3.2.5 የእትዮጵያ የውጭ ሁነት አጠቃቀም

የውጭ ሁነት ተቀባዩ የሚገኘው ፍቃድ? ለሰው ለደንቃ እና ለመወጣት ለለቻው

ነገሩት ሁሉ ወጪ የተለያየ ተቀባዩን ይሰጣል::

ከውጭ ሁነት ተቀባዩ መከተል ተቀብቷ:-

- ለእሌክትራክ ሽያጭ ማመንጻ
- ለመጠጥ እና ለጠት ወስጥ አገልግሎት
- ለፌብርሃም አገልግሎት
- የእርሻ መረጃዎን በመሰኑ ለማሳማት
- ለመንግሥት አገልግሎት
- ለመገኘችናት
- ዓዲ እርባታ እና ለመሳሰሉት አገልግሎት ይወላል::

3.2.6. የውጭ በከለት ምክንያቶች

የውጭ በከለት ምክንያቶች የሚ የሚ ፍቃድ?

የአከባቢ አይንስ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

የወሂንድ የሚቀበሉ የዚህያቶች በዚ ዓይነው::የወሂንድ በዚለት
እንዲፈጸመ ከሚያደርጉት መከከል ተልቅ ይርሱ ከስዎ ለቻቻ ይርጉት ጋር
የተያያዘ ነው:: ከእነራሳው መከከል ጥቃቶች::

- ከመኖርና በተቻቸው በማቅረብ ቅጂዕስምች
 - ከፈሰራተዎች በማቅረብ ከሚከለውች እና እጥበቶች
 - ከዚያ ዓይነቶ እና ይዘር መድሃኒቶች
 - በእርሻ መሬት ሌይ ከመንግሥትዎች ማደበረቤ እና የመሳሰሉት ዓይነቶች

3.2.7 የእ.ጥጥቃቻ የአይቻ ቁጥር ቀይነቶች እና ማረያቶች

አይችልምን ነው? የእጥጥለቸውን የአይችልም ብርሃን/ራ::

አይች ማለት በመራት ገዢ ለይ በሁሉም አቅጣጭ በመራት ተከበብ የወሄ
አካል ነው:: ከእናርሻ ወሰጥ እትያዳደሪ በዚ ፕሮፎች ያሳት ህንጻ ዓለ::
የእትያዳደሪን ፕሮፎች በተለያዩ መንገዶች መከራል ይታላል:: እነዚህም::
የሰምጥ ስለቆ ፕሮፎች እና የእናጋጥ በታ ፕሮፎች ዓቸው::

1. የሰምጥ ስለቆ አይችም፡- እነዚህ አይችም በሰምጥ ስለቆ ወሰጥ የሚገኘ
ናቶው፡፡ ለምሳሌ፡-በዚህ፡ ገንዘቦ፡ አበያቶ፡ ምስ፡ ሁዋሳ፡ መሞ፡ አባይ
እና የመሳሰለት አይችም የናቶው፡፡
 2. የከፍታ በታወቂ አይችም፡- የእነዚህ አይችም ተደርሱት ይግባኝ በአትብቃድያ
ከፍታ ያለ በታወቂ ላይ የሚገኘ የናቶው፡፡ ለምሳሌ፡- ማና፡ አሽንጻ፡
አይችም፡ ደንብ፡ ወንጻ፡ በሽፍቱ እና የመሳሰለት አይችም የናቶው፡፡
በአፈጣጠሪዎች ላይ ተንተርሱዎ ይግባኝ አይችም በሁለት ይከፈላለ፡፡
እነርሱም ሲወ ሲሆን እና የተፈጥሮ አይችም የናቶው፡፡

የአከባቢ አይንስ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

ሰው ስራሽ ቴይቃች፡- እነዚህ ደንብ ወገኖች ለታደል ማመንጭ እና መሰማ
ሰራ ተገድቦው ቴይቃችን ስራጠሩ ነው፡፡ ለምሳሌ፡-የህዳሴ ግድብ፡ ቅቶ፡
መልካ ወከና እና የመሰሰለትን መጥቀስ ይችላል፡፡

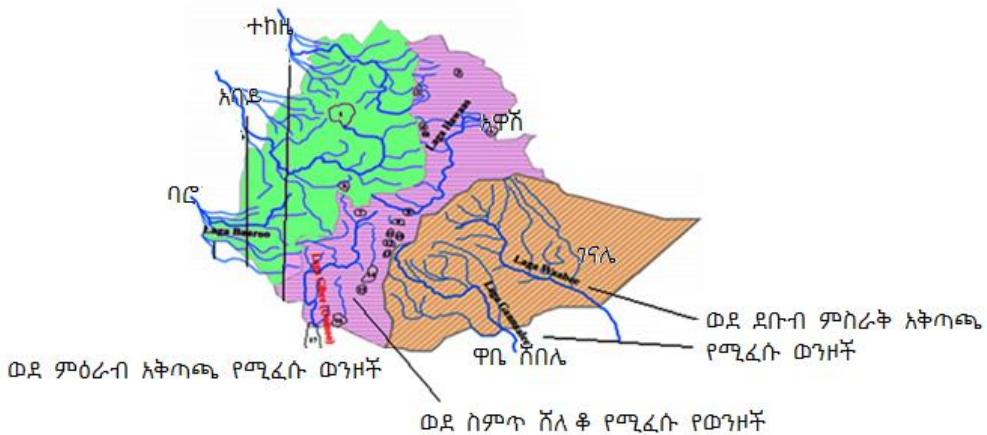
የኢትዮጵያ ፌዴራል እንደ አፈጣሪዎች ማስተካከለ የሚገኘበት በታች
በስራው ተመርሱ በጥልቀቻቸው እና በጨመር ይዘጋጀው የተለያየ ስራዎች
እነዚህ በጨመር ስራዎች ላይ ተንተርሰው ሙዋሚ እና ሙዋሚ
ያልማት ተብሎው ይከፈላለሁ:: ለዚህም ምሳሌ የሚሆነት የአብያት :: የሽላ ::
የበሰው እና የመሰሰለት ፌዴራል እና የመሰሰለት ፌዴራል ይግባኝ
በዚህ:: ሁዋሳ:: የአብያት የመሰሰለት ፌዴራል እና የመሰሰለት

3.2.8. የእትጥና ወጪዎች ሥርዓት ፍሰት

የኢትዮጵያ ወንበዱ ሥርዓት ፍሰት በስብት በታ ይከፈለል፡፡ እነርሳም፡- ወደ
ግዢዬው የሚፈለጉ፡ ወደ ደቦው ጥናራቁ የሚፈለጉ እና ወደ ስምጥ ሰላው
የሚፈለጉ የወንበዱ ሥርዓት ፍሰት የቻው፡-

- 1. ወደ ጥስራ አቅጣጭ የሚፈልጥ ወንዝቶ:-** በዚህ ሲሆን ተከታታይ ተስተካክል ወደ ጥስራ አቅጣጭ የሚፈልጥ ትብል የአትጥናቸው ወንዝቶ ይገኘበታል:: እነርሳም እንደ ባድ፣ አባይ፣ ተከታታይ ተከታታይ እና የመሰሰለት ወንዝቶ ያችው::
 - 2. ወደ ደቡብ ጥስራ አቅጣጭ የሚፈልጥ ወንዝቶ:-** ይህ ሲሆን ተከታታይ ተስተካክል ወደ ደቡብ ጥስራ አቅጣጭ የሚፈልጥ የአትጥናቸው ወንዝቶ በወሰን ያቀረብ ነው:: እነርሳም፡- ጉኑለ እና ወጪ ስጋለ ወንዝቶ ያችው::
 - 3. ወደ ስምጥ ሶሎች የሚፈልጥ የወንዝቶ:-** በዚህ ሲሆን ተከታታይ ተስተካክል ተዋቁ የሆነው ወንዝ አዋሽ ነው:: የአዋሽ ወንዝ ተስተካክል በስምጥ ሶሎች ወስተኛ አድርገት መጨረሻውን በአትጥናቸው እና ተብሎት የጊዜ ለይ በማግኘት አበ ተደርጓቸዋል::

የኢትዮጵያ ስራንስ የተማሪ መሠረቶች መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

ለዕስ 3.3: የኢትዮጵያ መዝገብ ሥርዓት ፊልዴ

3.2.9 የሚከዳኝ ሁብት በኢትዮጵያ

በኢትዮጵያ የሚገኘት ማብድርናት ጥንን ጥንን ዓይነ?

የኢትዮጵያ ተናት እንደሚያሳያው ኢትዮጵያ በሚከዳኝ ሁብት የበለቤትና ትኩስ እና ስምም ማብድርናት በተለያየ ባይነት ይከፈላለ፡፡ ለምሳሌ፡- በረት አስተኛ እና አ-ብረት አስተኛ ተብሎው በሁሉት ይከፈላለ፡፡

በረት አስተኛ የሚባለት ማብድርናት እና በረቱ ወርቅ፣ መካሂል እና የመሰሳለት ዓይነ፡፡

አ-ብረት አስተኛ የሚባለት ድግሞ እና ከስል ድንጋጌ፣ ድንድር ተስፋም እና የመሰሳለት ማእኅናት ዓይነ፡፡

ለዕስ 3.4: ታቋቶች የኢትዮጵያ ማብድርናት

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

3.2.10. የአትሮች ማዕድናት ሁነት አጠቃቀም

የማዕድናት ሁነት ጥቅም ምንድን ነው?

ማዕድናት የተለያየ ጥቅምና አለት:: ካሳነሁ ሆኖ ጥቅም::-

- ለተለያየ ታንበታዎች
- ለፏብር ጥራ አቃነት
- የገበ ምንም በመሆኑ
- የተለያየ ባጥኔዎችን ለመሰራት
- ለሻይል ምንምነት እና የመሰሰለት ይጠቀማል::

3.2.11. የአትሮች ማዕድናትን በተገበ ሁኔታ አለመጣቀም

የአትሮችን ማዕድናት በተለያየ ምክንያቶች የተነስ የተፈለጉዎን ያህል

ለከላልግሎት ማዋል አልተታረም:: ካሳነሁ ሆኖ ምክንያቶች::-

- የቴክኖሎጂ ወሰንነት
- የካርታል አጥረት
- የሰለጠ የሰው ስይል አጥረት
- በባህላዊ ወደፊዴር ማወጣት እና የመሰሰለት ዓይነቶ::

ማዕድናትን በተገበ ሁኔታ አለመጣቀም ምን ቅጂ ያስከተላል?

የማዕድናን ሁነት ለእንደ ሁገር አከናወቅ እድገት በጣም አስፈላጊ ነው::

በተገበው ሁኔታ ባለመጣቀም የተነስ በሀገርቸቱ እድገት ላይ የተለያየ

ቁጥርዎን ለያደርስ ይችላል::

ለምሳሌ:-

- ሁገርቸቱ ማማኝት የሚገባት የገበ ሁኔታ ማነስ
- የሥራ ዕድል አለመፈጸም
- የመሰራት ልማቶች አለመሰራሩት እና የመሰሰለት ዓይነቶ::

3.2.12. የኢትዮጵያ የዕር እንስሳት ሁነት

የኢትዮጵያ የዕር እንስሳት ስርቃት በአዲር ገብረት ዓይነት እና በመራት አቀማመጥ ላይ የተመሰረተ ነው:: እነዚህም የዕር እንስሳት እንደ ቤትታዊ:: ገዢ:: ሙጣ:: ወይም:: እንበሳ:: ካብር:: እጋዣ:: ቅዱኬ:: ማለ:: ገዢ:: ቤትታዊ:: ገዢ:: ዝግባ:: የሚፈልጉ እና የመስልለት ፍቃድ::

የዕር እንስሳትን የሚገኘ ወር ወር ምክንያቶች

- የደን መጨመር;
- የሰዳድ እሳት;
- ሆነ ወጥ አደን;
- ደርሞ
- የዕር እንስሳት በሽታ እና የመስልለት ፍቃድ::

3.2.13. በኢትዮጵያ ወስጥ በቻ የሚገኘ የዕር እንስሳት

በኢትዮጵያ ወስጥ በቻ የሚገኘ የዕር እንስሳት እነማን ፍቃድ?

ጥቅምት የዕር እንስሳት በኢትዮጵያ ወስጥ በቻ ይገኘለ:: ከእነዚህም ቅዱኬን በሚቀጥልው ሲጠበቃቸው 3.2. ላይ ተመልከት/ቻ::

ስጠበቃቸው 3.2: በኢትዮጵያ ወስጥ በቻ የሚገኘ የዕር እንስሳት

ቁ.ቁ	የዕር እንስሳት ስም	የሚገኘበት ፖርዴ
1	ወልደ አይበከለ	በለማኔን ተራራዣች
2	ነጻላ	በባለ እና አርብ ተራራዣች
3	ቀይ ቅበር	በለማኔን ተራራዣች እና በባለ ተራራዣች
4	መሳካ ቤትታዊ	በለማኔን ተራራዣች እና በሽታ

የኢትዮጵያ ስራተኞች የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

ሸፍል 3.5: በኢትዮጵያ ወሰጥ በታች የሚገኘ የቆር እንስሳት

3.2.14. የኢትዮጵያ የተለበት ምንጭ ዓይነቶች

የኢትዮጵያ የተለበት ምንጭ ዓይነቶች እነማን ፎቃው?

ተለበት የተለያዩ ምንጭዎች እንዳለው በምዕራፍ ሁሉት ወሰጥ ተማሪዎችን ላይ እንዲሆናል፡፡ የሚታደሰ እና የሚይታደሰ የተለበት ምንጭዎች ፎቃው፡፡

ሀ) የሚታደሰ የተለበት ምንጭዎች፡- እነዚህም በተፈጥሮ የሚገኘ ሆኖ እሱ የሚታደሰ የሚችሉ ፎቃው፡፡

የሚታደሰ የተለበት ምንጭዎች ካሆነት ወሰጥ፡-

- ከተገደቦ ወጪዎች የሚገኘ ገልበት
- ከንፃብ ቤድል የሚገኘ ገልበት
- ከዕዳደ ባርሃን የሚገኘ ገልበት
- ከመረት ወሰጣዊ ክፍል በሚውጭ እንዲለውት የሚገኘ ገልበት
- ከእንሰሳት እና እስቀት ቅርት የሚገኘ ፎቃው፡፡

ለ) የሚይታደሰ የተለበት ምንጭዎች፡- እነዚህም በተፈጥሮ የሚገኘ ሆኖ እሱ የሚይታደሰ የሚችሉ ፎቃው፡፡

የሚይታደሰ የተለበት ምንጭዎች ካሆነት ወሰጥ፡-

የኢትዮጵያ ስራተኞች የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

- ከከሳሽ ደንጋጌ የሚገኘ ተሰበት
- ከነፃፈ በይት የሚገኘ ተሰበት
- ከተፈጥሮ ሬዘ የሚገኘ ተሰበት እና የመሰሰለት ፎቃዣ::

3.2.15 በአትዋኑ እና በአካባቢው ስርት የሆነ ነገሮች

በአትዋኑ እና በአካባቢው ስርት የሆነ ነገሮች ቅን ቅን ፎቃዣ?

በአሁን ገዢ በአትዋኑ እና በአካባቢው ስርት የሆነ ነገሮች በዘ ፎቃዣ::

እነዚህ::

- የአየር ገብረት መለወጥ
- የሙቀት መጠን መጨመር እና የገኘው እጥረት
- የአፈር መስርዓር
- የደን መጨፍናዕና
- የንዑሸ ውሄ እና የሀገሪቱ ማዘት አለመመጣዎን
- የአየር እና ውሄ መብከል ፎቃዣ::

3.2.16. የአትዋኑ የተፈጥሮ ሁነት እንከብከብ

የአትዋኑ የተፈጥሮ ሁነት እንከብከብ ተግባራት ቅን ቅን ፎቃዣ?

የተፈጥሮ ሁነት እንከብከብ ማለት የተፈጥሮ ሁነትን በአግባቡ እና በዘዚ
መጠቀም መታፊል ማለት ነው::

አትዋኑ ያለትን የተፈጥሮ ሁነት በመጀመሩበ፡ በመጠበቅ፡ በአግባቡ
ለመጠቀም እና ለረጅም ሌሎች እንዲቋር በማድረግ ላይ የህጻረተሰቦች ግንባቡ
ማቆበር በጣም አስፈላጊ ነው::

የአትዋኑ የተፈጥሮ ሁነት እንከብከብ የሚያጠቃለለው.

- ውሄ ሁነት እንከብከብ
- የደን ሁነት እንከብከብ

የኢትዮ. ከዚንስ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

- የአከባቢ. አየር ሁብት እንከበካበ
- የየር እንሰሳት. ሁብት እንከበካበ
- የአፈር ሁብት እንከበካበ እና የመሰሳለት. ፍቃው::

የወ.ሣ ሁብት እንከበካበ:- ወ.ሣ ሁይወት ለለታወ. ነገሮች ሁሉ በጣም አስፈላጊ ስለሆነ እንከበካበ ለደረግለት ይገባል::

የወ.ሣ ሁብትን የመንከባከብ በፊወች

- የወ.ሣ ምንጫወችን ማዕዳት.
- የተለያየ ቅሽሽወችን ወደ ወ.ሣ አለመጣል
- ወ.ሣን የሚበከለ ካማካለውችን ከወ.ሣ ምንጫወች አከባቢ. ማራቅ
- እንሰሳት. ገበተው እንዲያቀስኝ ማጠር
- የወረ እረም እና የወረ ተባይ ካማካለውችን ከወ.ሣ ምንጫወች አከባቢ. ማራቅ

የደን ሁብት እንከበካበ:- ደን ስወችን መሞራው. ሁይወት ለለታወ. ነገሮች ሁሉ በዘት መቀሚች አለው:: ስለዚህ እንከበካበ እና ጥበቃ ለደረግለዋቸው. ይገባል::

የደን ሁብትን የመንከባከብ በፊወች:-

- ደንችን አለመጨረሻዎች
- በተቆረጠ እንጨረቶች ምትት ለሌላ መለሰው. መትከል
- ደንች በእሳት እንዲይችጠለ ጥበቃ ቅጥጥር ማድረግ
- የማህበረሰቦች ግንዘብ ማሳደግ
- ደንች በእንሰሳት እንዲያሳት ማድረግ ፍቃው::

የአከባቢ. አየር እንከበካበ:- አየር ሁይወት ለለታወ. ነገሮች ሁሉ በጣም አስፈላጊ ነው:: ስለዚህ ለአከባቢያችን አየር እንከበካበ ለኖደርግ ይገባል::

የአከባቢ አይንስ የተማሪ መማርያም መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

የኢትዮጵያ አዋርድ እንዲከተሉ ዘመን

- ከተሽከርካሪዎች እና ከፌብረካዎች የሚውጠውን ምሳሌ መቀነስ
 - አከባቢያቶችንን አጋዝጋዕው ማድረግ
 - እዚያት አለማቁጠል
 - የአከባቢያቶችንን አየር ለበከላ የሚችሉ ከሚከለውንን መቆጠጠር

የቆር እንሰሳት ሁኔታ እንከብዕስ፡- ከነዚች ወር ስይለመኖር በቆር፡ በዚህ፡
በገድጻድ እና ለመሳሰሉት ወሰጥ የሚኖሩት፡ የቆር እንሰሳት ይባላል፡፡
እነዚህ የቆር እንሰሳት ለተለያየ ተቀባዩ ይውለል፡፡ ለምሳሌ፡- ለምግብነት፡፡
ለጠ. የሚሸፍ፡ ለመዘኅና እና ለመሳሰሉት ተቀኝ ይሰጣል፡፡ ሲለዚህ
እንከብዕስ ልደረግለቶ ይገባል፡

የኩር እንዲሻት ህብትን የመዝከባከብ አደጋዎች

- ደንቃኑ አለመጨዎችና እና አለማቻዎል
 - የፌር እንሰሳት እንዳይረዳደሩ ማድረግ
 - ህን ወጥ አደጋና ማስቀምጣል
 - በአራዳቸው ፖርከኑን ማስፈጸሚነት እና መጠበቅ

የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሁ.ቁ.ት እንከበካቤ:- ይህም ማለት አ&Cን በሚያስረጋገኑ ነገሮች(የወ.ሂ. ነርፍ፣ ገዢ እና የበረዳ መንሰራተት) እንዲያደርግ እንከበካቤ እና ፕሮጀክት ለመፈጸም ይገባል::

የኢ.ፌ.ዲ.ሪ እንደብኩበ እና ጥበቃ በተለያየ መንገዶች ለከናወን ይችላል፡፡
እነርሱም፡-በሁበረተሰብ ወሰጥ ባለው ልማድ እና ከትምህርት በሚገኘው
ቆወቂት ነው፡፡

የኢትዮጵያ ከጭዬ

- ከጥረ-ም ማ/ስ

የኢትዮጵያ ስራተኞች የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

- እረከን መስራት
- እወጣትን መለካል
- አገርክትን አፈራርቶ መጤራት
- የተፈጥሮ ማቅረብ(ከሚሆነት) መጠቀም

3.2.17 የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሁበት እንከበከበ እና ለመ አይ የማዋል ሆኖታ

የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሁበት እንከበከበ እና ለመ ለይ የማዋል ሆኖታ ውስጥ
ይመለሳል?

አትዮጵያ በተፈጥሮ ሁበት የበለቤት በት-ሆኑም ከሁርድና ገዢታዊ የእከዎሚ
ሆኖታ የተነሳ ለመ ለይ የማዋል ሆኖታ የተለያየ ነው፡፡ እንዲሁም ለዚህ
ለተፈጥሮ ሁበት እንከበከበ ያለቸው ጥንቃቤ የተለያየ ነው፡፡

የተፈጥሮ ሁበትን ለመ ለይ በማኝውልበት ባለ በማኝረገንው ይረዳ እና
ሆኖታ ከልተመቀምናበት ተግር ለደርሰባቸው ይቻላል፡፡ በአንድ የተፈጥሮ
ሁበት ለይ የማኝርሰው ጥሩት ለለውንም ለነፃ ይቻላል፡፡ ለስዴሬ ለአንድ
የማኝረገንው እንከበከበ በቀጥታ ለለውንም ይመለከታል ማለት ነው፡፡

ለምሳሌ፡- ለደዚህ የማኝረገንው እንከበከበ በተዘዋዋሪ መንገድ ለእራር
ሁበት፣ ለዚህ እንሰሳት እና ለአከባቢ እያር እንከበከበ ይሆናል፡፡

ስለዴሬ በአግባቡ ለደን ሁበት የማኝረገንው እንከበከበ እና ጥብቃ ለሌሎችም
የተፈጥሮ ሁበት ተልቅ አስተዋዕና አለው፡፡

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

የምዕራፍ 3 ማጠቃለያ

- በኢትዮጵያን በተፈጥሮ የተገኘ ነገሮች ሁሉ የተፈጥሮ ሁበት ይባላለ::
- የአየር ሁኔታ ማስት በአንድ በተወሰነ በታ ሌይ በስራት ወይም በአንድ ቅን ወሰጥ ካሱ ወደ ገዢ የሚቀየሩር የአየር ተባይ ማስት ነው::
- የአየር ገበረት ማስት የአንድ አከባቢ አማካይ የአየር ተባይ ይዘዋዋና ልዩ ቀን በተመሳሳይ ሁኔታ ለረክም ሂዚ የሚቀይ ማስት ነው::
- የአየር ገበረት በዓለም መጠኑ-ሙቀት ተንተርሰን በስራት የአየር ገበረት ሆኖች እንከፍለለን::
- የአየር ገበረት ለየነት እንዲፈጻሚ የሚያደርግ ነገሮች የአየር ገበረትን የሚመሰነ ነገሮች ተብሎው ይተወቃለ::
- አት-የጀና በምቻ-ተማ የአየር ገበረት ሆን (ትርጉክል) በምድር ወገብ አከባቢ ት-ገኝለች::
- የሚታደስ የተፈጥሮ ሁበት ማስት በተፈጥሮ ያለ እና እራሳቸውን የሚተከ ወይም የሚያደስ ማስት ነው::
- የሚያደስ የተፈጥሮ ሁበት ማስት በተፈጥሮ ያለ እና እራሳቸውን መተካት የሚያደስ ወይም የሚያደስ ማስት ነው::
- አዲር ካበሰበሰ እስዬት ከእንሰሳት ቅሬት እና ካተሰጣበ ዳንጋጌች ሌይ የተፈጻሚ ነው::
- የተፈጥሮ ሁበት እንከብከብ ማስት የተፈጥሮ ሁበትን በአግባቡ እና በስራት መጠቀም መቻል ማስት ነው::
- የአት-የጀና ወጪዎች ለመዓተ ቅስት በስራት ት-ለልቀ በታወች ይከፈለለ::
- ለአት-የጀና እና አከባቢው ስጋት ካሆነ ነገሮች እንዲ የአየር ገበረት መለያዎች ነው::

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

የምዕራፍ 3 መልመክቶች

I. የሚከተሉትን ፍረድት ነገሮች ተከናወል የሆነውን “እውነት” ስህተት የሆነውን ደግሞ “ሁስት” በማለት መልሰን/ኩ::

1. አ&C ካበደበብ እወጥት፤ ከእንስሳት ቁርት እና ከተሰጣው ድንጋጌዎች ላይ ይፈጸማል::
2. የነደሮ ሀይት ከመራት ወሰጥ ስለሚውጥ ለታደሰ የሚችል ተፈጥሮ ሁስት ነው::
3. የገኘለ ወንበት በምዕራፍ አቅምው በማረዳሳት ወንበት ወሰጥ ይመለባል::
4. የአዋሽ ወንበት ወደ ነዋሪ ፊይቂ ይገባል::
5. እንበሳ በእትጥቃቸው በታ ከሚገኘት በርቃቤ እንስሳት ወሰጥ ይመለባል::
6. ለደቀች የሚደረገው እንከብካቤ በተዘዋዋሪ መንገድ ለአ&C ሁስት፤ ለጥር እንስሳት እና ለእከበበ አ&C እንከብካቤ ይሆናል::
7. የድንጋጌ ካስል መታደሰ የሚችል የተፈጥሮ ሁስት ነው::

II. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ተከናወልውን መልሰ በመምረጥ መልሰ/ኩ::

1. ከሚከተሉት የእወጥት ፍይነቶች ወሰጥ በጥቃቃሚው የአ&C ጽጋት ወሰጥ የሚገኘው የቱ ነው?
 - ሀ. የደን ስር
 - ለ. ቅጥቃውዎች
 - ሐ. ደን
 - መ. ሁለም መልሰ ዓይወ
2. በምዕራፍ ከፍተኛ በታወች ወሰጥ በብዛት የሚገኘው የአ&C ፍይነት የቱ ነው?
 - ሀ. ሪፖርቴል
 - ሐ. ተርጉሙያ
 - መ. መልሰ አላተስቦግ

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

3. ለደን መጨምርናኝ ጥዃክንያት የሆነው የቱ ነው?

ሀ. ለመገደ እንጂት እና ለከሰለ

ለ. ለበታች ባንባታ

ሐ. ለእርግ መራት ማስፈጸም

መ. ሁሉም መልስ ፍቃው::

4. በከናዬ በታወች ላይ የሚደገኝ ፕሮፏይ የቱ ነው?

ሀ. ጥና

ለ. አሽን

ሐ. ወንጻ

መ. ኦዎያ

5. ከሚከተሉት ወንብቶ መከከል እንዲ የቀሳት አቅማው የተለያ ነው.

ሀ. ተከኔ

ለ. አበዳ

ሐ. ገናለ

መ. ባር

6. የአትዮጵያ ወንብቶ ጥሩም የሆነው የቱ ነው?

ሀ. ለጀመሪያ ወንብ

ለ. ለዓሳ እርባታ

ሐ. ለመንጻና አገልግሎት

መ. ሁሉም መልስ ንዑስ::

7. ከሚከተሉት ወሰጥ የሰጣጥ ስለቆ ፕሮፏይ ያልሆነው የቱ ነው?

ሀ. ጥና

መ. ኦዎያ

ለ. ገንዘቦ

ሐ. ታላ

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

8. ከሚከተሉት የፋር እንሰሳት አንዳ በሰማን ተፈራምች ፖርካ ወሰጥ
በታች ይገኝል::
- ሀ. ካሮ
ለ. የልደም
ሐ. ጥብቅ በንድር
መ. ቁይ ቅበር
9. የቆለማ አካባቢ አየር ገበሩት አማካይ የመራት ክፍታ የሆነው የቱ
ነው?
- ሀ. 1500ማ- 2300ማ
ለ. 500ማ — 1500ማ
ሐ. 1500ማ — 2000ማ
መ. 2500ማ — 3000ማ
9. የአየር ገበሩት ስርጾትን ከሚወስኑ ነገሮች አንዳ የሆነው የቱ ነው? ?
- ሀ. የከከሪሽ መሰመርቶ
ለ. የመራት ክፍታ
ሐ. የተፈራምች ገዢ
መ. ሂሳብ መልስ ዓይነዎ::
10. የወይኖሪያ አየር ገበሩት አማካይ መጠኑ-መ-ቀት የሆነው የቱ ነው?
- ሀ. $20^{\circ}C$ - $25^{\circ}C$
ለ. $10^{\circ}C$ - $15^{\circ}C$
ሐ. $15^{\circ}C$ - $20^{\circ}C$
መ. $25^{\circ}C$ - $30^{\circ}C$

የኢትዮጵያ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

11. የአየር ገበያ ይዘት የሆነው የቱ ነው?

- ሀ. መጠኑ መቀት
- ለ. ንጥረ
- ሐ. ጥሩስ
- መ. ሂሳብ መልክ ፎቶዎ.

12. በከካይ ደቦብ 23.5° - 66.5° ስሜን የሚገኘው የአየር ገበያ ነን
ምን ይባላል?

- ሀ. መከከለኛ የአየር ገበያ
- ለ. ጥቃቃሚ የአየር ገበያ
- ሐ. ቅዱታዊ የአየር ገበያ
- መ. በረሃማ የአየር ገበያ

III. ለማከተሉት ቴያቄዎች አዋር መልክ ስጥ

1. ወደ ደቦብ ምስራቅ ከሚፈልጊት ወጪዎች ለሰቱን ዳና/፩::
2. ከማይታደሰት የተለበት ምንጭዎች ዓይነት ወሰጥ ለሰቱን ዳና/፩
3. የእትየቅድ የአየር ገበት ዓይነቶችን በርሃር/፩::
4. በእትየቅድ እና አከባቢዎች ሲሆት ከሆነ ካርድዎች ወሰጥ እሏቱን ዳና/፩::
5. በእትየቅድ በቻ ከሚገኘት የዚር እንሰሳት ወሰጥ እሏቱን ዳና/፩
6. የአየር ገበያ ሲጋጌትን ከሚወሰነት ካርድዎች ወሰጥ እሏቱን ዳና/፩::
7. የበረሃማ አከባቢዎችን አማካይ የመሸት ክፍታ ዳና/፩::
8. ከአየር ገበያ ይዘቶች ወሰጥ እሏቱን ዳና/፩::

መጀመሪ 4

የኢትዮጵያ አካባቢ
ሀብረተሰብ

የጥምህር የመማሪ ወጪቶች

በጥምህር ት-ጥምህር መጠናሪያ ለይ:-

- የኢትዮጵያን የባህል ለያዝነት ያከበረለ::
- በኢትዮጵያ ወሰጥ የሚገኘ ትወቂ ማህበውን ይለያለ::
- የኢትዮጵያን ውስ ውስ የቃንቃ በተሰጠውን ይዘረዘሩለ::
- የኢትዮጵያን ትወቂ የባህል ቁርልቶን በመለያት ይገልግሎ::
- የኢትዮጵያን ማህበው እና ወመናዊ ተቁማት በመለያት ይገልግሎ::
- ማህበው ቁርልቶን ለመጠበቅ ይርሱታው እና ቤተክርስቲያን የሚ እንደሆነ ይገለጠለ::
- የኢትዮጵያን ውስ ውስ የአካባቢ እንቅስቃሴዎችን ይለያለ::
- ኢትዮጵያ ወደ ወጪ የሚታሉት ወጪ ውስ የእርሻ ወጪቶችን ይዘረዘሩለ::
- ኢትዮጵያ ከተረጋገጧ የሚታገኘውን ጥቅም ይለያለ::
- በኢትዮጵያ ቁርቡም ለይ እንቅሳት የሆነትን ውስ ውስ ነገሮች ይገልግሎ::

መግቢያ

በዚህ መብራዊ ወልጥ የታችነት ነጥበች በስነት ወና ወና ከቅለቻቸው ይከፈላለ:: ከእነዚህም ወልጥ የመጀመሪያው በአትሮክያው ወልጥ የሚገኘ ታዋቁ ባህሉቸው፣ የባህል ይዘዋቸው እና ወና ወና የቃንቃ በተሰበች ያቸው::

ሁለተኛው ወና ነጥበች ይግባኝ የባህል ትርጓሜን መጠበቅ እና የባህል አስተዋዕኑ በአትሮክያው አካውሏቸው ወልጥ ይለውን ማና ይጠቃልለ::

በመጨረሻ ላይ ወና ወና የኢትዮጵያ እንቅስቃሴዎች በአትሮክያው ወልጥ የፌብርዬ ወጪቶች የለቸውን ይርሱ፣ የፌብርዬ ዓይነቶች፣ የፌርማዎች ዓይነቶች እና በፌርማዎች አንቀሳሽነት ላይ ተወዳድ የሚያስከትል ነገሮች የቸው:: በእያንዳንዱ ይዘት ስር አጠቃሮር መግለጫዎች፣ ከምሳሌዎች ወር እንዲሆዎም የተግባር ለመወች ተሰጥተዋል::

4.1 የኢትሮክያ የባህል ልዩነት

በደንብ ተማሪዎች ለአገልግሎት የሚገባቸው የመማሪ በቻት::

- የኢትሮክያን የባህል ልዩነት ተከበራለሁ/ሽ::
- በአትሮክያው ወልጥ የሚገኘ ታዋቁ ባህሉቸውን ተለያለሁ/ሽ::

ባህል የሚደንበት ነው?

በኢትዮ.የቻት ታዋቁ የሆነ ባህሉቸውን የሚደንበት ነው?

ባህል የኢትዮ. ህገር ሁዝቦች አጠቃላይ ለምድ ነው:: በዚህ በተሸጠኗል እና የሚከተሉት በቻት ተከበራለሁ:: አጠቃላይ፣ ምርጥ፣ እምነት፣ የቤት አስራር እና የመሳሳይነት በወሰኖ ይጠቃልለ:: የባህል ልዩነት እንዲፈጸመ ከሚያደርጉት ወና ወና የኢትዮ. የኢትዮ. የሚፈጸም ቅለ አካባቢዎች አለበበስ በዚ እና የደጋማው አካባቢ አለበበስ በዚ የተለያየ ነው::

በበኩ አካባቢ የሚኖሩ ህገቡች የሚለበት ነው፡ ሰነ እና ካለውነት ጋር
የማይጠቅ እና ጉዳለ ለማሳገበት የሚረዳ ነው፡፡ ይህም የሆነው
ጥቃቃማዎን የአየር ጉባኤት ለመቆቻም ስሜን በደጋማው አካባቢዎች
ዶግሞ ከጥጥ ወይም ከዚህ የተከራ ወናድግም ለብስ ይሆናል፡፡ ይህም
የደጋማዎን ቅዱቁዎን የአየር ጉባኤት ለመቆቻም የሚረዳ ነው፡፡
ይህ የአለበበ ሁኔታ በጊዜ ሂደት የዘመኑ አካባቢ ህገብ አለበበ ሆኖ
ይቀርብ፡፡ አመራገበ እና የበት አሰራርም በአካባቢው የአየር ተባይ ላይ
የተመሰረተ ነው፡፡

ሀ. የአካባቢሁ/ሽ የአመራገበ ባህል ምን ምን ዓይነ?

ለ. የአካባቢሁ/ሽ የበት አሰራርም ሁኔታ በአየር ተባይ ላይ የተመሰረተ
ነው?

4.1.1 የአትዋናያ ትዋፋ ባህሎች

- አንድ ባህል በምን ይታወቂል?
- የአትዋናያ ትዋፋ ባህሎች ምን ምን ዓይነ?

በአትዋናያ ወሰጥ የተለያየ ባህሎች አሉ፡፡ ከእነዚህም ወሰጥ ወና
ዋናዎች፡-

የእንግዲ አቀባበል፡ የእርቅ፡ የአለበበ፡ የአመራገበ፡ የፖብዬ፡ የሁዝ፡
የእምነት፡ የቁንቁ፡ የእናናር ሁኔታ እና የመሰረተት ባህሎች ዓይነ፡፡

የአትዋናያ ህገቡ ካላቸው ትዋፋ ባህሎች እንዲ የእንግዲ አቀባበል ባህል
ነው፡፡ ይህ ባህል የሰላምታ አለውዎት፡ የበና አፈላል ባህል፡ የምግባ ግብን
እንዲሆም የማይራይ በታ ማዘጋጀትን ያጠቃላላል፡፡ የአትዋናያ ህገቡም
በዚህ ባህል የታወቁ ዓይነ፡፡

የኢትዮጵያ ሌላችው ባህል ደግሞ የእርቅ ባህል ነው:: ስምም በተለያዩ የዚኒያቶች ከተጠቀሱ በሀገር ስማማለዥቶች የግዢታቶችው መንሰኑ ተጠኗቶች ወደ ቅርጫ በት ሂደዱ ታብረታቶችው እና ገንዘቦችው እንዲይቀነን በመከከለቶች ያለውን ቅጂዎች በመኖታት ማስታረፈ ነው:: ለዘመን የእርምጃ ሁኔታ የእርቅ ባህል የሚኖውን የገዢ ሥርዓት እንደ ምሳሌ መመሰሪያ ይችላል::

የኢትዮጵያን ሁኔታ ባህል በመጨመር ሁብረተሰቦ እንዲደንብ ከደረገትት መከከል እንዲ የአለባበዕስ ባህል ነው:: ይህም ማለት ሁሉም የኢትዮጵያ ሁኔቦች ተመሳሳይ የአለባበዕስ ባህል አለችው ማለት እይደለም:: የኢትዮጵያ ሁኔቦች ከዓለም ሁኔቦች የተለየ አለባበዕስ ባህል አለችው:: ይህም አለባበዕስ በበዛት በነፃ እንዲሰነድ ተሰርተው የሚለበት ዓይነ::

በበዛት ቅናት በኢትዮ.ህ/ሽ ለይቶ :: ስቶች፤ እንዳሁም አዋጅዎች የሚለበት ዓይነ የይነት ምን የይነት ለማለት ነው?

የበና አፈላል ባህልን ስንመለከት ደግሞ በናን ለማቅረብ የሚያገለግለ ዕቂዎች፤ የበና አፈላል ሂደቶች፤ ለበና ሥርዓት የሚለመው ከበረታ እና የመሳሰለት ቅዱች የኢትዮጵያ ባህሉዎች ዓይነ::

4.1.2 የኢትዮጵያ ባህል ይዘቶች

የባህል ይዘቶች ምን ምን ዓይነ?

የባህል ይዘት ስንድ የአንድነት ሁብረተሰቦ የእናደር ሁኔታ ማጋገዙ:: አብረው የሚኖሩበትን ሁኔታ፤ የሚሆኑት ሁኔታ፤ የሚጣው ሁኔታ፤ አዘጋጅቶ፤ አለባበዕስ፤ ጥንበታዎችን እና የመሳሰለትን የይዘ ነው:: የኢትዮጵያ የባህል ይዘቶች በተ ዓይነው:: እነርሱም::

ሀ. የባህል አ&ን፡- የባህል ገ&.ን የአንድን ሁብረተሰብ ማንነት የሚገለዥ

ሁኔታ ለምች ደስታቸውን እና ፍቅርቸውን የሚገለዥበት ነው፡፡ በዘመን የሆነው ፍቅር ይገለዋል፡፡ በእጠቃለው ለምች ያለቸውን መልዕክት በዘመን ያስተላፊነት፡፡ በኢትዮጵያ ወሰጥ ያለት የባህል ገ&.ኝ ክበታ በታ የሚለያየ ስምን ለዘመን የሚያገለግለት መሳሪያዎችም የተለያየ ፍቃድ፡፡

ለ. የባህል አለባበስ፡- ይህም ክበታ ወደ በታ የሚለያየ ነው፡፡

ሐ. የባህል ጥምብ፡- የባህል ጥምብ የአንድ ሁብረተሰብ ማንነት ይገለዋል፡፡ በተለያየ በታወች የሚኖሩ ህዝቦች የተለያየ የአመራገብ ማስ አላቸው፡፡ የአመራገብን ለይነት ክመጣ ካሬቸ አንዳ ጥምብን ለማዘጋጀት የሚያገለግለ ጥምርች/ማብዛቶች ለይነት ነው፡፡ ለምሳሌ ዓዲ በብዛት በሚገኘበት አከባቢ ለምች ዓዲ ይመግባለ፡፡ በሂደት ወሰጥ ዓዲ የባህል ጥምብ ያደርጋቸል፡፡

በወደጋ ደንገም አንጻር የባህል ጥምብ ስምን በእርስ እና ባለ አከባቢ ደንገም ገንዘብ የባህል ጥምብ ነው፡፡ ይህም የሆነበት የሚከናወት አንጻር በብዛት የሚመራተው በወደጋ ስምን ገበያ እና ስንዶ ደንገም በእርስ እና ባለ ሲለሚመራት ነው፡፡

መ. ባህላዊ ስፖርት፡- የተለያየ ባህላዊ ስፖርት ዓይነቶች አሉ፡፡ በታወች በበዓለት ቀናት የሚመውቷት ነው፡፡ ለምሳሌ፡- የፈረሰ ገንዘብ ዓይነት የገበያ ማውቃት የከርቦ ማውቃት እና የመሰሰለት ፍቃድ፡፡

ወ. ቅንቃ፡- በኢትዮጵያ ወሰጥ የተለያየ ቅንቃዎች ይነገራለ፡፡ እነርስም፡ እናን አጭም ዓይነት የሚገለኝ፡ ቅንቃዎች ለምሳሌ እና ወዘተ ፍቃድ፡፡

፳. እምነት፡- እትዮጵያ የበዚ እምነትና ባለቤት ፍቃድ፡፡ ከእነዚህ መከከልም የከርስ ዓይነት የአስፈላጊ ዓይነት እና የመሰሰለትን መጥቀስ ይችላል፡፡ የእነዚህም እምነት ባለቤቶች ተከባይረው የሚኖሩባት ህገር ፍቃድ፡፡

ለ. የባህል በዓላት:- የተለያየ በአፈጻጸሙ የተለያየ የባህል በዓላት ያከበረሰለ::የሚከበረበት ገዢ እና ሁኔታ የተለያየ ነው:: ለምሳሌ:-የእርም ህዝብ የእራቶች በዓላን ከመስከረም አጋጣሽ አንድቶ የሚያከበር ስሆን የሰምም ህዝብ ደግሞ የፋይ መጠየቷል::

መልመክ 4.1

1. ባህል ምንድን ነው?
2. የኢትዮጵያ ባህል ይዘዋል ምን ምን ደቃው?
3. በኢትዮጵያ/የሚታወቁ ባህሉትን ተናገር/ር::
4. የኢትዮጵያ ተዋቁ ባህሉት ምን ምን ደቃው?

4.1.3 የኢትዮጵያ ወና ወና የቋንቋ በተሰበት

በይንስ ተማሪዎች ለትናዕሩ የሚገባቸው የመመር በቻት በቻት :-

የኢትዮጵያ ወና ወና የቋንቋ በተሰበትን ይዘረጋል::

የቋንቋ ምንድን ነው?

በኢትዮጵያ/የሚገባው ቀንቃዎች ምን ምን ደቃው?

የቋንቋ በተሰበበ ማለት ምን ማለት ነው?

ቋንቋ መልዕክትን ወይም ሁሉምንን በድምዕ ወይም በዕሁፍ ለለሎች ለምት የሚኖረተለበበበት ነው::

ለምት ቀንቃን በመጠቀም ሁሉምን፣ ለምት የሚከተሉት ነው፡፡ የኢትዮጵያ የተለያየ ባህል ያለት ሁኔታ ነት:: ከባህል ይዘዋል አንዳ ደግሞ ማህበረሰቦ የሚኖገው ቀንቋ ነው::

አት-የጀምር ከምስራቅ አኅርሻ ሁንጻች በዚ ሁዝብ ያለት ሁንጻ ፍት፡፡እነዚህም
ሁበለች የተለያየ ቅንቃ ይኖራል፡፡ በአት-የጀምር ወሰጥ የሚገኘው ቅንቃዎች
በአራት ወር ወር የቅንቃ በተሰበች ይከፈላል፡፡ እነርሳ-ም፡- ከ-ሽ-ቴ፡፡
ለማ-ቴ፡፡አም-ቴ፡፡ እና ፍይሳ ስሄራ የቅንቃ በተሰበች ይቀላል፡፡

ለማ-ቴ፡፡ ቅንቃ በተሰበች፡- በአት-የጀምር የለማ-ቴ፡፡ ቅንቃ በተሰበች
የሚበለት፡፡አማርኛ፡፡ አደራሻ፡ት-ግርኛ፡፡ እርትብኛ፡፡ ጉራማኛ፡፡ እና
የመሰረት፡፡ ቅንቃ በተሰበች ፍቃመ፡፡ ይህ የቅንቃ በተሰበ በብዛት
የሚገኘው በሰማን፡በመከከለኛ እና በምሥራቅ አት-የጀምር ስምን በደብብ
አት-የጀምርም ይነገራል፡፡

የከ-ሽ-ቴ፡፡ ቅንቃ በተሰበች፡- በአኅርሻ ወሰጥ የከ-ሽ-ቴ፡፡ ቅንቃ በተሰበች
በአራት የሚገኘው በምስራቅ አኅርሻ ነው፡፡ የከ-ሽ-ቴ፡፡ ቅንቃ በተሰበ
ከማመድቦት ወሰጥ ጥቃቃ፡፡

አፋን አጠቃ፡፡አፋርኛ፡፡ከንሰቶ፡፡አጠቃ፡፡አጠቃ፡፡አጠቃ፡፡አጠቃ፡፡ሀ-ማለኛ
እና ወዘተ ፍቃመ፡፡

በአት-የጀምር ወሰጥ የዘሱ ቅንቃ በተሰበች በዚ ቅጥር ባለቸው ሁበለች በቻ
የሚገኘው ማረጋገጫ በዚ በታወችን ሰፍና የሚገኘው ነው፡፡ የከ-ሽ-ቴ፡፡ ቅንቃ
በተሰበ በደብበ የሚገኘው በአጠቃ፡፡በአፋር፡፡በአጠቃ፡፡በአጠቃ፡፡በአጠቃ
በአጠቃ፡፡ እና በአጠቃ ክልሎች እና ወዘተ ፍቃመ፡፡

የአም-ቴ፡፡ ቅንቃ በተሰበች፡- የአም-ቴ፡፡ ቅንቃ በተሰበ በብዛት የሚገኘው
በደቡብ ክልል በአም ወንበት ሲለቆ መከከል ነው፡፡ በአም-ቴ፡፡ የቅንቃ በተሰበ
ውሰጥ የሚመድቦት በዚ ፍቃመ፡፡

እነርሻ-ም፡ የወጠደት-ኩ፡ በንጥኩ፡ ደርግሞ፡ የሞኑ፡ ስነዕና፡ ስነዕና እና የአራ
ቁንቁዎች፡ ፍጥመ፡

የናይሎ ቅንቃ በተሰበች፡- ይህ ቅንቃ በብዛት የሚገኘው በምዕራብ
አትዮጵያ በታምህር እና በእሽንጫለ ገመግዴ ወሰጥ ነው፡፡ የናይሎ ቅንቃ
በተሰበች የሚባለት ደግሞ ቤትኬኝ፡ መገኘገኝ፡ ገመግዴ፡ መርሱኝ፡
በረታኝ እና የመሰሰለት ድቃው፡፡

T79C 4.1

የኢትዮጵያን ቁስል ከርቃ በበድን ከዚጭና ስራ በንግድ የኩል የቃንቃ
ቦታሰው የሚገኘበትን አቀማዎች ምልክቶችን በማለቀመጥ እነዚህ::

4.1.4 በእትየኩረም ወሰጥ በስራተኞች የሚነገሩ ቅንቃዎች

Ահա՞ք քայլութեան մասին գործը կամ պատճեան է՞՞

በኢትዮጵያ ወስጥ ከ80 በላይ ቅንቃዣ ይገኘለ::ከእነዚህም ወስጥ
የአራን አድማር እና የአማርኛ ቅንቃዣ በተ ተናጋሪ ያለው ቅንቃዣ
ናቶ:: መቆከለዋ የኢትዮጵያ እስታታዬ መረጃ መሰረት የአራን አድማር
ቅንቃ የሚኖሩ ሁኔታ ተብሎት 33.8% ስሜን አማርኛን የሚኖገሩት ይግባኝ
29.3% ንቶ::

ሰንጠረዥ 4.1: የተለያየ ቅንቃዎችን የሚገኘው የኢትዮጵያ ሆነበት በመቶች

የሚገኘው ቅንቃዎች	በመቶች(%)
አዲን አርባ	33.8
አማርኛ	29.3
ስማላዊ	6.2
ትግርኛ	5.9
ስ.ዳማዊ	4.0
መለትኛ	2.2
ትራማሪ	2
አጋርኛ	1.7
ሀዲሽ	1.7
ጋግሽ	1.5

ምንጥብ: https://en.wikipedia.org/wiki/culture_of_ethiopia#note_2007 censu_7

መልመድ 4.2

- ዋና ውና የኢትዮጵያ የቆንቃ በተለበት አነማን ያቸው?
- በኢትዮጵያ ወስጥ በስራት የሚገኘው ቅንቃዎች የትሔዛቸው ያቸው?

4.1.5 የኢትዮጵያ ባህላዊ ቅርቡት

በደንብ ተማሪዎች ለትናዕሩ የሚገባው የመማሪ በቻት፡-

- የኢትዮጵያን አመናዊ እና ባህላዊ ቅዱማት ጥቅምዎችን ታረጋግጧ/ሽ፡፡
- ባህላዊ ቅርቡትን ለመንከባከብ የህብረተሰቦ ድርሻ እና ታሳቢነት የሚን እንደሆነ ታረጋግጧ/ሽ፡፡

በሀላዊ ቴርጉም ምንድን ዓይነ?

የሀላዊ ቴርጉም ዓይነቶች ምን ምን ዓይነ?

በሀላዊ የኢትዮ. ምንድን አጠቃላይ ለምሳሌ እና የተማሪ በቁጥር ነው:: እነዚህ ትግባራት በዘመኑ ምንድን ዓይነቶች የሚታወቁበት ነው:: እነዚህም፡- አለበበ፡ አመራገበ፡፡ እምነት ማረዳቶች እና የግንባታ ዓይነቶች ወዘተ ዓይነ::

ቅርቡ ባለቤት ገዢዎት በተፈጥሮ እና በበሀላዊ የሚከተሉት ነው:: ለአሁን ምንድን ዓይነቶች የሚታወቁበት ነው:: የሚታወቁበት የሚያገለግለ ዓይነ ማለት ነው::

በሀላዊ ቴርጉም ደንብ በፍርድ ምንድን ዓይነቶች የተፈለጋቸ፡ የተገኘ፡ያደን እና የተቀኑትን የሚያከተሉት ነው:: እነዚህም በሀላዊ ቴርጉም የሚያሰሳ እና የሚይቆስበ ተብሎው በሁለት ያከፈለለ::

እትዮጵያ በዘመኑ የሚያሰሳ እና የሚይቆስበ በሀላዊ ቴርጉም አዲት፡፡ከኢትዮ. ወደተሞኑ በየኔሳዕ (UNESCO) የተመዘገበት ጥን ጥቂቶች ዓይነ::

በኢትዮጵያ ወደተሞኑ አዲት የሚይቆስበ በሀላዊ ቴርጉም እና በዚያ የሚያሰሳ በሀላዊ ቴርጉም የሚሆነት በየኔሳዕ (UNESCO) የተመዘገበ ዓይነ:: በአጠቃላይ አሥራ ሰነት የሚሆነ በሀላዊ ቴርጉም ተመዝግበው ይገኙለ ማለት ነው::

4.1.6 የተለያየ የኢትዮጵያን በሀላዊ ማስተዋወቁ እና መንከባከብ

በየኔሳዕ (UNESCO) ያልተመዘገበ እና እውቅና ያለገኘ የኢትዮጵያ በሀላዊ ቴርጉም እነማን ዓይነ?

እትዮጵያ በምሳሌ አገርና ወደተሞኑ ሰራ መሬት እና በዘመኑ ያለት ሆኖ ዓይነ::

በየኒລԻ (UNESCO) የልተመዘገበ እና አውቅና ያላገኘ የኢትዮጵያ ባህላዊ ቁርልች በዘመኑ ዓቶዎ:: እነዚህም የመጠበቅ እና የሚሰጥዋው እናል ያላገኘ ዓቶዎ:: ከእነዚህም መከከል የሽጭና ለሆኑ እና የሽከላ ለሆኑን እንደ ምሳሌ መውሰድ እንቻለለን::

በተመሳሳይ መልካ· በሽከላ ለሆኑ የተለያየ ዕቃዎች ይሰራለ::የበታቸው ወደተ ዕቃዎች እና ተልቅ ወጪ ያላቸው ለጠጣሪ የሚያገለግለ · ዕቃዎችን የሚሰጥዋው ለሆኑ አልተሰራም:: ይህ ድግሞ የፈጻሚ:: የገቢ. እንዲሁም በዘመኑ ለሆኑ ሌዩ የተለማሩ ማህበረሰብ ቅርጫ ሌዩ ተልቅ ተዕዢ አለው::

በአጠቃላይ ለእነዚህ ቁርልች የሚደረገው እንከበከበ እና ጥበቃ የተጠናከረ መሆኑ አለበት::

የህበረሰብ አገልግሎቶች እንደ የመከና መንገድ::የባቡር ሂሳብ::የኢየር መንገድ:: መብራት::ንዑስ ወሆኑ እና የመሳሰለት እየተሰራኝ ስራው እነዚህን ባህላዊ ቁርልች ማሰጥዋው እና መንከበከበ አስፈላጊ ነው::

በለላ መንገድ የባህላዊ ቁርልች ማሰጥዋው እና መንከበከበ ዓለማኑ አስመልክቶ ሁብረተሰቦ ባህላዊ ቁርልች ሌዩ ይለውን አውቅት እና ባንቀበ ማሳደግ ነው::ህብረተሰቦ በባህላዊ ቁርልች በጥቅምች:: ጥበቃ እና እንከበከበ ሌዩ ባንቀበ ከለው ባህላዊ መጥፋት ወደተ ነው:: እነዚህም ወቅር አበያቶ ክርስተያድት በ13ኛው ክፍል በመኑ ወደተ ክተጠረበ ድንጋጌ የተሰራ ነው:: እንዲጊዜ ገዢ ዓማማዊት እያረዳለም ተብለው ይጠራል::

4.1.7 የሚያሰበ የኢትዮጵያ ባህላዊ ቁርልች

የሚያሰበ የኢትዮጵያ ባህላዊ ቁርልች እነማን ዓቶዎ?

የለለበት ወቅር አበያቶ ክርስተያድት:: ይህ በተክርስተያና የሚገኘው በአማራ ከልላዊ መንግስት ወደተ ነው:: እነዚህም ወቅር አበያቶ ክርስተያድት በ13ኛው ክፍል በመኑ ወደተ ክተጠረበ ድንጋጌ የተሰራ ነው:: እንዲጊዜ ገዢ ዓማማዊት እያረዳለም ተብለው ይጠራል::

የኢትዮ. ከዚህ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

ይህ መሠረት እና የሚያስከት ቅርብ በ1978 ዓ.ም. በየጀት (UNESCO) የኢትዮጵያ ባህላዊ ቅርብ ሆነው ተመዝግበዋል::

ሥል 4.1: የገለጻ ወቅር አጠቃቄ ክርክሩናት

የፌስል ግንባ:- ይህ ባህላዊ ቅርብ ከሚያስከት የኢትዮጵያ ባህላዊ ቅረቡች መካከል እንደ ነው:: በየጀት (UNESCO) የኢትዮጵያ ባህላዊ ቅርብ ሆነው የተመዘገበው በ1979 ዓ.ም ነው::

ሥል 4.2: የፌስል ግንባ እና አጥር

የፌስል ግንባ የፖ.ለቲካ መሳሪያ ሆኖ ለማግለጫ ቅድመ:: ይህም የሚያሳያው ድግሞ በኢትዮጵያ መንግስት አውቶክር ወሰጥ የረጅም ቤቱ ታሪክ የለት መሆኑን ያረጋግጣል::

የኢትዮ-ጥ ቀመልት እና ከተማ:- የኢትዮ-ጥ ከተማ ካለት መቀሚታ አንቀጽ
የዓለም ቅርብ ሆኖ በ1980 ዓ.ም. በየኔስቲ (UNESCO) ተቀባይነትን
አግኗቸለች፡፡ ከተማዋ በደርሃ ኮሙን ወልጥ የፖ.ለተካ ማዕከል ሆኖ
ሰጠገለገል ነበር፡፡

ሙዳል 4.3: የኢትዮ-ጥ አውልቶች

የኢትዮ-ጥ ከተማን የቀርቡት መሰበብ እንደታሸሚሱ ያደረጋቸት ለለው ዳግሞ
የኢትዮ-ጥ ከተማን በጣል አከባቢር ሁኔታ ነው፡፡ የጥምቀት በጣል፤ የመራት
አቀማመጥ፤ የሚሸያም በታ ክርስተያን ህንጻ ቤት እና ለመለከት የእድ
ጥበብ ስራዎች በብዛት መኖራቸው ነው፡፡

የአዋጅ ወንዝ ሰላቸ፡- ይህ በታ የመጀመሪያው የሰው ለቁ በንግድ ሰላቸ ለመተካክ ለውጥ
ሂደት ተረኑ የሚያሳይ ነው፡፡ በዚህ አከባቢ የተከሂደው ተጨማሪው ጥናት
እንደሚያመለከተው ከለላ እወም ቅርብ መገኘት ጋር የተያያዘ ነው፡፡ የዚህ
በታ ተዋፋ ቅርብ ከከራት ማለያን ዓመት በላይ ያስቀበሉ የሰው እወም
መገኘቱ ነው፡፡ ይህ ዳግሞ ከሁሉ-ጥ የአወም ቅርብ በላይ ለቁም እድሜ
ያለው መሆኑ ነው፡፡

የአጥ ወንበ ሪለቁ:- የአጥ ወንበ ሪለቁ በተለይም ከፌርዴና ሲጠቅ አካባቢ,
የሰው ለቃ አዥም ተመዝተው የተገኘበት ማሻሻል ነው፡፡ ይህ በታ የድር
ለምቶ አዥም የሆነው ግራሳለስቱ በውሰዱ ዝቅኑ ነው፡፡

ይህም በሰው ለቃ ዘንብተኛ ለውጥ ታሪክ ወሰጥ የመጀመሪያው መሰረታዊ
ጥናት ነው፡፡ ይህ የድር ታሪክ በታ በየኔስከ (UNESCO) ባህላዊ ቅርቡ
ሆነው የተመዘገበው በ1980 ዓ.ም. ነበር፡፡

የጠደቅ ድንጋጌ:- በእትዮጵያ ወሰጥ በተ ለእርከስለዋ ጥናት የሚወስደ
በታዥቶ አለ፡፡

ሥል 4.4: የጠደቅ ድንጋጌ

የቃሳል ግንባ፡- ይህ ግንባ የሚገኘው በምስራቅ ሁሉም በሁሉም ከተማ
ነው፡፡ ይህም ታሪክ እና ማሻሻል በታ ነው፡፡ በዚህ ግንባ ወሰጥ ለማኅያ
ሁለት የሚሆኑ መሰማያቸው የሚገኘበት ስሜን በ2006 ዓ.ም በየኔስከ
(UNESCO) ተመዝግበዋል፡፡

ሥል 4.5: የደንብ ገንባ

የከንድ ባህላዊ የመራት አቀማመጥ:- ከንድ 2011 ዓ.ም. ታሪክ የባህል ማዕከል ሆኖ በየኔሳነ (UNESCO) ተመዝግበለች፡፡ የመኖሪያ በት አስፈላጊው በብዛት እንደ በታ በመሰራር እና የሂሳትው የመተዳደሪያ ያንብ ስላላቸው የአካባቢውን ማረከብነት ከና ያደረገ ነው፡፡

ሁበባ ኮመናዊ ክ-ምህርት ሌሎች ለእራር የሚያደርግው እንከብከበ በጣም የምድኑዋ ነው፡፡ ይግሞ በታወች ሌይ የተሰራ እርከን የእራር በትርፍ መሰርዓቱን ይቀንሳል፡፡ የተፈጥሮ ሁሉት እንከብከበ ሥራ ሌይ መዋል ከሱመራ ከኩራት መቶ ዓመት በለይ አስቀጥሬል ይባላል፡፡

ሥራ 4.6: የከንሰ ህዝቦች አስተዳደር

4.1.8 የሚይኖሱ ባህላዊ ቅርቡች

የመስቀል በዓል አካባቢር፡- ይህ የቦዓል አካባቢር እያሳሰብ ክርክሩ የተሰቀለበት መስቀል መገኘቱን ለማስታወሻ የሚከበር በዓል ነው፡፡ ይህም ከሚይኖሱ ባህላዊ ቅርቡች አንዳ ስሜን በየኔበሩም የተመዘገበው በ2013 ዓ.ም. ነው፡፡ ይህ በዓል የሚከበሩው በመሳከራም ወር ወሰጥ ስሜን በተ-ቅርቡችን በመሳሳ ካኝተኞች አስተዋዕኑ አለው፡፡

የእራቶች በዓል አካባቢር፡- እራቶች በግዛ ሥርዓት ወሰጥ የህጻረተሰበ መገለጭ ሆኖ የእርም ህዝብ በደሳታ ልማርመን የሚያመሳገንበት እና ካለፈው ዓመት ወደ እዲሰ ዓመት ማለፋውን የሚያሳይበት በዓል ነው፡፡

የእራቶች በዓል ከሚይኖሱ የእርም ህዝብ ባህላዊ አንዳ ነው፡፡ የእራቶች በዓል በዓመት በመሳከራም ወር እርማሽ እንሰተ አብዛኛው የእርምያ አካባቢዎች የእርም ህዝቦች ተስፋስበው ልማርቃቸውን አመሳግኗው የወደ ቅድሚያ የሚለምነትበት ነው፡፡

የኢትዮ. ፊይንስ የተማሪ መማርያም መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

ብዴዕስ ገዢ ይህ በግል በወጪዎች እና እና ተራሱዎች ላይ ህገቦች
ተሰበሰው በደማች ሆነታ የሚያከበሩት ነው፡፡ ይህ ደንገም ለከልለ
ህዝቦችም ሆነ ለአትዋኑም ሁዝቦች ከፍተኛ አስተዋዕኑ አለው፡፡ ይህም
ቀርቡታችን በመሳሪያ ለብረቱበባ ገበ እንዲያገኘ ከሚደረገጥም ባሻነር መሰረተ
ልማቶች እንዲሰሩና ያደርጋል፡፡

ሥል 4.7: የእራት በግል አካባቢ

የእራት በግል በአሁን ገዢ በፊትናኝ ከተማ መከበር ድምጋሚል፡፡

የፌዴራል ማንበላ በግል፡- ለለኩዎ የሚያደሰበት ባህላዊ ቅርቡ ደንገም የፌዴራል
ማንበላ በግል ነው፡፡ ይህ በግል በግመቱ መሸመርያ ላይ የሚከበር
የኢትዮ ሁዝቦች ዓመታዊ በግል ነው፡፡ በየኒስቴር (UNESCO)
የተመዘገበው በ2015 ዓ.ም. ለመን በኢትዮ ሁዝቦች በየግመቱ የሚከበር
በግል ነው፡፡ ይህም ባህል ከተመልደ ተመልደ ለተለለፈ የመጣ ነው፡፡

የፌዴራል ማንበላ በግል የኢትዮ. ፊይንስ ለብረቱበባ እንዲያገኘ የሚያጠናክር ባይ
ሰይም ለተጨማሪ መሰብት ከፍተኛ አስተዋዕኑ አለው፡፡

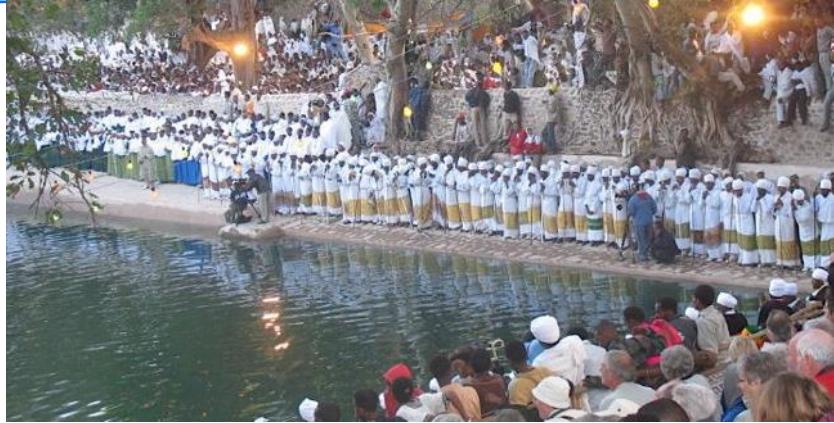
የኢትዮ. ካይንስ የተማሪ መማርያም መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

ለቦኑሉ መድመቻዎች የሚለበት የባህል ለብሎች እና የባህላዊ ዕቃዎች በኋላ
በደበልታ ማራከ እንዲሆነ አደርጋል::

ሥል 4.8: የፌዴራል መንበሳ በኋላ አካባቢ

የጥምቀት በኋላ:- ይህ በኋላ እየሰተ ክርስቶስ በየርሱም ወንበት መጠመቷን
ለማስታወሻ ስባል በሁሉም አት-የአድራሻ አካባቢዎች በጥር 11 እና 12
የሚከበር ነልች በኋላ ነው:: ይህም ከማይረዳስት የሚመለከው በኋላ
በየነስከ (UNESCO) በታህሳስ 2019 ዓ.ም ተመዝግበል:: ይህ በኋላ
ባህልን እና ቤታዊነትን የሚያገኘበት ነው::

አዋጅ 4.9: የጥምቀት በዓል አካባቢ

የጥምቀት በዓል በሁ-ለ-ም የሀገራችን ክፍለዎች በእርቶዶክስ እና የኢትዮጵያውያን የሚከበር እና በዚ ተረጋግጧት ከዚህ ሁኔታ በመምጣት ከሚሰጠው እና የጥምቀት በዓል ነው::

4.1.9 የኢትዮጵያ ማለው ቁርስ ለመዝከብበ፡ለማቆጥት

እና ለማገኘ የህጻረተሰቦ ድርሻ እና ቤሌሬት

በደንብ ተማሪዎች ለነኞች የሚገባው የመማሪ በቃሉ::

- ማለው ቁርስ ለመዝከብበ እና ለማቆጥት ከህጻረተሰቦ የሚጠበቀው ድርሻ እና ቤሌሬት ምን ምን እንዲሆነ ታላቸው/ሽ::
- ወና ወና የኢትዮጵያን የኢትዮጵያ እንቅስቃሴት ታላቸው/ሽ::

ማለው ቁርስ ለመዝከብበ፡ለማቆጥት እና ለማገኘ እና ቤሌሬት ያለት ድርሻ ምንድን ነው? ቤሌሬቱበት?

አንድ ቤሌሬት በተለያዩ ማለው ቁርስ የበለቤት ሁኔታ የለ:: እነዚህ ማለው ቁርስ ለአንድ-ብትር ለማት እና እድገት ከፍተኛ አስተዋዕኑ አለቸው::

የህጻረተሰቦ ሁኔታ ከተዘከብበ እና በአዳዲስ ተከናይፈቻች ከታገቡ ማረከቡታቸው እየጨመሩ በሂሳ ቁጥር ለምጣኑ ሁኔታ እድገት ታላቸ

በቀሚች አለቸው:: ከባህላዊ እና ተፈጥሮች የባህላዊ ቁርልቶች በማስተካከል
የሚገኘው ለእንደሆነት ለማት ከኩተኛ በቀሚች አለቸው::

የህላዊ ቁርልቶች አለቸው በቀሚችው መከከል ጥቂቶች:-

- የሀብትና ትሰሰር ለማጠናከር
- ጥሩ ሥነ ምግባርና ለማሳሌበት
- የህብረተሰቦች አመልካከት ለማሽኑል እና በራሳቸው እንዲታማሙት
ለማድረግ
- ለአካባቢ ማረከት እና ለሁንር እድገት
- ለህብረተሰቦ አውቅና ማስተካዣ ወይም የሚገኘት መገለጫ በመሆኑ
- ለጊበ ምንምሬት
- ለሰራተኞች የሚጠናው እና ጥናት
- የፊደል ጥቦብ ሥራዎችና ለማዘረታታት
- ያለቤትና የህብረተሰቦ ለምድ እና ፍላት በማሳየት ከኩተኛ
በቀሚች አለቸው::

ይህም ሲለምኑ ግለሰቦች፣ የህብረተሰቦ ከፍሎች እና የተለያዩ ተቆማት
ለአነዱ በህላዊ ቁርልቶች አስፈላጊ የሆነ ጥቦች እና እንከብከብ በማድረግ
ለሚቀጥለው ትወልድ ማቆየት አለባቸው::

ለባህላዊ ቁርልቶች የእንከብከብ በታወችና በማዘረጃች፣ በዕዳደ እና በባኩ
እንዲይበለስ በማድረግ፤ እንዲይይረዳቁ እና እንዲይቀክ በማድረግ አስፈላጊ
እንከብከብ ለደረግለቸው ይገባል፡፡ እንዲሁም በእሳት እና በትርፍ ምክንያት
ከተቀም ወጪ እንዲይሆኑ መጠበቅ እና መንከባከብ የህልጻም ለመ ቤሉቤት
ነው::

መልመድ 4.3

1. በህላዊ ቅርቡች የሚጠቃለ ያቻው?
2. የሚጠቃለ እና የሚጠቃለ በህላዊ ቅርቡች ለየነት የሚጠቃለ ነው?
3. ከሚጠቃለ ነት የኢትዮጵያ በህላዊ ቅርቡች መከከል በየነስከለ (UNESCO) የተመዘገበ የትቃዋቅ ያቻው?
4. የኢትዮጵያ በህላዊ ቅርቡች ያላቸውን ትግርኛ አርባር/ሪ::

4.1.10 የባህላዊ እና አመዳዊ ተቁማት

በደንብ ተማሪዎች ለአገኘና የሚገባው የመማር በቃት::

- የኢትዮጵያ ወር ወር የኢትዮጵያ እንቅስቃሴዎችን ታላቸለሁ/ሽ::

1. የባህላዊ እና አመዳዊ ተቁማት የሚጠቃለ ነሱን ያቻው?
2. በህል ማህበራዊ እና አካሄዣያዊ ወሰጥ ያለው መቀበታ የሚ የሚ ያቻው?

የሰው ለቃ ማህበራዊ ንር አለው:: ይህም ማለት የነፃ ሁኔታ፣ የሥራ ሁኔታ፣ በሀዘን እና ደሳታ ገዢ በፖርት በመሆኑ በመረዳዙት ነው:: እንዲ ለው በጀመሩን ለመፈጸም ይከበደዋል:: የሰው ለቃ ሁሉን እና ለምክንት በመለዋዎጥ ከትወልድ ወደ ታውልድ ሲያስተላለፍ የመጣ ነው:: እነዚህም ሥራ ላይ የሚውለት በማህበራዊ ተቁማት አማካኝነት ነው:: በደር ገዢ በህበረተሰቦ ወሰጥ የተቁቀሙት ማህበራዊ ተቁማት በእድረቂዙት ሁኔታ እና በስማም ከበታ በቃ ለየነት አላቸው::

ከእነዚህም ወሰጥ ለምክንት እብር በመደራጃት መከራከት ወይም ደብ፣ ደቁብ፣ ደድር፣ ክለብ እና የመሰሳለት ያቻው:: በማህበራዊ እና አካሄዣያዊ ሂደት ወሰጥም ይርሱዋው የለው ነው::

በመደራጃት ምርት ማምረት በእንዲ አከባቢ በተመሳሳይ ይረዳ ላይ ያለትን በማስቀባበ ያላቸውን ንብረት በቀበብ ተራ በተራ ይሰጣል::በዚህ ሁኔታ

ንብረት ማኅራ አስቃላቂዎች:: ለምድያው በመለዋዎች ነርሱታቸውን እንዲያከናወነ ሌጅቷቸው:: ከዚህም የተነሰ ሁጻታትሰቦች መቀሚቷውን ተረዳታው እስከ አሁን እየተጠቀሙበት ይገኘል:: ለገንዘብ ቅጠባ ይግባኝ ባንክ ተመሳሪቶች:: ፍርድ በጥቃት ተቋቀሙው ሁጻታትሰቦ ያወጣቸው ሁኔታ እና ድንብች ወደ ተግባር እየተቀየሩ ነው:: ለምድያው ገልጻታቸውን እና ገብረታቸውን በማቅናድት እኩልማይዋ ተቋማትን እቅቀሙዋል:: የተለያዩ ባንበታዎች እና ፍብርኬት በማስተካከለ:: የዕርዳታ ይርሱቸው እንደ ቀይ መስቀል ያለትንም ምምር እንደ ምሳሌ ማንሳት ይችላል::

ተግባር 4.2

1. በብድን ከተደረገቸው በቻለ:-

ሀ.በኢትዮጵያ/ሽ የባህላዊ ተቋማት ወጪታማነታቸውን እንዲሆኝ
ለ.ዘመናዊ ተቋማት የሚባለትን ሰማቸውን እና በማህበራዊ እኩልማይዋ
እቅበቻዎች ወሰት ያለቸውን መቀሚች በመጥቀስ እንዲሆኝ
የባህላዊዎችን የተከተሉት ከለ ሰማቸውን እና ወጪታማነታቸውን
በመዘርዘር ተሸ በተሸ ለከፍለ ተማሪዎች እቅርቦ::

4.1.11. የባህላዊ ተቋማት ታሪክ ከበዘመ ሁይወት ወር ያለቸው ግንኙነት

የባህላዊ ተቋማት ታሪክ ከበዘመ ሁይወት ወር ያለቸው ግንኙነት የሚደን
ነው?

በሀጻታትሰቦ መከከል ያለው የባህላዊ ልዩነት ሁጻታትሰቦ በዚህ ያለቸው
የተፈጥሮ ልዩነት ለይም በተወስነ መጠን ልዩነት ይችላል:: ሁጻታትሰቦ

ለተፈጥሮ ቤት የሚያደርግት እንከብካቤ እና ትክረት የተለያየ ነው::
ለምሳሌ:-የእርጥ ህዝብ በእዳ ሁኔታ ስር በመቀመጥ ስብሰባ የካሂዳል::

ሁን ማወጣት እና የእርቅ ሂደትም በእዳ ሁኔታ ስር የካሂዳል:: ካነህንም
የተነስ ለዕወጥት በተለይም ለዘጋጀት ትልቅ ከበረታ አለው:: በዚህም ጥዃኑያት
የእዳ ሁኔታ እና ጥሩ ያለቸው የሆና ዓይነቶች ሁሉ ይንከብካል::

የከንሰት ሁብረተሰቦ በቀልቀለታማ በታች ሌሎች እርከን በመስራት የእርሱን
እጥበት ይከላከላለ:: በዚህ ዘዴ ገድለማ የሚነትን መራቶች የእርሱ እጥበት
ለያስከትሉ ከሚችሉ ነገሮች ሌሎች ይጠበቃሉ::

እነዚህ ሁኔታዎች ሲኖሩ የባህል ለያነት ሁብረተሰቦ ከተፈጥሮ ጋር ያለው
ለያነትም ከበታ በታ እንዲማለያይ መገኘዎን ያስፈልጋል::

4.1.12. በእትዮጵያ ወሰጥ ማህል በእኩልማት ወሰጥ ያለው ዳርሻ

ማህል በእኩልማት ወሰጥ ያለው ዳርሻ የሚደንብ ነው?

ማህል በእኩልማት እድገት ወሰጥ ትልቅ ዳርሻ አለው:: ሁብረተሰቦ የተለያየ
ማህል እንዲለው ሁሉ በእኩልማት እንቅስቃሴም ለያነት አለው:: እንደ እንደ
ሁብረተሰቦ በሽመና ለለምና ደግሞ በብረት ሥራ እና በሽከላ ሥራ
ናርእቶችን የካሂዳል::

በሁብረተሰቦ መከከል ያለው የለምና ለያነት የተለያየ የምርት ዓይነት
እንዲመረት ለቦብ ሆኔል፡፡ እነዚህም ሁብረተሰቦች የሚተቻቸውን በመገባዎች
ወይም በመቆያዎች ተጠቁሙ ሆኔዋል:: በዚህ ሁኔታ ከዚህ የሚገባውን
ምርት ተከታታለ ማለት ነው::

የተለያየ ማህል መኖሩ የተለያየ የምርቶች እንዲኖሩ በማድረግ የፋርማት
መስጠት እንዲጨምር እና እኩልማት እንዲያደግ ቅጥተኛ ዳርሻ አለው::

በተጨማሪም ሁሉት ስብሰብ ለእነዚህ ተስፋዎች ጥሩታን በመስጥ ገበያ ከፍ
ማድረግ ይችላል::

በኢትዮጵያ የተለያየ ማህተም መኖሪያዎች የተለያየ ባርሃን እናዲጋገጥ ለበብ
ሆነዋል:: ይህ ደግሞ ወደ ወጪ የሚከተሉት ባርሃን የተለያየ እናዲጋገጥ
እስተካላሁታል:: ያለት የምርሃን ፍሰትቶች እናደ ስላልሆነ የሀገርቱ ገዢ
እናዲጋገጥ ያደርጋል:: በሥራ ለጠራዎች ወሰኑም ያለው ድርሻ ቅል
የሚባል አይደለም::

മാത്രം 4.4

1. Փճ Փճ Քհ.Դ.Քհ.Ք ՊՍԼՎ ՔԸԸՆ ԳՄՆ ԳՄՆ ՃՄՆ?
 2. ՔՄՂ.ՔԸՆ. ՀԿ ՔՄՂ.ՔԸՆ.Դ.Դ.Ն ՊՊՍԱ ՔՀԸՆ ԱԲՆԴ. ՊԲ/Ճ.:
 3. ՈՒԽԻԾՄՂ. ՀՖՐԴ. ՊՊՍԼՎ ՔԸԸՆ ԷԾՈ ԳՄՆ ՀՆՁՄՆ ՊԼԸ/ԸՆ.:

4.1.13. የኢትዮጵያ ወርቅ ወርቅ የኢትዮሚ እንቅስቻዎች

ԱՆԴՐԱՑՔ ԹՈՒՄ ՔՊՎՐԻ ՓԳ ՓԳ ՔՆԻԾՄԸ ՀՆԴԿՈՎՄԵԴ ԹՎՆ ԹՎՆ
ՀՄՓ?

የሰው ልቃ ተሮዥን ለማካሬ የተለያየ እንቅስቻዎችን ያደርጋል፡፡
እናገሱም የእኩዎማ እንቅስቻዎች ከበታ በታ ለየነት አለቸው፡፡ በእኩዎማ
የእድገት ይረዳ፡ በመፈት አቀማመጥ፡ በአዋር ጥብረት እና በመሳሰሉት
የእኩዎማ እንቅስቻዎች ይለያየል፡፡

የኢትዮ. እንቅስቃሴ አጥቃዎች የኢትዮ. እንቅስቃሴን በሰነት በታወች ይከናወጣል:: እነርሱም፡- እንደኛ ደረጃ፣ ሁሉትኛ ደረጃ እና ለሰትኛ ደረጃ የኢትዮ. እንቅስቃሴዎች ዓይነ::

እንደኛ ደረጃ የኢትዮ. እንቅስቃሴ በቀጥታ ከተፈጥሮ ማብት ምርጥን መምራት እና ጥቅም ለይ ማዋል ነው፡፡ ሁሉትኛ ደረጃ የኢትዮ. እንቅስቃሴዎች ደግሞ ጥሩ ዕቅወችን ወደ አዲስ እና ጥሩ ወጪ ወደ አላማ ወጪ መቀርበ ነው፡፡ ለሰትኛ ደረጃ የኢትዮ. እንቅስቃሴዎች አገልግሎት ለመሆት ለይ የተሰማሩትን በውጭ ያካትታል::

ከዚህ በላይ ከተዘረዘሩት የኢትዮ. እንቅስቃሴዎች ወሰጥ የኢትዮጵያ ህዝቦች በብዛት የተሰማሩበት በአንድ ደረጃ የኢትዮ. እንቅስቃሴዎች ለይ ነው፡፡ እነርሱም፡-

- እርሻ
- ማጀራን ማውጣት
- የዳን ሙራ
- ዓሳ ማርባት እና የመሰሳለት ዓይነ::

4.1.14 እርሻ በኢትዮጵያ አ.ከፍሬ እንቅስቃሴ ወሰጥ ያለው እርሻ እና ወደ መሸ. የሚለከ እሁለት

1. እርሻ ምንድን ነው?
2. እርሻ በኢትዮጵያ የኢትዮ. እድንት ወሰጥ ያለው ድርሻ ምንድን
ነው?

እርሻ ማለት የመጀመሪያ ደረጃ የኢትዮ. እንቅስቃሴ ሲሆን ለብል መምራት እና እንሰሳትን የሚገባት ሙራ ነው፡፡ በዚ ቁጥር ያለው የኢትዮጵያ ህዝቦ
የሚኖረው በንጂር ሲሆን የሚተደረገውም በእርሻ ሙራ ነው፡፡ እርሻ

ለኢትዮጵያ አገዳጻሚ የዚርባ አጥቢት ነው:: የእርሻ እድገት በሌሎችም
አገዳጻሚያዊ ካርድና ወልደኑት አለቸው::

እርሻ በኢትዮጵያ ታሪክ ወሰኑ ለዚም እድሜ በጥረመዋ የኢትዮጵያ
እንቅስቃሴው ቤት ቅር ነው:: ይህንን እንዲ ከሌሎች የኢትዮጵያ እንቅስቃሴ
ወር ስነወር በዚ መቀሚታዊ አለ-ት::

እርሻ የኢትዮጵያ ሁዝቦች መሰራታዊ የኢትዮጵያ ሥራ ነው:: በኢትዮጵያ
አገዳጻሚያዊ እንቅስቃሴው ወሰኑ እርሻ ያለው ዝርዝር:-

- ከሁንር መቅላለ ምርት ወሰኑ (GDP) 46.3% ይይዛል
- ወደ ወጪ ከሚለከት ወሰኑ 83.9% ይሞላል::
- 80% የሥራ ቤቶችን ያቀሩ ነው::
- የጥራ ዕቃዎች አቅርቦችን ለፌብርሃዎች ያቀርባል
- ለሌሎችም የኢትዮጵያ እንቅስቃሴዎች እንደ ገዢ ያለ-ትም በእርሻ
ሥራ ላይ የተመሰረቱ ዓይነ:: ይህንን እንዲ ከእርሻ የሚገኘው ምርት
ከከይ ወደ አገ ነው:: ወደ ወጪ የሚለከትም ከተከናፈለ የግለሰቦች
የእርሻ መራት ላይ ነው::
- ወደ ወጪ ከሚለከት ወሰኑም አብላሙው እና የሚገኘው ከእርሻ
ነው:: ወደ ወጪ ከሚለከት የእርሻ መጠቃች መከከለም ተቀናቸ፡-
በኩ፡ የጥራጥራ ሲጠለቸ፡ የቅባት ሲጠለቸ እና አበባ ዓይነ
ከንሰሳት ወሰኑ ይግባኝ የቀንድ ከበታቸ፡በታቸ፡ፍጥነቸ፡ ግመሰቸ
እና የመሰሰለት ዓይነ::

ሙծል 4.10: የበና ምርት

አት-የክልም በበቅለው ምርት ከከናሽኑ ሁገዱች በሁለተኛ ደረጃ ለይ ታ-ገኘለች፡፡
ወደ መጠሪ ከሚለው የበና ምርትም ከፍተኛ ገብ. ይገኘል፡፡ በከበት
እርባታም አት-የክልም ከከናሽኑ ወሰጥ በመጀመራያ ደረጃ ለይ ታ-ገኘለች፡፡
ይህንን እንዲ የአት-የክልም እርባ በተፈላጊው መጠን ለሆነ ለይ እንዳይውሉ
በዚህ ተግዳጋች አለ-ት፡፡ ከእነዚህ መከከል ተቀናዋ፡-

- ደርሞ
- የእራር መሽጭና
- የድን መጨመርና
- ለተለያየ አገልግሎቶች፡- መንገዶ፣ የከበቶች የጠና ክለኔኩ፣
- የምርጥ ዘር እጥረት
- የመቆበያ እጥረት
- የተበተተነ የእርባ መራት
- የእርባ ጥብቃቶች
- የዘመናዊ የማምጫዬ መሳሪያዎች እጥረት እና የመሰሰለ-ት ፍቃዬ፡፡

የእንስሳት እርባ ተግዳች

- የግብር መራት እጥረት እና አለመጠቀም

- የገበያ አጥረት
- መጋቢጥ
- የመራቢያ በታ ማነስ ዓይነዎ::

መልመድ 4.5

1. ወና ወና የአትሮክያ የኢትዮጵያ እንቅስቃሴዎች ጥንን ጥንን ዓይነዎ?
2. የአትሮክያ እርዳ ትግርኛ ጥንን ጥንን ዓይነዎ?
3. የአትሮክያ የእርዳ በኢትዮጵያ እንቅስቃሴዎች ወሰጥ ያለትን ይርዳዎች ካርከር/ር::
4. ወደ መጠሪ የሚለከት የእርዳ ምርቶች ጥንን ጥንን ዓይነዎ?

4.1.15 የአንቀሳቸው ፊብርዎች ይርዳ በአትሮክያ ወሰጥ

1. የአንቀሳቸው ፊብርዎች በአትሮክያ ወሰጥ ያለቸው ይርዳ ምንድን ነው?

የአትሮክያ የአንቀሳቸው ፊብርዎች በይበልጥ ቁልል እና ከተፈጥሮ ማስተካከለ ለይ የተመሰረተ ነው:: የሚያመርቁት የሚመርመር የሚከተሉት በይበልጥ ሰነዶች ዓይነዎ::

በገዢትና ተክኖሎጂ መጠቀም እና ከሌሎች መሰራያ ቤቶች ያለቸውም ገንዘብነት ይከማ ነው:: በአሁን ገዢ ገንዘብ ቤቱ አካባቢዎች የተለያየ የአንቀሳቸው ፊርማዎች በመመስረት እና በመስፋፋት ለይ ይገኘለ::

የአንቀሳቸው ፊብርዎች የተለያየ ጥሩ ስቃዎች ለፊብርዎች ገበያ የሆነት የሆነት እና አለቸ እቃዎች ለህንጻ ወሰጥ በማቅረብ ከፍተኛ መቀኑታ አለቸው:: ይህም ማለት እነዚህን እቃዎች ለመግዢት የሚመለው ከፍተኛ ገዢበት ይቀርብ ማለት ነው::

የኢትዮጵት ፊብረዴዥቶች ጥርት በቀጥር እና በጥራት እየጨመሩ ካሱ
ለማርመራ ወሰጥ ጥቅም ከማዋልም እስድ ወደ ወጪ በመለከት የውጭ
ምንግሥት ማግኘት ይቻላል::

ለለታው የኢትዮጵት ፊብረዴዥቶች መሰራተኞች ደንብ ከአንድች ይረዳ
የኢትዮሚ እንቅስቃሴዎች የበለጠ ወጪ ለለለታው ሁነርቷል ያላትን የንግድ
ሂደት ማዘኝዎች ያደርጋል::

ተግባር 4.3

- የእርሻን ጥርት ወጪ እና ፊብረዴዥቶች ጥርት ወጪ በማንበበር
ግለሰ/ጠና::

4.1.16. ወና ወና የኢትዮጵያ የኢትዮጵት ፊብረዴዥት እና ቻገርቃቶች

ወና ወና የኢትዮጵያ የኢትዮጵት ፊብረዴዥት ቅዱት ተንተና የቻገርቃቶች
የትል እንዲሁት እንደ ስመና፣ በረት መቀጥቀቱ፣ ቅዱ መለማ እና የፖጣጥ
ሥራዎች የቻገርቃቶች::

በአሁኑ ገዢ በሀገራችን ወሰጥ እየተሰራኝ የሚገኘት ፊብረዴዥት
የሚከተሉት የቻገርቃቶች::

- የፈበሳ ስራት እና የጥጥ እና ሲሆ ማቀነበበያ ፊብረዴዥቶች
- የተትሬልያም፣ ከሚከል እና ተለዥቱ ፊብረዴዥቶች
- የኤሌክትሮኒክስ፣ የቴክኖሎጂ እና መንግሥት ፊብረዴዥቶች
- የሞተር እና መጠጥ ፊብረዴዥቶች
- የብረት ጥርቶች
- የኢትዮጵት የወረቀት እና የቆዳ ፊብረዴዥቶች

ዋና ውና የእትወቃያ የእንዲስታረቸው

ለእንዲስታረቸው እድገት እና መሰራተኞች እንቅናት ከሆነት መከከል ውና ውጤዎች:-

- የካቴታል እጥረት
- አስተማማማኝ የኤሌክትሪክ ሽያል አለመኖር
- የጥሩ ዕቃዎች እጥረት
- የመጀመሪያ አገልግሎት አነስተኛ መሆኑ
- ከወጪ ማር የሚጠበቅ ጥሩ ዕቃዎች የዋጋ ገዢት
- በቁ ጥናት እና ምርመራ አለማካሂድ ደቻዎች::

4.1.17 የፋይዝም እንዲስታረቸው ዓይነቶች በእትወቃያ

ፋይዝም የሚደንበው ነው?

ፋይዝም ማለት ስለ እንደ ነገር አውቀት ለማማኑት የሚያረጋግጣት ገዢ ነው:: እንዲሆም ለተወስኑ ቤቱ ሌላ ቤታ በሙሉ መገኘናትንም ይጨምራል:: ለመገኘናት የሚጠበቅ ለዚህ ቤት ቤት የሚያስተካክለ ለማዘኗበት ቤት የሚያስተካክለ ለማዘኗበት ቤት የሚያስተካክለ ለማዘኗበት ቤት የሚያስተካክለ ለማዘኗበት ቤት የሚያስተካክለ ለማዘኗበት::

የተለያየ የፋይዝም ዓይነቶች ይኖራል:: እነዚህም በሚከተሉት ስር ለይ የተመሳረቱ ደቻዎች:: ከእነዚህም መከከል ቅዱቃቸው የሚከተሉት ደቻዎች::

- የሚያስተካክለ የሞሁል ቤት የፋይዝም
- የታረክ ቤት የፋይዝም
- የኤሌክትሪክ ቤት የፋይዝም
- የፖለየነቶች ቤት የፋይዝም
- የፖርት ቤት የፋይዝም
- የእኔ ቤት የፋይዝም

- የብዛዕባ ሁይወት ቁርጥም
- የከንፌረንስ ቁርጥም
- የእስፖርት ቁርጥም
- የጠበር ቁርጥም
- የቦና ቁርጥም ዓቶዎ::

በኢትዮጵያ ወሰጥ ስዘመኝ የተፈለት በታወች በደበልጥ በሂሳዊ ፖርከት ዓቶዎ:: እነርሳ-ም፡-የባሌ እና የእርሳ ተራራሙት በሂሳዊ ፖርከት እና የነው ስር በሂሳዊ ፖርከት ዓቶዎ::

ሰንጠረዥ 4.2: ወና ወና የኢትዮጵያ በሂሳዊ ፖርከት

ተ.ቁ	የፖርከት ስም	የሚገኘበት አካባቢ	ስራት (h..ማ ²)	የሚገኘት ታዋቁ የክር እነሰሳት ዓይነት
1	አዋሽ	አዲ-ር እና አድማራል መካከል	756	የሚቀርቡት አሁን ነው እና ስለን
2	ሰማን	አማራ	179	ቅልጋ፣ ምላዳ ነገሮች፣ ነው
3	የባሌ ተራራሙት	አድማራል	2471	ነግድ፣ ቀይ ቅበር፣ ከርከር
4	አዋ	የደበብ በሂሳዊ ስነዎች እና ሁኔታ ካልል	4068	ትሽ፣ ነውን
5	ማን	የደበብ በሂሳዊ ስነዎች እና ሁኔታ ካልል	2162	ትሽ፣ ነውን፣ ቅዱስ እና ኢንስሳ
6	ነው ስር	የደበብ በሂሳዊ ስነዎች እና ሁኔታ ካልል	514	የሚቀርቡት አሁን፣ ትሽ እና ነው
7	ጋምበላ	ጋምበላ	5061	ቅርከብ፣ ነውን፣ ኢንስሳ
8	አብያታ ታላ	አድማራል	887	የተለያየ አծዋፊት

በኢትዮጵያ የሚከበኝ ወና ወና በታወች

- ፍንደኬ
 - የእዋሽ በሂሳቅ ጽርከት
 - አካላት
 - የሰምጥ ስለቆ ፊይቃት
 - አለበት
 - የባለ ተራራዣ በሂሳቅ ጽርከት
 - የዳጋል ነቀተና በታዣ እና የመሳሰሉት ዓይነ

4.1.18 ቁርክም በኢትዮጵያ ማህበራዊ እና ኢትዮሚያዊ ወስጥ ዶለው ፌርማ

የተረጋገጠ በኢትዮጵያ ማህበራዊ ከና ኢትዮሚያዊ ወስጥ ያለው ይርባ
ምንጂን ነው?

የኢትዮጵያ ቁርንጥ ለአጠቃላይ የህንጻ ወሰኑ ጥርት ነው፤ ለሥራ ፍጠራ ነኝ
እንበሳትመንትን በማስቀለት ለገድ ከፍተኛ መቀሚታ አለው፡፡ ቁርንጥ
ዶሮነትን በመቀነስ ለገድ ከፍተኛ ጥቅም አለው፡፡ ቁርንጥ የሀብረትዕስን
በዚህ በተለያዩ መንገዶች እንዲጨምር ነኝ የህንጻ አካባቢዎም እንዳደግኝ
ያግባል፡፡ ቁርንጥ ወደ ወጪ ከሚለከት የእርሻ ነኝ የእንዲከተሉ ጥርቶች
በመቀበል ለሁንጻቸ ከፍተኛ ገዢ ያስገኘል፡፡

አ.ት.የ.ክ.ያ. የተለያየ ተፈጥሮች እና ማህልዎች ቁርስቶች በኋሽት-ጥም በተረገግም
አ.ንደ.ሰት-ሸ. መሰከ የተፈለጊውን መጠን እድ-ት በኢትዮጵያ ወሰጥ
የመረጋገጫውን ድርሻ እየተውጥ እይሱለም::

በተረጋግጧው እንዲሰጥናለሁ ተዕወጣዊሮች ተፈጻሚ የሚሸጠናት የኩል የኩል ነገሮች

የመብራት አገልግሎት እጥረት፤ ይረዳውን የጠበቀ መንገድ አለመኖር፤ በቁ
የማረኩያ በታ እጠት፤ የሆኑስ አለማማሚነት፤ የንወህ ወሩ አቅርቦት፤ ችግር
እና የመሰሳሌት፤ በተረካም አንድነት፤ ለይ ተዕዕኖ የሚያሳይና ዓይነ::

መልመድ 4.6

1. የኢትዮጵያን ወር ወር የኢትዮጵያ እንቅስቻለዎች ኪርክር/ሪ::
 - 2.ወደ መጠሪ የሚለከት ወር ወር ጥሩርቶች ተንን ተንን ዓይነ?
 - 3.የተረከዘው እንዲሰትሸ እንዳደረሰ እንቀፅት የወጥ ነገሮች ተንን ዓይነ
ዓይነ?

አትናኝያ በተለያየ ተፈጥሮች እና ማህተም ማስተካከል የበለቤት ያገኘውን
እንዲ የተረጋግጧው እንደሰነድ ለማር እድገት የተፈላጊውን የህል

- በወጪ, ሁንዳት የንድ ትክክለኛ አመልካከት አለመናር
 - የማስተዋወቂ ሥራ ማነስ
 - የማህበረሰቦ ቅርንጧም አገልግሎት ጽጌ ቅር መሆን
 - በፋይዝም ለይ የህብረተሰቦ ግንባበ አነስተኛ መሆን
 - በሙያው የሰለጠና የሰው ስይል አነስተኛ መሆን
 - በግለጻለይይነኛ ምክንያት የሚሳይኑት በታወቂ በሁሉም በታወቂ መታወቂ
 - የሰላም ክጠት ክና የመሰሰለት ደቃው::

የምዕራፍ አሬት ማጠቃለያ

- ኢትዮጵያ ከሰኞችና ቁንደ ሁገርች ወደጥ ስራ መሬት እና በዚ ሁገር ያለት ሁገር ዓላ::
- እነዚህም በዚ ቅጥር ያለቸው ሁገርች የተለያየ ባህል አለቸው::
- ይህንንም የባህል ለየነት እና ከፍተኝ ማብት በመቀመር መንከባከብ እና መጠበቅ አስፈላጊ ነው::
- ባህልቸው የተለያየ እና ሆነ ሁሉ የሚገኘው ቅንቃዎችም የተለያየ እና በዚ ዓላቸው:: ይህም የሀገርና ባህል የሚገልፅ ነው::
- የሚያስሳ እና የሚያስሳ ወር ወር የኢትዮጵያ ባህል ቅርቡ በዚ ዓላቸው:: ከእነዚህም ባህል ቅርቡ መከከል አሬት የሚያስሳ እና ኮጻና የሚያስሳ በየኔሳሽ ተመዝግበው ይገኘለ::
- የኢትዮጵያ አካሞኑ አብላጭው እና በእርሻ ሌይ የተመሳረተ ነው::
- የእርሻ ሥራ ለእንዲስታረዥ ጥሩ ዕቃዎችን በማቅረብ ለሁገር እድገት ከፍተኝ አስተዋዙ አለቸው::
- እንዲስታረዥ በክተታል እና በጥሩ ዕቃዎች እጥረት ታክክለኛ የተፈላጊውን የባህል አለፈንም::
- የተፈጻሚ እንዲስታረ የተስለ እድገት በያሳይም በመሳረተ ለማት አለመስቀልኩት ታክክለኛ የሚገኘው በቃት አስተኝ ነው::

የጥምና አሮች መልመክቶች

I. የሚከተሉትን በረፃት ነገሮች ተከከለ የሚነውን “እውነት” ስህተት የሚነውን ደግሞ “ሁሳት” በማለት መልሰ/ሽ::

1. እንደ ሁጻዊ ካልሆነ በስተቀር እንደ አካባቢ እንደ ዓይነት ማስ በቋ ይገኘል::
2. ለማሬም ቁርጓች የሚደረግ እንከብከበ እና ጥበቃ በሁሉም በታ ተመሳሳይነት አለቸው::
3. የህንጻ ወሰጥ ከፍተኛ ምርት የሚገኘው ካኩረሻ ለማድረግ::
4. ማስ በአካባቢዎች ወሰጥ ምንም ድርሻ የለውም::

II. በ“ሀ” ሥር ያለትን “ለ” ሥር ካለት በመምረጥ አዘጋጅ/ክ

“ሀ”

1. ሁለተኛ ደረጃ የኢትዮጵያ እንቅስቃሴ
2. ወደ ወጪ የሚለከ ከፍተኛ የጥምና ዓይነት
2. በተረገገው እንዲከተሉ ለይ እንቅራት ይሆናል
4. የመስቀል በዓል

“ለ”

1. የመስረተ ለማት አለመማሂላት
- ለ. እረሻ
- ሐ. የሚደግሰለ ማሬም ቁርስ
- መ. የሚፈጸመ ማሬም ቁርስ
- መ. የአባይናር ቤተ መንግስት
- ሪ. እንዲከተሉ

III. ለሚከተሉትን ጥያቄዎች ተከከለኛውን መልሰ በመምረጥ መልሰ/ሽ::

1. የአቶ እርጣም በየት-ቃው. የቃንቃ በተሰበበ ወሰጥ ይመዳበል?

ሀ. ስመተኩ

ሐ. አጥተኩ

ለ. ከ-ስተኩ

መ. ፍይይ ለሆኑ

2. በብሔት በአት-የአቶ ወሰጥ የሚነገሩ ቁንቄዎች በቅደም ተከተል የት-ቃው ያቸው?

ሀ. አቶ እርጣም : አማርኛ እና ትግራኛ

የኢትዮ. ፊይንስ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

ለ. አቶ. አርቃው ንግድ እና ስጠቅላቸ

ሐ. አርተብዕት ንግድ እና አቶ. አርቃው

መ. አደራሻ, አቶ. አርቃው እና ንግድ

3. የሚያቀሰ የባህላዊ ቅርቡ የሆነው የቱ ነው?

ሀ. የአባክናር በተመንግበት

ሐ. የእራታዊ በዓል

ለ. የደረሰ ጥንበት

መ. የእከሳዊ ሂወልት

4. ለውጭ ገንዘብ እየዋለ ይለው የእርሻ ምርት የቱናው?

ሀ. ሰመና

ሐ. የበረታብረት ሥራ

ለ. በኋ

መ. መደጋጋኑት

5. ወልደ በየትናው በፋይዋ ፖርካ ወሰጥ ይገኘል?

ሀ. በስሜን በፋይዋ ፖርካ

ሐ. በባሌ በፋይዋ ፖርካ

ለ. በእው በፋይዋ ፖርካ

መ. አዋሽ በፋይዋ ፖርካ

IV.ለማከተሉት ጥያቄዎች አጭር መልስ ስጥ/ቤ.

1. በኢትዮ.ሆ/ሽ ከሚታወቁው/ቁወ. ባህላዊ መከከል ስስተን ካለ
ጥቃቅዎች/ቁወ. ዓይ/ሸ::

2. በኢትዮ.ሆ/ሽ የሚገኘው/ቁወ ቅንቃዎች ምን ምን ዓይ/ሸ::?

3. ወደ ወጭ ከሚለሁ የእርሻ ምርቶች መከከል ስስተን ዓይ/ሸ::

ምዕራፍ 5

የተለየ ታክኖሎጂ

የጥምና ገዳብ

የዘመር ማስረጃ ትሁር የመማር ወጪዎች

በዘመር ማስረጃ ትምህር ማረጋገጫ

- አቶ.አቶ ሰ.(አዲስ) በኢትዮጵያ ላይ የሚያደርጋውን ትግር በመለያት ቴንስልሸለሁ/ሽ
- በኢትዮጵያ ወሰጥ የኢትዮ ሰ. አዲስ ሥርዓት መረጃ ቴለያለሁ/ሽ
- ትግር የሚያሳይትል ከሚከለውን እና መድሃኒቶችን ቴለያለሁ/ሽ
- ስ.ስ ል.የሰከት.ለ. የሚችሉ ወና ቅና ነገሮችን ቴዘረዝረለሁ/ሽ
- ትግር ል.የሰከት.ለ. የሚችሉ ለማድችን በመረዳ እና በዚህ ወሰጥ ቴለያለሁ/ሽ/
- የድርቅ እና የረሱበት ዓነስተኛውን ቴንስልሸለሁ/ሽ
- በኢትዮጵያ ወሰጥ የሚከለተውን ደርቅ መንሰኬውን እና ትግራን ተናገራለሁ/ሽ ቴንስልሸለሁ/ሽ
- የገኘበት መረጃን ተከተለዋልን በመოቀም ሆኔታውን ቴንስልሸለሁ/ሽ
- በኢትዮጵያ ወሰጥ የገኘበት ካርታን እና በድርቅ የተገዢ በታወችን በመመልከት ጉንኑነታቸውን ተናገር/ሽ
- በኢትዮጵያ ወሰጥ ደርቅን ለመቆቅም ለወቻ የሚጠቀሙበትን ሆኖ በቀል እውቀቶችን ቴዘረዝረለሁ /ሽ

- በኢትዮጵያ ወሰኑ በድርቁ የሚጠቀው የተለያዩ በታወችን ትንተስላለሁ/ሽ
- ደርቁ ሲተባን የሚያስከትሉ መሆኑን ምክንያቶችን በመዘርዘር
ትንተስላለሁ/ሽ

መግበር

በዚህ ምክንያቱ ወሰኑ እቶ.አቶ.ቢሮ እና ከሚከለው እና ቅር
የሚያስከትሉ መድሃኒቶች የሚያስደረሱ ወኩ ወኩ ነገሮች ቅር
ለያስከትሉ የሚችሉ ለምድያ በውጭ እና በዚህ ወሰኑ የድርቁ እና የፈጥሮ
ገንዘብዎች የሚከተሉበት ምክንያቶች እና የሚያስከትሉ ቅርጫች የ
ደርቁን ለመቆቻም የኢትዮጵያ ህንጻች የሚጠቀሙት በዚህ ህንጻ በቀል
ዘዴዎች እና የመሳሰሉትን ትማርራቸው::

5.1 እቶ.አቶ.ቢሮ እና በኢትዮጵያ ወሰኑ

ተማሪዎች በፊት ለተኞች የሚገባቸው የመመግር በቁጥቶ::

- እቶ.አቶ.ቢሮ እና በሁኔታ ለመግባር እና የሚያስከትሉ ቅር በመለያት
ትንተስላለሁ/ሽ
- በኢትዮጵያ ወሰኑ የእቶ.አቶ.ቢሮ እና ለመግባር ቅር በቁጥቶ::

የእቶ.አቶ.ቢሮ እና በሁኔታ ለመግባር እና የሚያስከትሉ ቅር በቁጥቶ::
የእቶ.አቶ.ቢሮ እና በሁኔታ ለመግባር እና የሚያስከትሉ ቅር በቁጥቶ::

በመጀመሪያ ጊዜ በኢትዮጵያ ወሰኑ በእቶ.አቶ.ቢሮ እና በሁኔታ ለመግባር
የተገለጹው እንደ እውጭ እውጭ እቅዱዎች 1986 ዓ.ም ነበር ::

በአሁን ጊዜ በኢትዮጵያ ወሰኑ የሰው ለቁጥር ቅር ወሰኑ እየጠበቅ እስከ
ዋናው በ እቶ.አቶ.ቢሮ እና በሁኔታ እውጭ ::

የእች እና ሲ. እድብ በሽታ ስምቶን በሽታ በእድሜ በአይማኖት በመልካ
በትምህርት ያረጋግጣ ሰራተኞም ለው. የሚገኘው ነው::

የእድብ በሽታ መሰራተኞች በቴክኖሎጂ ሆነ በሀገራቱ ለደ ታልቅ ቅዱር
እያወዻተለ ይገኘል:: ለሌላ.ሆ ሁሉም ለው. ከዚህ መድገትና ከለለው በሽታ
ፈሰን ለመከላከል በሽታውን ለማሳወጥና በሚፈጸማው እንቅስቃሴ ሁሉ
ውሰጥ በመሳተፍ ለሰራተኞች መመጣት አለበት አስቀድመው ከዚህ በሽታ
ፈሰን መጠበቅ አስፈላጊ ነው ይህም ለራስጥ ለሌሎች ስምቶን መናር መቻል
የተገኘት ለሰራተኞች መመጣት ነው::

ይህ በሽታ ሁኔታን ያለ መለያ አዘጋጅቶን ያግባው ያለ ጠዋር እያከተሉ
ይገኘል::

ይህ በሽታ በእትዮጵያው ወሰጥ በተሰበ አጥተው የተበተኑ ለቻቻ እና ለቻቻ
አጥተው ለሰመና ወደ መንገዶች የወጪ አዘጋጅቶች በዘመኑ የቻቻ :: የእድብ
በሽታ በአሁኑ ገዢ ወጣቶችን / አጥራቸው ለይለውን እያሳጠን ይገኘል::
ሁኔታን ለማሳተፍና ለሰራተኞች ለመረከብ እየተዘረዘሩ ያለው የወጪት ለይል
በእድብ በሽታ መሳሪቱ አጥራቸው ለይልን በማሳነስ የሁገጋችን አካውሃ
በመግዳቸት ይህንት እንዲጨመር እያደረግ ይገኘል::

የእድብ በሽታ በግለሰቦም ሆነ በበተሰበ እንዲሆኝ ለው. በሀገራቱ ለመረከት በእች
በሚያስከተለውን ቅዱር ለደ ባንሻበ በማግኘት ከበሽታው ሻሰን መከላከል
በጣም አስፈላጊ ነው:: ይህንን ባንሻበ ለማሳደግ የሚከተለትን ዘዴዎች
መጠቀም በጣም አስፈላጊ ነው:: እነዚህም ዘዴዎች :-

- ይህ በሽታ በስምቶን ነው ወሰጥ የሚያደርጉት ቅዱር በመረከት በእች
እና ሲ. እድብ ለደ በሚሰሩ ከለበት ወሰጥ መሳተፍ
- በእች እና ሲ. እድብ ለደ የተጀሩ ዘመኑን መንበብ

- ይህን በሽታ በተመለከተ የተለያየ ማህበራዊ ድህን ገዢ የሚተለለኝ መረጃዎችን ማቅረብ
- በጠና ጥበቃ ተቁማት እና በእቻ አይበት እድሻ እድሻ ላይ ከሚሆኑት ወር በመገኘነት የግል ባንክዎን መጨመር ::

የእቻ አይ ሲ. እድሻ በሽታ በአትሞች አካውሃ ላይ የሚያመጣው ተደክና
ይህ በሽታ በሁንራቱ ጉባኤተሰብ ላይ እያከተሉ ያለው ቅጂዎን ነው?

- እቻ አይ ሲ. እድሻ የእንደ ወይም የበተሰብ ቅጂ በቻ ስይምን
የሁንራቴሰብ ወይም የሁን ቅጂ ነው::
- እቻ አይ ሲ. እድሻ በይበልጥ በልማት እና በሁን አካውሃ ላይ ተሳታፊ
ይርሱ ያላቸውን ሰው አየነዳ ይገኘል::
- የጠና ጥበቃ ተቁማትን መሠረት ከፌ ያደርጋል
- ህዝኑትን ያለውለም ያስቀራል
- የሚታማነትን በማሳለስ በግል የሚገኘውን ገቢ ያሳንስል::
- ተማሪዎችን ከትምህርት በት ያስቀራቸዋል

መልመክ 5.1

1. እቻ አይበት እድሻ የሚተለለኝ ሰውን መንገዶች ኮርክር/ሮ
2. ወጪቶች እኩልቸው ከእቻ አይ ሲ. እድሻ ለመጠበቅ ቅን ማድረግ
እለባቸው.
3. እቻ አይ ሲ. እድሻ ለተያዘው ሰው ቅን አይነት እንዲከተሉ
ይደረግለቸዋል

የኢት አይነ እና በሽታ ስርቃት መረጃ በኢትዮጵያ

በኢትዮጵያ የኢት አይ ሲ. እና ስርቃት መረጃውን ጥንቃቄ ያመለላል?

የኢትዮጵያ መኖር ተብቃ ድርጅት ተቁማት መረጃ እንደሚያለከተው የኢት አይ ሲ. እና ስርቃት በኢትዮጵያ ወሰኑ በ20/12/13 የደም ጥርጉር ከተደረገበትው ለወቅ ወሰኑ በኢት አይ ሲ. እና ስርቃት የተያዘው እና ደማቶው ወሰኑ የተገኘው በእጅ ተለይተው በማከተለው መዝጋጀ ን.1 ወሰኑ ተገልጻዋል ::

መዝጋጀ ን.1 የኢት አይ ሲ. እና ስርቃት በኢትዮጵያ

በኢት አይ ሲ. እና ስርቃት ተይዘው የጥፋቱ ስምቶች መግለጫ /በኢድሸ	ወንድ	ሉት	መቀበላ ፈጥር
በደማቶው ወሰኑ እች አይ ሲ. እና ስርቃት የተገኘበትው ለወቅ / በሁሉም እድሸ ክልል/	255,689	413,547	669,236
በኢት አይ ሲ. እና ስርቃት እና የተያዘው ስምቶች /በሁሉም እድሸ /	6,013	8,830	14,843
በአመት ወሰኑ በኢት አይ ሲ. እና ስርቃት የጥፋቱ /በሁሉም እድሸ/	4,976	6,570	11,546
የኢት አይ ሲ. እና ስርቃት ተይዘው የተገኘበትው /ከ15 አመት በእራ/	233,211	391,396	625,007
የኢት አይ ሲ. እና ስርቃት መረጃ በመቶች	1,06	0,81	1,36
በኢት አይነ እና ስርቃት የተያዘው አይነ ስምቶች /ከ15 አመት በእራ/	4,368	7,245	11.613%
በአመት ወሰኑ በኢት አይ ሲ. እና ስርቃት	3,922	5,569	9,491

የኢትዮ. ፊይንስ የተማሪ መማርያም መጽሐፍ 5ኛ ክፍል

የቀመጥ / ኮ15 አመት በለይ			
አቶ አይ ስ. እድሳ በደማቻው ወሰኑ የተገኘበት ሌላ /ከ0-4/ አመት የሚናቸው/	22,478	21,751	44,229
የአቶ አይ ስ. እድሳ የተገኘበት እድሳ ሌላ /ከ0-4/ ዓመት የሚናቸው/	1,644	1,585	3,229
በአመት ወሰኑ በአቶ አይ ስ. እድሳ የቀመጥ ሌላ /0-4 አመት የሚናቸው/	1,054	1,001	2,055
/አጠቃላይሥርቃት	16.90%	9.42 %	28.61%

የአቶ አይ ስ. እድሳ መተላለፈም መንገዶች

የአቶ አይ ስ. እድሳ በሽረሰሌ በሽታ አቶ አይ ስ. ይባላል::

አቶ አይ ስ. እድሳ አንዳውት ከአንድ ሰው ወደ ሌላ ሰው መተላለፍ ይችላል?

- በሽታው በብዛት መተላለፍ የሚቻለው ታንቃቁ በነድለው ጉብረሃው ግንኝነት ነው::
- ያልተመራመሩ ይኖ ለማፈልግ ታማማሚዎች ሰነድ ነው::
- ሰነት ያለው መሳሪያዎችን በርሃ መጠቀም እና የመሳሰሉት ፍቃው::

አቶ አይ ስ. እድሳን የመከላከል ዘዴ

- ከጋብቻ በፊት በፍቅር የግብረሙ ግንኝነት አለማድረግ
- ሁሉም ለጋብቻ የሰበት ሲወቻ በቅድሚያ የዶወ ባርሃመሩ ማድረግ እና መንነታውን ማረጋገጥ

- በየትናውያም መንገድ የለሎች ስምቶን ደም አለመንካት እና ጥንቃቄ
ማድረግ
- ስለታማማስሰራይዎችን በርሃ አለመጠቀም እና የመሳሰሉት ዓቶች::
ለምሳሌ እንደ ምላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መቀረበ የመጀመሪያ መርሆ የጥርሰነ
መቅረያ እና የመሳሰሉትን በርሃ አለመጠቀም ዓቶች::
በዚህመሠረት በተለያዩ መንገዶች ለእኔ እና ሲ እናስ የተጠለው ስምቶን
መንከባከብ እና ድጋፍ ለኋይርማለቶው ይገባል:: ምክንያቱም የህብረተሰቡ
አካል ስለሆነ እና ዘዴቶችን በመሆናቶው እንዳሁም ባለቶው ባያ እና
ቻለታ በሀገሩ ለማት ላይ ድርሻቶውን እያተወጣ በመሆናቶው እናም
የዘግነት ገዢታዎችን ለንዑስ ይገባል::

አቶ.አዲ.ቢ. እናስ በደማቶው ወሰጥ ለተገኘበቶው ስምቶ ድጋፍ እና
እንከባከብ ምን ምን ዓቶች?

ስርቶ ለመኖር ገልበት የነበቶው ስምቶ የዘግነት እንባ እና እንከባከብ
ያስፈልጋቸዋል::

- የተለያዩ እንዑዕታዎችን ማድረግ /ልደቂቃዎችን ማስተማርር ዓይነቶች/
እስከራስዎች ለማለቶው እና ወዘተ ያስፈልጋቸዋል/
- በኩፍር መንከባከብ /መያዝ/
- በምግባ እንባ እና የንግድ መጠበቅዎች እቃዎች ለሰጣቶው ይገባል
- አብር መሰራት
- የጤና አገልግሎት እንዳያገኙ እና ወዘተ ያስፈልጋቸዋል

በአጠቃላይ ዘዴቶች የሀገር ትልቅ ሁቦታዎች በመሆናቶው ለመማርያም ሆነ
አጥርተው ሁገናን ለማሳደግ በቅድመሟች መኖማ መሆኑ አለባቸው::

മലമണി 5.2

1. አቶ አይ ስ. እድስ በሁንራቸ አካባቢ ሌይት የሚያደርሱው ተሽኑና
ስነዕና ይኖሩ.
 2. አቶ አይስ. እድስ ለመከላከል መወሰድ ያለበት ችልፍ እርምጃ
ምንድን ነው?
 3. አቶ አይ ስ. እድስ በትጥምህርት ሌይት የሚያደርሱው ተሽኑና የሚ
የጊዜ ያቸው?
 4. በአቶ አይ ስ. እድስ ለተያዘ ለወቅ የሚፈጸማቸው እንከብከብ
እና ይኖሩ የሚያገኘ ያቸው?

5.2 ከሚከለችን እና መድሃኒቶችን በወረዳ ውስጥ ያለባባብ መጥቀም

ԱՅՆԻ ՏՊՂՄՔԻ ԸՆԴՀԱԿ ՔՄՂԴՈՒԹՅՈՒՆ ՔՄՄՊԸ ՈՒՓԵՐԻ ։

- ችግር የሚያስከትል ከሚከለውንን እና መጽሑፍናቸውን ይለያል
 - ስሳ የሚያስከትል ውናዋና ነገሮችን ተሳያለሁ/ሽ
 - በወረዳህ/ሽ የሚገኘውን ከሚከል ተደኝነለሁ/ሽ
 - ሁን ወጥ ከሚከለው የሚሰለት የትራቻዎች ዓይነቶች

በወረዳቶ የሚገኘ የከማካል አይነቶች ወሰጥ እንደ ሂሳብ በንዑስት
ከፍለን፣ ደደሪሰት፣ የመሰተዋት ማሻሻል በረከና፣ የአይቶ መድሃኒቱት እና
የተባይ መድሃኒቱት እና የመሰሰለት ለጊዜ ይታላለ::

ՍՂՈՎՏ ՔՄԸԸՆԴ-Դ ՀՈՓՔԳՄ ՔԻՒՔՊԸԸ ՄԱՀԱՆ ՔՄԱՀԻՆՈՅ ՀԿ ՔԸՆ
ՖԴԸՆ ՔՈՒԵ-ԱՃ:: ՀԼԱԸ ՍՂՈՎՏ ՄԸՆԴ-ՆՔ-Դ ՈՒՂՔԲ ՀԸՆՊ ԻՃԱ
Փ-ԱՐ ՔՄՂԴ-Դ ՈՄՖ-Դ ՔՄՂԴ-Դ ԳԴՎ:: ՔՄԴ ՀՆԱ ՈՎԳ-Դ ՈՅՈՆԴ
ԲԴ-ԱՒՃ:: ՀԼԱԸ ՍՂՈՎՏ ՄԸՆԴ-ՆՔ-Դ ՀԻՒՊ ։ ՊԿԱՎ ։
ՔԻՒՔՊԸԸ ՄԱՀԱՆ ՀԿ ՈՄԸՆՈՒ-Դ ՔՄՂԳԸՆ ԳԴՎ::

മാത്രം 5.3

1. Ահեղիկո՞ք է՞ս Առաջնորդ Ուժությունը մաքու քո քո Քահովքո՞չ
պի/ես::
 2. Ուժեցն/ի ամեր ԱՄ ար մաշտակ Քովունո՞ւ Իսպիկո՞ք է՞ս
մաքնութիւն ԱՇԽԵ/չ::
 3. Ուժեցն/ի ամեր ԱՄ ար մաշտակ Քովունո՞ւ Իսպիկո՞ք է՞ս
մաքնութիւն Ուսի՞ Քովունո՞ւ Ուժո՞ հասպի ճի՞մ Ուժո՞?
 4. ԱՄ ար մաշտակ Առաջնորդ Իսպիկո՞ք է՞ս մաքնութիւն Ուժությունը
մաքու Եթի՞ք Քո՞ Քո՞ ճի՞մ?

ՈՒՄՂԻԼՈՒՇ ՀԱ ՄՈՋԱՆԴԵՐԻ ՈՒԽՈՒՆԻ ՄՈՔԱ ՊԱԾ ՈՄՆ ՄՈՂՈՅ
ՀԵԶՈՂՄԱ:: ՔՄԴ ՀՅԱ ԻՄՂԻՒՆԻ ՄՈՒԻԼ ԴՓՔԻ ԳՈՒՅՅԵՐԻ ԸՄՆ
ԸՆԴԱԼ::

- አያስበብት እና በለማቻችነት
 - ይህን የሚጠቀሙትን ስምም በመመልከት
 - የሚደና ግራት
 - ተስፋ ካመቁረጥ እና በመሳሰሉት የሚገኘውን ነው::

ከመግኬለውችን እና መድረኑቶችን በመቻወሙራም በፍላትት ይወሰዳል:: በዚህ በዚህ
ተደጋገጧ ለመሰድ ቅዱ በቀበ አካምሮአቶችን በስራ እየተያዘ ይሆናል::፡፡ የተለያዩ
በአዋጅ ቤቱ ወሰጥ ካልፈጸነት ለመለቀቅ ያስታቸል::

በመግኬለው እና መድረኑቶች ሲሳ መያዝ ያለት ጉዳቶች

በመግኬለው እና መድረኑቶች ሲሳ መያዝ ያለት ጉዳቶች የሚ የሚ የሚ የሚ
ለረዳም ቤቱ በመድረኑት እና ከመግኬለው ሲሳ መያዝ የሚከተሉትን ወና
ዋና ጉዳቶች ለያዘዝነት ይችላል::

- እንደ ልብ: ማጠቃሪ: ማፈጸም እና ከላልት ያለትን አካላት ይገኘል
- ለሳምዕ: ለነፃርስ እና ለሰኞር በሽታዎች ያገልጻል::
- የሰውነት ከበደትን መቀነስ
- ከበተሰብ እና ከንድድር ወር ያለታው ባንቃነት መቀነስ::
- አለመረጃዎች
- መረጃዎች
- እንቅስቃሴ መጣት
- የምግባ ፍላትት መቀነስ
- አቅም መጣት
- ተስፋ መቆረጥ እና የመሰሰለት የቻዎች::

መልመድ 5.4

1. በህን ወጥ ከመግኬለው እና መድረኑቶች ሲሳ መያዝ በሰው ለይ
የሚያዘዝነሉትን ትግርኛ ዘርዝር/ሸ::

5.3 በአከባቢያችን ለይ ጉዳት የሚያጠበ ልማድች

በይንስ ተማሪዎች ለነኞች የሚገባቸው የመማርር በቃላት፡-

- በወረዳዎች እና በዘመኑ ወደጥ ያለትን ጉዳት ያለው ለማድችን ትልያለሁ/ሽ፡፡

1. ጉዳት የሚያስከትሉ ለማድች ማለት ምን ማለት ነው?
2. በወረዳዎች እና በዘመኑ ወደጥ ጉዳት ለያስከትሉ የሚችሉ ለማድች ምን ምን ያለው?

ገዳት ለያስከትሉ የሚችሉ ለማድች በሰው መኖ ለይ ከፍተኛ ጉዳት ለያስከትሉ ይችላለ፡፡ በተጨማሪም ለሰው ለይ እኩልነት እንቅራንት ለሆነ ይችላለ፡፡ ጉዳት የሚያስከትሉ ለማድችም የሚከተሉት ያለው፡፡

ሀ. የሰት ለይ ግርማት

ለ. የወተት ቅርብ መንቀሳ

ሐ. ያለኝድመ ሂብቶ

መ. የሰተት መጠለፍ

ሀ). የሰት ለይ ግርማት

የሰት ለይ ግርማት ምንድን ነው? በምን ዓይነት መሳሪያዎች ይከናወ኏ል?

እኔ ዓለም መኖ ይርሱት የሰት ለይ ግርማት ወደ ወጪ ያለውን የሰት ለይ የመራብያ አካል በከናወል ወይም መለያ በመለያ መቀረጥ ማለት ነው፡፡ የሰት ለይ ግርማት በመራብያ አካል ለይ ጉዳት የሚያስከትሉ ነው፡፡ የሰት ለይ ግርማት የሚከናወነው በምሳሌ፡፡ በመቀበለ፡፡ በበላዋ፡፡ በመስተዋት ለባረከ እንዲገኘ ባህ በስለታማ ይንጋጌም ይከናወ኏ል፡፡

አስፈላጊ 5.1: ለነት ለቃ ጉርማት የሚመለ መሳሪያዎች

ለነት ለቃ ጉርማት የረጅም ጥሩ እና የከሆር ጥሩ ገዳቶች አለት:: የከሆር ጥሩ ገዳቶች የሚከተሉትን ለያቀድ ይችላል::

- ካናትና ሁመም
- የመራቢያ ሁብረ ሁዋስ መሳሪያ
- የደም መናሰን
- ለተለያየ በሽታዎች መካሪ

የረጅም ጥሩ ገዳቶ::

- የሽንት ባንዲ መበከለን ለያስከትል ይችላል::
- በውሉና ጥሩ መቶገር
- ለመሽናት መቶገር
- የወር አቦባን ወደ ወጪ ለማስወጥት መቶገር
- ለፈጸሙ በሽታ መካሪ እና ወዘተ ትቶው::

ፈጸሙ የመራቢያ አከለን እና የትልቅን አንድት ባንዲ በመቆዳድ ማቀበቀል ማለት ነው::

እንተ/ቺ በለህበት/ሽቦት አከበበ ጉርማት የተካሂደባቸውን ለምተህ/ሽታው/ቻሁ/ሽ? ጉርማት በየት-ቻሁ የፊድማ ክልል ወሰጥ ይካሂዳል?

በኢትዮጵያ ሁግ መሳሪት የነት ለቃ ጉርማት የሰውን ለቃ መሳሪታዊ መብትን እንደመጣለ ይደኅባል::

ተግበር 5.1

ተማሪዎች በበድን በመሆኑ

1. በመረዳቶው የሰት ላይ ገርማት መካሂያን እና አለመካሂያን ተወያዩነት::
2. የሰት ላይ ገርማት የሚከሂደው ካሆን በየትናው የእድሜ ካልላ ወስጥ እንዲማካሂደው ሁሳብ ስጠጥት::
3. በሰት ላይ ገርማት ገዢ ሁጠታትበት ምን ይላል? ሁሳብን እንዲከት ይመለከል? ይህን ጉዳት ለማስቀረት የተማሪዎች ድርሻ ምን ምን የቻው?
4. የሰት ላይ ገርማት በማካሂድበት ቤት ከሚጠቀመውት መሰራምዎች የተነሳ የረጃዎች ቤት እና አጭር ቤት የሚከሰቱት የጠና ጉዳቶች ምን ምን የቻው?

ለ) የለአድማኔ ሽቦች

የለአድማኔ ሽቦች ምንድን ነው? እንደ ሁገራችን ተጨማሪ ሆኖታ በሀገር የተደረገን የሽቦች እድማኔ ስንት ነው?

የለ እድማኔ ሽቦች በሁሉም የአት-የአድማኔ ካልለው ወስጥ ይከኂዱል:: በይበልጥ የሚከሂደው ይግሞ በሀገርቱ ገዢዎች አከባቢ ነው:: ይህም ማለት ሲቶች በአካል እና በአካዎር ለማርጫዎ ወይም ለመወለድ ስይዘጋጀ ማማጣት ማለት ነው::

በሀገራችን ሁን መሰረት የሽቦች ሁድማኔ በየንጂስ 18 ዓመት ነው::የለ እድማኔ ሽቦች የጠና እና ማህበራዊ ቅጋርች ለያስከትሉ ይችላለ::እነርሳዎ::

- የለ እድማኔ ማርጫዎ በእናሩቱ እና በሁወነ/ና ገዢ የምግብ እጥረት ለያስከትሉ ይችላል::
- የእናቶችን ጥት ያስከትሉል

- ህግኑ/ና ያለ እድሜ መወሰድ;
- የተወለደ ህግኑ በአዋጅ ቁጥር ወሰኑ ሌጻት ይችላል::
- የመወለቅ አካል መቀደድ እና ለፈጸም በሽያጭ መዳረግ
- የመማር እና ተቀጥረው የመከራከር ዕድል ገዢታዊ መሆኑ
- በግብረ ስር ለማረተለለኝ በሽያጭዎች መዳረግ
- በራሳቸው አለመተማማሙን

ሐ) የነቶች መጠለፍ

የነቶች መጠለፍ የሚደንበት ነው? እንዲከተሉ ይከሂዳል?

የነቶች መጠለፍ ከሁዋ ወጪ ሲኖሩን በማስተካከል ለጠበቃ ይዘህ መሆኑ ማለት ነው:: ይህም የነቶችን የሞት መብት መባቢ ነው:: ይህም ተግባር በአትዮጵያው ወሰኑ ለረጅም ቤቱ ለክሂደድ የቆየ ነው::

የነቶች ልሬ መጠለፍ ያለው ተዕወጥዎች የሚ የሚ ዓይነው?

- የነቶች ልሬ መጠለፍ የሚከተሉት ተዕወጥዎች ለተመራት ይችላለ::
- የሚትመለፈው ለት መመተት:: የአካል መገዢል እና መመትም ችሎች::
- በበተሰብ መከል ተል ለነስ ይችላል::
- ይስታ የሚከተሉት እና ፍቃር የሌሎች ማረጋገጫ ይሆናል::
- እራሳቸውን ለያጠኑ እና ትምህረታቸውንም ለያችርው ይችላለ::

መ) የወተት ጥርስ መንቀል

የወተት ጥርስ መንቀል የሚደንበት ነው? እንዲከተሉ ይከሂዳል?

የወተት ጥርስ መንቀል ማለት ህግኑት በመጀመሪያ ያበቀሉትን ጥርስ መንቀል ማለት ነው:: የወተት ጥርስ ከ5-7 ወር ወሰኑ ማረጋገጫ ይሆናል::

የወተት ጥርስ መንቀል በሀግኑነት መጀመሪያ እድሜ ለይ የሚከሂደድ ነው::

የወተት ጥርስ መንቀል የሚ የሚ ዓይነት ተዕወጥዎች አለት?

የወተት ጥርሰ መንቀሳሪያ ያለት ተግዳሚቶች

- የጥርሰ አድባት እንዲያደርጋበር ማድረግ
- የምሳሌ መቀበል
- በዚ ድም መኖሪያ
- በኋታነት መያዝ
- እንደ እድገት እና ለመሰከላለት በሽታውች ለጠለው ይችላለ::

መልመጃ 5.6

1. ገዢት ለያስከትል የሚችሉት ለማድረግ ችግር የሆኑን የቻው?
2. በወረዳህ/ሽ ወሰጥ ገዢት ለያስከትል የሚችሉትን ለማድረግ ኮርክር/ሸ::
3. ገዢት ለያስከትል የሚችሉትን ለማድረግ እንዲት እንደማቅኬዎን በመዘርዘር ወሰት/ቤት::
4. ገዢት ለያስከትል የሚችሉት ለማድረግ በግለሰቦች እና በህጻናትዎች ላይ ለያስከትል የሚችሉት ገዢቶችን ወሰት/ቤት::

5.4 ድርቅ እና ፈርማ

በያንስ ተማሪዎች ለአኅኔ የሚገባቸው የመመግር በቻት

- የድርቅ እና የረሱበት ዕንሰ ሁኔታ ተገልጻለሁ/ሽ::
- በእትጥቅናያ ለማከሰተው ድርቅ ችግኝያት የሆኑትን ተገልጻለሁ/ሽ::
- የእትጥቅናያን በኋላ እና ደረቅ በታወችን የሚያሳይ ካርታ በመመልከት ተገልጻለሁ/ሽ::
- የዘናዣበት ደታ በመረጃ ተከናወልሸ በመጠቀም ማስያት ተችላለሁ/ሽ::
- በእትጥቅናያ ወሰጥ የሚገኘትን ደረቅዎች በታወች ተለያለሁ/ሽ::
- ድርቅ የግድ በረሱበት ችግኝያት መሆኑን እንደማይያዙል ተገልጻለሁ/ሽ::

- በኢትዮጵያን ወሰጥ ያለውን ድርቃዊ ለመከላከል በሁገር ወሰጥ ማሱዋዣ እንደዚህ ያለቸውን ማንኛውም/ስ፡፡

5. 4.1 ደርቃዊ እና የረሃብ ትርጉም

ደርቃዊ ማለት የሚ ማለት ነው?

ደርቃዊ ማለት በአንድ በተወሰነ በታ ለረሃም ገዢ የዘኝነት ወይም የወሄ መጥፁት ማለት ነው፡፡ ለረሃም ገዢ በሚፈጸም ደርቃዊ ማክንያት ሁኔታ ያለቸው ነገሮች የሚሰለት እና የሚመጣት ሲሆን ለሃብ ለሃብ ትከሰተ ማለት ነው፡፡ ደርቃዊ በሽዱን ለረሃብ ማክንያት ለሆነ አይችልም፡፡ በቁ ማርት አለመናርም ለረሃብ ለቦብ ለሆነ ይችላል፡፡

ለዕል 5.2: የተለያየ ደርቃዊ አይታዎች

5.4.2 ለኢትዮ.ያንን ደርቃዊ ማክንያት የሆነ ነገሮች

ለኢትዮ.ያንን ደርቃዊ ማክንያት የሆነት ነገሮች የሚ ማንኛው? ደርቃዊ የሚያስከትልው ተወስኗል የሚ ማንኛው?

ድርጅቱ የሚፈጻሚው በኋላ ለረጃዎም ጥሩ ስይዘንበ ስቀር ወይም ከተፈለገው
መጠን በታች ሰምና እና የዓለም መሆኑ ስሌጣር ያችሁ::

በደርጅቱ የሚከናወጥ ሲከሰቱ ከሚችሉት ነገሮች መካከል ተቋጥቶ:-

- በአዲር ደርጅቱ የሚከናወጥ የእዕወጥቶች መጥፁት
- ወሂሳዊ እና የወሂሳዊ የሚገኘው መድረሻ
- የእንስሳት መሞት እና መሰሪያ
- የአዲር በንኩስ መመሰሪያ
- የሰው ልጅ የሚሰለውን እና የሚጠበቅን ማጣት
- በንወጣና አጠቃላይ የበሽታዎች መስፈርቶች
- በዚህ አካባቢ የሚገኘት ተቋቃን ህዋሳት መራብ

5.4.3. የኢትዮ.የችን ወር ወር ደረሰኝ በታወች

በኢትዮ.የችን ወር ደረሰኝ በታወች ይገኘል? ካለ እነ ማን ያችሁ?

በሀገርችን በቁ በኋላ በማጣት ደርጅቱ የሚከከለትባቸው በታወች ለማለት በረኞ
፣እናር፣ሰማኔን ወለው፣ደቦብ እና የሚፈጸሙ ትግራይ አካባቢዎች አልፎ አልፎ
ልፈጻሚ ይችላል::

5.4.4 በኢትዮ.የችን ደርጅቱን ለመቆቻም የሚያስከትሉ ዘዴዎች

በኢትዮ.የችን ደርጅቱን ለመቆቻም የሚያስከትሉ ዘዴዎች የሚ የሚ ያችሁ?

ደርጅቱን ለመቆቻም ከሚያስከትሉን ዘዴዎች መካከል

- በደርጅቱ ለተጠቀት በታወች የወሂሳዊ አቅርቦችን መመቻችት
- የእንስሳትን መኖር አስቀድሞ ማከማቻችት
- የክርስ የሚደርሱ ወሂሳዊ ትኩረት ማዘጋጀት
- እዕወጥን መሳካል እና መንከባከብ

- ድርቃ በለበት በታ ወሂን በበኩረ ማስመማት.
- ዓይነት የሚችሉም እኩዕትን መትከል እና የመሰሳለት ነጥው::

የግዢ መመሪያ አገልግሎት ማጠቃለያ

1. የአድስ በሽታ እድሜን፣ የታን፡ መልክን እንዲሁም የትምህርት ደረጃን ስይሰራ ሁሉንም የሚገኘ ነው::
2. የአቶ. አቶ. አድስ ስይፈጸም በተለያየ መንገዶች ይተለለሩ:: እነዚህም፡- በሌተመረመረ ደም፡ ጥንቃቄ በትክክል ሌቀ የግብረ ስጋ ገንዘብነት፡ ከእናት ወደ ለቻ እና በመሰሳለት ነጥው::
3. በሀገር ወጥ ከሚከለው እና መድኃኒቶች ምክንያት በስዕም ለይ ከሚመጣት ቅጣይነት መከከል ተቀጥቷ፡ የአካባቢዎች፡ መሆኑ፡ አኬምርአዊ፡ አካል እንቅስቃሴ እና የመሰሳለት ነጥው::
4. ጉዳት ከሚያስከትልት ለማድረግ መከከል፡- የጊዜ ለቻ ገዢነት፡ የወተት ጥርስ መንቀል፡ያለ እድሜ ሽቦች እና የጊዜ ለቻ መለያን ምትታል::
5. እያንዳንዱ ትክ ለማድረግ በስዕም ለይ የተለያየ ጉዳቶችን ለያስከትል ይችላል::
6. ዓይነት ማስተካከል በተመለከት በታ ለረጅም ገዢ የዘኝነት ወይም የወጪ መጥፏት ማስተካከል::
7. ዓይነት በተለያየ ምክንያቶች በከሰትም በተለያየ ዘዴዕም መቋቋም ይችላል::

የጥቢሮ አጠቃላት መልመጃዎች

I. የሚከተሉትን በረፅት ነገሮች ተከከል የሆነዎን “እውነት” ስህተት የሆነዎን ደግም “ሁስት” በማለት መልሰሰለ::

1. እቶ.አዲስ ሲ. እድሳ የሚከናወ. ተማሪዎችን በቻ ስራውን ሁሉንም
ሁበረተሰብ ነው::
2. ደርቃ ማለት በእንደ በታ ሌይ ለረጅም ገዢ የዘነዎን አለመኖር ማለት ነው::
3. በዓለም መ-ቀት መጨመር ለደርቃ ምክንያት ለሆን ይችላል::
4. የረሃብ የመከናወቱ ደርቃ በቻ ነው::
5. ደርቃን ከሚንከለከልባቸው በፊዎች ወሰጥ በቻናው መንገድ የሚሰን
አስቀድሞ ማከማማች ነው::
6. በሀገሩትን ወሰጥ በቻ ነኝ በለቻ በቻናው በቻዎች ደርቃ አይከሰትም::

II. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ተከከለኛ መልሰ በመጠረቅ መልሰ/ሽ::

1. እቶ.አዲስ ሲ. እድሳ በየትናው መንገድ ይተለለናል?
 - ሀ. የእቶ.አዲስ ሲ. ያለበትን ስው ደም በመውሰድ:
 - ለ. በልቅ የግብረ ስር ጉንታነት
 - ሐ. ስለት ያለቸውን መሰራያዎች በዋኬ በመጠቀም
 - መ. ሁሉም ተከከል ዓይነ:
2. እቶ.አዲስ ሲ. እድሳ በይበልጥ በየትናው መንገድ ይተለለናል?
 - ሀ. በግብረ ስር ጉንታነት
 - ለ. የደም ባርሃመራ ስያደርግ ለለለው በመስጠት
 - ሐ. በሽይረሰብ በተበከለ መሰራያዎች
 - መ. ከእናት ወደ ለይ

3. የሰት ለቻን ወጪዎችን የመራበዎች አካል መለያ በመለያ ወደም በከፍል

መቀረጥ _____ ይበላል::

ሀ. የሰት ለቻ ጉርማት

ለ. የለ እድሜ ምብታ

ሐ. የወተት ጥርብ መንቀል

መ. የሰት ለቻ መለያ

4. የሰት ለቻ ጉርማት የሚያስከትሉው ጉዳት ያልሆነው የቱ ነው?

ሀ. የደም መኖሪያ

ሐ. ቅልል ጥጥ

ለ. ለፊትና መጠገጥ

መ. የእኩምር ጉዳት

5. የለ እድሜ ምብታ በየትናው እድሜ ወሰኑ ይከናወናል?

ሀ. ክ18 ዓመት በታች

ሐ. ክ20 ዓመት በለይ

ለ. በ18 ዓመት ላይ

መ. ክ18 ዓመት በለይ

8. ኮንግ ወጪ ገልበትን በመጠቀም ስት ለቻን ለጠበቃ ይዘ መሸፈ
በየትናው ይገለዋል?

A. የሰት ለቻ ጉርማት

B. የወተት ጥርብ መንቀል

C. የለ እድሜ ምብታ

D. የሰት ለቻ መለያ

III. ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልክ ስጥ

1. በአካባቢያዎችን ወሰኑ የደርሱ መከላከል ዘዴዎችን ኮርንክር/ሸ::

2. በደርሱ የሚጠቀ የኢትዮጵያ በታወች ለይ/የ::

3. በአካባቢያዎችን ላይ ደርሱ ለያስከትሉ የሚችሉትን የሚገኘውን ኮርንክር/ሸ::

አካባቢ ስይንስ

የተማሪዎች መጽሐፍ

5ኛ ክፍል

እጋዣት ትምህር ሲጋ ዘመን 2014/2022

ጥቅምት አገልግሎት